

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Н.Є. Нефедова, В.В. Яворська, С.Б. Куделіна

ГЕОГРАФІЯ ТУРИЗМУ

Навчально-методичний посібник

Одеса
2018

УДК 379.85:911.3 (076.6)

Н 58

*Друкується за рішенням Вченої Ради геолого-географічного факультету
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.
Протокол № 7 від 22 березня 2018 р.*

Колектив авторів:

Нефедова Ніна Євгенівна – доцент, кандидат географічних наук, доцент кафедри економічної та соціальної географії і туризму;

Яворська Вікторія Володимирівна – професор, доктор географічних наук, професор кафедри економічної та соціальної географії і туризму;

Куделіна Світлана Борисівна – старший викладач кафедри економічної та соціальної географії і туризму.

Науковий редактор видання:

О. Г. Топчієв – професор, доктор географічних наук.

Рецензенти:

О. В. Садченко – професор, доктор економічних наук;

З. В. Приходько – доцент, кандидат географічних наук.

Нефедова Н. Є.

Н 58 Географія туризму: навчально-методичний посібник / Н.Є.Нефедова, В.В. Яворська, С.Б. Куделіна. – Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2018. - 160 с.

Навчально-методичний посібник, складений за програмою базової навчальної дисципліни «Географія туризму» для студентів денної форми навчання освітнього рівня «бакалавр» з галузі знань 1401 «Сфера обслуговування», спеціальності 242 «Туризм», спеціалізації «Туристичне обслуговування», містить навчально-методичні рекомендації до виконання практичних, самостійних та курсових робіт.

УДК 379.85:911.3 (076.6)

**© Н.Е. Нефедова,
В. В.Яворська,
С. Б. Куделіна, 2018**

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ГЕОГРАФІЯ ТУРИЗМУ».....	5
1.1. Предмет, мета та завдання вивчення навчальної дисципліни.....	5
1.2. Зміст навчальної дисципліни.....	6
1.3. Тематика лекційних занять.....	14
2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ.....	15
2.1. Методика виконання практичних робіт.....	15
2.2. Тематика практичних робіт.....	16
3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	24
3.1. Методика виконання самостійної роботи.....	24
3.2. Тематика самостійної роботи.....	25
4. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ.....	27
4.1. Загальні вимоги до виконання та захисту курсових робіт...	27
4.2. Вимоги до оформлення курсових робіт.....	29
4.3. Тематика курсових робіт.....	30
5. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	32
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	39
ДОДАТКИ.....	40

ПЕРЕДМОВА

Навчально-методичний посібник з курсу «Географія туризму», підготовлений для студентів I і II курсу денної форми навчання освітнього рівня «бакалавр» з галузі знань 1401 «Сфера обслуговування», спеціальності 242 «Туризм», спеціалізації «Туристичне обслуговування» з метою вивчення і закріплення навчального матеріалу за програмою базової навчальної дисципліни з загальним обсягом 225 годин (7,5 кредитів).

Навчально-методичний посібник містить навчальну програму курсу «Географія туризму» та перелік тем лекційних занять, методику виконання та перелік тем практичних занять, методику виконання та перелік тем самостійних робіт, методику виконання та перелік тем курсових робіт, список рекомендованої літератури та довідковий матеріал, який допоможе студентам засвоїти лекційний матеріал при виконанні практичних, самостійних та курсових робіт.

Тематика практичних занять підготовлена за навчальною та робочою програмами навчальної дисципліни «Географія туризму», яка складається з чотирьох змістових модулів, а саме: 1) Теоретичні та методологічні основи географії туризму; 2) Географія спеціальних видів туризму; 3) Методологічні основи туристичного країнознавства; 4) Характеристика туристичних регіонів світу. У кожному змістовому модулі запланований перелік тем, закріплення матеріалів яких винесено на практичні заняття.

Тематика самостійної роботи передбачає самостійні дослідження студентів для додаткового розкриття змісту основних розділів програми навчальної дисципліни «Географія туризму». Самостійна робота дозволяє опанувати студентам необхідними навичками науково-дослідницької роботи й оволодіти методикою аналізу туристичного потенціалу території, характеристиці спеціалізованих видів туризму та комплексної оцінки рівня розвитку та особливостей просторової організації туристичної діяльності окремого туристичного регіону.

Тематика курсових робіт має на меті систематизацію, закріплення та поглиблення теоретичних і практичних знань, розвиток навичок самостійної роботи і оволодіння методиками географічних досліджень туристичної діяльності, придбання досвіду з аналізу проблем, отриманих результатів досліджень та їх публічному захисту.

При написанні навчально-методичного посібнику були використані статистичні матеріали, аналітичні статті та довідковий матеріал вітчизняних і зарубіжних наукових видань та навчальних посібників.

1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ГЕОГРАФІЯ ТУРИЗМУ»

1.1. Предмет, мета та завдання вивчення навчальної дисципліни

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Географія туризму» є дослідження територіальних аспектів розвитку туризму в країнах та регіонах світу, географічних умов та туристичних ресурсів для забезпечення можливостей здійснення різних видів туристичної діяльності, а також обґрунтування перспектив розвитку туризму на певних територіях з урахуванням їх інвестиційної привабливості, вимог до сталого, збалансованого та соціально спрямованого туризму

Метою викладання навчальної дисципліни «Географія туризму» є отримання майбутніми фахівцями сфери туризму професійних знань з теорії і методології географічних досліджень та туристичного ресурсознавства, формування фахового світогляду щодо територіальної організації та умов розвитку спеціалізованих видів туризму в регіонах та країнах світу, основ туристичного країнознавства та регіонознавства.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Географія туризму» є обґрунтування теоретико-методологічних засад географії туризму; виявлення особливостей методології та методики проведення географічних досліджень у сфері туризму; дослідження туристичного ресурсознавства та застосування регіонального підходу до географічної характеристики природних та культурно-історичних ресурсів туризму; аналіз комплексної географічної характеристики спеціалізованих видів туризму, що виступають інформаційною базою для формування програм перебування туристів, розробки спеціальних турів та умовою розвитку програмного туризму; аналіз особливостей та специфіки туристичного країнознавства; дослідження структури та загальної характеристики туристичних регіонів світу.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: сучасні наукові концепції та моделі в географії туризму; методику географічних досліджень в туризмі; географічні особливості туристичних потоків; класифікацію туристичних ресурсів; географічні особливості спеціальних видів туризму; основи туристичного країнознавства та регіонознавства.

вміти: володіти методами географічних досліджень в туризмі; оперувати географічною інформацією стосовно визначення атрактивності туристичних ресурсів та оцінки туристичного потенціалу країн і регіонів світу на предмет розвитку спеціальних видів туризму; пояснювати основні географічні закономірності туристичних потоків; розрізняти різні види туристичних ресурсів та здійснювати їхнє оцінювання; визначати регіональні відміни у розвитку туризму; пояснювати географічні відміни в попиті на різні види туризму; використовувати географічну інформацію в практичній роботі щодо формування конкурентоспроможного туристичного продукту та підвищення якості туристичного обслуговування споживачів.

1.2. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні та методологічні основи географії туризму

Тема 1. Методологія та методика географічних досліджень в туризмі

Об'єкт, предмет і завдання географії туризму. Географія туризму та рекреаційна географія: спільні риси та відмінності. Туризм як соціо-еколого-економічна система та об'єкт дослідження географічної науки. Еволюція туризму в контексті географічної науки. Туристський рух, історичні періоди розвитку туристського руху. Туристська мотивація. Туристські потреби. Рекреаційні потреби. Психотипи туристів та їх взаємозв'язок з цілями і мотивами туристичної подорожі. Термінологічний апарат географії туризму. Туристська дестинація. Класифікація туризму з позицій географічної науки. Форми та види туризму. Сучасні наукові концепції та моделі в географії туризму. Концепція сталого розвитку туризму.

Туристичний потенціал території та загальна характеристика його складових елементів. Методологічні підходи до комплексної оцінки туристичного потенціалу території.

Туристський потік та його географічна характеристика. Основні географічні закономірності функціонування туристських потоків. Регіони і центри, що генерують туристський потік, та регіони і центри, що приймають туристський потік. Географічна оцінка туристичних доходів та витрат. Країни «активного» та «пасивного» туризму. Географія країн та регіонів за туристичними доходами та витратами.

Тема 2. Класифікація та географічна оцінка туристичних ресурсів

Підходи до визначення туристичних та туристично-рекреаційних ресурсів. Класифікація О.Бейдика: природно-географічні, природно-антропогенні, суспільно-історичні, «суперточка-тур», гомогенні, латентні, типу «координата». Ціннісний підхід: світова природна та культурна спадщина (список всесвітньої спадщини ЮНЕСКО), національне культурно-історичне і природне надбання, туристичні ресурси місцевого значення. Туристичні ресурси в сучасних світових та національних конкурсах-проектах: «Нові сім чудес світу», «Нові сім природних чудес світу», «Сім чудес України», «Сім природних чудес України».

Тема 3. Природні та культурно-історичні туристичні ресурси

Географічна оцінка природних бальнеологічних ресурсів (клімат, мінеральні води, лікувальні грязі, озокерит). Кліматичні, бальнеологічні та бальнеогрязеві курорти та курортні місцевості. Географічна оцінка водних туристичних ресурсів. Узбережжя, як атрактивна туристична зона. Гідрологічні та гідротехнічні водні об'єкти та їх туристична привабливість: аквапарки, водосховища, стави, водоспади, джерела, витoki річок. Географічна оцінка біотичних туристичних ресурсів. Туристична привабливість природних ландшафтів. Паркові зони, заказники та ботанічні пам'ятки природи як атрактивні туристичні об'єкти. Ресурси природно-заповідного фонду. Географія природних біосферних заповідників, національних природних парків. Туристична привабливість природно-антропогенних біотичних ресурсів: парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, дендропарки, ботанічні сади, зоологічні парки, акваріуми та океанарії.

Культурна спадщина як ресурс туризму, її матеріальні і нематеріальні складові. Географічна оцінка археологічних туристичних ресурсів. Туристична привабливість археологічних пам'яток України, Європейського регіону, світу. Архітектурні туристичні ресурси. Туристична привабливість архітектурних пам'яток України, Європейського туристичного регіону, світу. Пам'ятки історії та культури. Туристична привабливість музеїв та музеїв-заповідників. Садиби, фортифікаційні споруди, замкові та монастирські комплекси, як ресурси туризму. Історичні міста. Етнічні та етнографічні ресурси. Туристський інтерес до етнографічних особливостей населення. Пам'ятки етнографії, що відображають етнічні та культурно-побутові процеси народів DESTINATION. Етнічна культура. Традиційні промисли та ремесла. Види подієвих ресурсів та їх географічна

характеристика. Географія найбільш атрактивних культурно-історичних ресурсів України, Європейського туристичного регіону, світу.

Змістовий модуль 2. Географія спеціальних видів туризму

Тема 4. Географія рекреаційних видів туризму

Географічна характеристика купально-пляжного туризму. Географія центрів купально-пляжного туризму в Україні, Європейському туристичному регіоні, світі. Географічна характеристика лікувально-оздоровчого туризму. Види лікувально-оздоровчого туризму. Типологія курортів. Географія основних курортів та центрів лікувально-оздоровчого туризму України, Європейського туристичного регіону, світу. Географічна характеристика розважального туризму. Різновиди розважального туризму. Географія центрів розважального туризму України, Європейського туристичного регіону, світу. Географічна характеристика круїзного туризму. Види круїзів. Круїзні судна. Географія центрів, районів розвитку та маршрутів круїзного туризму в світі.

Тема 5. Географія активних видів туризму

Географічна характеристика гірськолижного туризму. Історія, види та інфраструктура гірськолижного туризму. Географія центрів та регіонів розвитку гірськолижного туризму в Україні, Європейському туристичному регіоні, світі.

Географія центрів та регіонів розвитку дайв-туризму в Україні, Європейському регіоні, у світі. Географія центрів та регіонів розвитку гольф-туризму в Європейському туристичному регіоні та світі. Географічна характеристика екстремального та пригодницького туризму. Водні, наземні, гірські, повітряні та екзотичні види екстремального туризму. Види пригодницького туризму. Географія центрів та регіонів розвитку екстремальних та пригодницьких видів туризму в Україні, Європейському туристичному регіоні, світі.

Тема 6. Географія культурно-пізнавального та подієвого туризму

Географічна характеристика культурно-пізнавального (екскурсійного) туризму. Види культурно-пізнавального туризму. Географія найбільш атрактивних маршрутів та регіонів розвитку культурно-пізнавального туризму. Географічна характеристика подієвого туризму. Класифікація подієвого туризму. Географія турів, центрів та регіонів подієвого туризму в Україні, Європейському туристичному регіоні, світі. Перспективи та потенціал розвитку подієвого туризму.

Тема 7. Географія релігійного туризму та паломництва

Підходи до визначення релігійного туризму. Паломництво (прощанство) та релігійний туризм культурно-пізнавального характеру. Види, функції та особливості паломництва. Релігійні та культові центри. Релігійні організації. Географія центрів та регіонів паломництва та релігійного туризму у християнстві, ісламі, буддизмі, іудаїзмі, індуїзмі.

Тема 8. Географія міського та ділового туризму, сільського та екологічного туризму

Географічна характеристика міського туризму. Міста, як туристичні центри, їх функції та типи. Туристичний потенціал міст. Малі та великі міста – туристичні центри. Туризм в мегаполісах та його географічна оцінка в умовах глобалізації.

Видова структура ділового туризму. Класичні ділові поїздки та МІСЕ-поїздки. Географічна характеристика конгресно-виставкового туризму. Географія центрів та країн розвитку конгресно-виставкового туризму. Характеристика інсентив туризму. Географія центрів ділового туризму в Україні та світі.

Основні підходи до визначення сільського туризму. Моделі організації сільського туризму. Географія регіонів та країн розвитку сільського туризму в Україні та світі. Підходи до визначення та ознаки екологічного туризму. Види екологічного туризму. Географія центрів та регіонів розвитку екологічного туризму в Україні, Європейському туристичному регіоні та світі.

Змістовий модуль 3. Методологічні основи туристичного країнознавства

Тема 9. Туристичне країнознавство та регіоназнавство

Передумови формування країнознавчої науки в туризмі. Система географічних наук в туризмі. Особливості та специфіка туристичного країнознавства. Категорійний апарат туристичного країнознавства. Туристичний центр. Туристська дестинація. Система країнознавчої інформації. Джерельна база країнознавчих досліджень в туризмі. Структура та характеристика джерел країнознавчої інформації для цілей туризму. Методика та технологія пошуку, накопичення і обробка країнознавчої інформації. Типова програма країнознавчого дослідження в туристичному бізнесі.

Районування як основний метод країнознавчого дослідження в туризмі. Принципи та критерії районування в туризмі. Поняття регіону.

Регіоналізація. Підходи до визначення регіонів, їх різномасштабність (супермакрорегіон, макрорегіон, субрегіон, мезорегіон, мікрорегіон).. Межі регіону. Сучасні підходи до регіонального поділу світу. Особливості туристичного районування світу згідно з підходом всесвітньої туристичної організації (ВТО). Туристичні регіони світу та їх субрегіони за ВТО: Європейський туристичний регіон (Західна Європа, Східна та Центральна Європа, Північна Європа, Південна Європа), Азійсько-Тихоокеанський туристичний регіон (Центральна Азія, Південна Азія, Східна Азія, Південно-Східна Азія, Океанія у т.ч. Австралія і Нова Зеландія), Американський туристичний регіон (Північна Америка, Центральна Америка, Карибський басейн, Південна Америка), Африканський (Північна Африка, Західна Африка, Центральна Африка, Східна Африка, Південна Африка), Близькосхідний туристичний регіон (Південно-Західна Азія, Північно-Східна Африка, а саме: Єгипет, Лівія)

Тема 10. Природно-географічна характеристика країни с точки зору туризму

Географічна характеристика країни с точки зору туризму. Опис території країни, її властивостей і складу. Визначення географічного положення країни. Географічне положення як умова розвитку туризму в країні. Послідовність опису природного середовища країни. Природні умови та природні ресурси країни, що мають інтерес для туризму. Туристична характеристика клімату в країні. Визначення кліматичних поясів і параметрів клімату та їх впливу на туристичну активність в країні. Сезонні коливання кліматичних умов в країні, як фактори розвитку туризму. Оцінка параметрів погоди в процесі країнознавчого дослідження. Вивчення вод світового океану та внутрішніх вод як елементів туристичної характеристики країни. Туристична характеристика морів, річок, озер та боліт. Підземні води та їх роль у підвищенні туристичної привабливості країни чи регіону. Туристична характеристика рослинного та тваринного світу країни. Ендемічні та реліктові тварини і рослини. Природоохоронна діяльність в країні. Опис природоохоронних територій (державних заповідників, заказників, резерватів та національних парків) як специфічних об'єктів туризму. Унікальні природні явища та природні об'єкти в країні.

Тема 11. Політична, економічна, історична, соціальна та культурна характеристика країн

Вплив політичних умов у країні на розвиток туризму. Політична характеристика держави. Суверенітет держави. Визначення наявності залежних та спірних територій. Політичні конфлікти та "гарячі точки".

Визначення форми правління в країні (монархія, республіка, країни Співдружності, джамахирія) та форми державного устрою (унітарна, федеративна та конфедеративна держава). Плюралістичні та клерикальні держави та типи політичного режиму в країні. Політична структура країни, її належність до однопартійних чи багатопартійних держав. Столиця країни та адміністративно-територіальний поділ. Державні символи. Державна та офіційні мови в країні. Назви державних органів влади та державних посад. Державних органів влади та державних посад. Входження країни в міжнародні організації і союзи. Політичні блоки та економічні союзи. Змішані блоки країн. Підписані країною міждержавні договори та протоколи. Економічні умови в країні та їх вплив на розвиток туризму. Оцінка рівня економічного розвитку країни та його вплив на туризм. Визначення укладу економіки країни та головних статей експорту та імпорту. Оцінка галузевої структури економіки, що має вплив на розвиток туризму (ступінь розвитку туристичної інфраструктури): транспорт, готельне та ресторанне господарство, мережа туроператорів та турагентів, зв'язок, комунальне господарство, індустрія розваг і дозвілля, охорона здоров'я, освіта, спорт, сільське господарство, народні промисли. Характеристика грошової одиниці країни. Банкноти і монети, що перебувають в обігу. Роль історичної інформації в підвищенні туристичної привабливості країни. Основні напрямки історичної характеристики країни для сфери туризму: історія становлення держави, історія народів, видатні історичні події, видатні історичні особи, історичні регіони, археологічні та історичні пам'ятки.

Населення країни як фактор (умова) та суб'єкт розвитку туризму в країні. Значення демографічної характеристики населення для визначення туристичної привабливості країни. Оцінка показників "якості" населення країни, структури зайнятості та рівня безробіття. Розміщення та густота населення. Розселення та ступінь урбанізації в країні. Опис міста та передмістя, як основних туристських дестинацій країни. Основні підходи до районування міста. Агломерати та мегаполіси країни. Процеси субурбанізації. Визначення головних міст країни. Характеристика сільських поселень. Форми сільського розселення в країні. Оцінка стану міграції населення в країні. Туристична характеристика народів країни. Визначення расового, етнічного та національного складу населення, національних меншин та аборигенів. Релігійна приналежність людини як важлива складова туристичного вивчення народів країни. Характеристика релігійного складу населення. Традиційні та нетрадиційні релігії і вірування

в країні. Релігійні конфесії, що існують в країні. Наявність і роль в країні релігійного права. Туристична характеристика культури народу як об'єкта атракції. Складові культури. Характеристика мови та писемності в країні. Входження мови народу в мовну групу та мовну сім'ю. Відмінності між літературною та розмовною мовою. Існування діалектів мови. Невербальні форми спілкування народу. Символіка кольору. Характеристика мистецтва в країні. Характеристика національної архітектури та архітектурних пам'яток, музики і театру. Опис фольклору та його жанрів. Характеристика декоративно-прикладного мистецтва. Місце музеїв в туристичному описі країни. Видатні твори мистецтва. Культурні події та явища в країні як сучасні об'єкти туристської атракції. Необхідність врахування культурних традицій народу в туристичній характеристиці країни. Етнічні, етнографічні та національні традиції. Опис звичаїв, обрядів, ритуалів та церемоній. Народні свята, фестивалі та ярмарки в країні. Характеристика національного одягу, народної творчості та ремесел. Традиційні для країни види спорту. Розвиток масової культури в країні. Кулінарія як компонент культури. Традиції та культура харчування народів. Продукти харчування та раціон. Національна домашня та ресторанна кухні. Найпоширеніші кухні світу та їх характерні риси. Національні страви та напої. Релігійні особливості та обмеження в харчуванні. Цивілізаційний підхід в туристичному країнознавстві.

Тема 12. Спеціальна туристична характеристика країни

Послідовність туристичного опису країни. Стан розвитку туристичної галузі в країні та її місце на міжнародному ринку туристичних послуг. Структура та динаміка туристських потоків, грошових надходжень та витрат. Види туристичних ресурсів. Об'єкти туризму за їх класифікацією. Основні туристські дестинації країни. Туристські атракції. Рекреаційні зони, курорти та парки. Розроблені туристичні маршрути. Розвинуті види туризму в країні та їх географія. Органи управління туризмом та туристична політика. Рекорди країни. Спеціальна туристична інформація про країну. Збір інформації щодо природних небезпечностей, безпеки життя, здоров'я та власності. Врахування часового поясу та його різниці з київським часом. Ступінь розвитку телефонного та мобільного зв'язку. Список довідкових телефонних номерів. Курси обміну національної ва-люти в основні валюти світу. Перелік святкових та неробочих днів. Робочий та неробочий час в країні. Напруга і частота електричного струму та специфіка електричної фурнітури в готелях. Митні правила, обмеження та туристичні формальності країни. Необхідність отримання візи, реєстрація та строки

перебування в країні. Правила поведінки в країні. Можливість та розміри чайових в закладах гостинності. Туристична характеристика видів транспорту та спеціальної транспортної інфраструктури. Транспортна мережа, платні автотраси та можливість прокату авто. Правила дорожнього руху. Традиційні покупки туристів в країні та сувеніри.

Змістовий модуль 4. Характеристика туристичних регіонів світу

Тема 13. Європейський туристичний регіон

Структура та загальна характеристика європейського туристичного регіону. Туристичне районування та зонування території країн пострадянського простору, зарубіжної Європи та країн Східного Середземномор'я. Провідні туристичні країни регіону, їх туристичні центри, розвинені види туризму.

Тема 14. Близькосхідний туристичний регіон

Структура та загальна характеристика Близькосхідного туристичного регіону. Туристичне районування та зонування території країн Південно-Західної Азії, Єгипту та Лівії. Провідні туристичні країни регіону, їх туристичні центри, розвинені види туризму.

Тема 15. Азійсько-Тихоокеанський туристичний регіон

Структура та загальна характеристика Азійсько-Тихоокеанського туристичного регіону. Туристичне районування та зонування території країн Південної, Південно-Східної, Східної Азії, Австралії та Океанії.

Провідні туристичні країни регіону, їх туристичні центри, розвинені види туризму.

Тема 16. Африканський туристичний регіон

Структура та загальна характеристика Африканського туристичного регіону. Туристичне районування та зонування території країн Африки. Провідні туристичні країни регіону, їх туристичні центри, розвинені види туризму.

Тема 17. Американський туристичний регіон

Структура та загальна характеристика Американського туристичного регіону. Туристичне районування та зонування території країн Північної, Південної, Центральної Америки, острівних країн і територій Карибського басейну. Провідні туристичні країни регіону, їх туристичні центри, розвинені види туризму.

1.3. Тематика лекційних занять

Назва тем	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Теоретичні та методологічні основи географії туризму	
Тема 1. Туристичний рух в світі та його динаміка.	2
Тема 2. Міжнародні туристичні організації. Регіони і субрегіони світу	2
Тема 3. Пам'ятки світової спадщини ЮНЕСКО	2
Тема 4. Біотичні туристичні ресурси України	2
Разом за змістовим модулем 1	8
Змістовий модуль 2. Географія спеціальних видів туризму	
Тема 5. Класифікація видів туризму. Географія рекреаційних (лікувально-оздоровчих) видів туризму	2
Тема 6. Географія рекреаційних (лікувально-оздоровчих) видів туризму в Україні	2
Тема 7. Географія активних видів туризму	2
Тема 8. Географія культурно-пізнавального туризму	2
Тема 9. Географія подієвого туризму	2
Тема 10. Географія релігійного туризму та паломництва	2
Тема 11. Географія ділового туризму	2
Тема 12. Географія сільського та екологічного туризму	2
Разом за змістовим модулем 2	16
Усього годин за 2-й семестр	24
Змістовий модуль 3. Методологічні основи туристичного країнознавства	
Тема 13. Туристичне країнознавство та регіоназнавство	2
Тема 14. Географічна характеристика країни с точки зору туризму	2
Тема 15. Державна політика та державне регулювання в галузі туризму України	2
Разом за змістовим модулем 3	6
Змістовий модуль 4. Характеристика туристичних регіонів світу	
Тема 16. Європейський туристичний регіон	2
Тема 17. Близькосхідний туристичний регіон	2
Тема 18. Азійсько-Тихоокеанський туристичний регіон	2
Тема 19. Африканський туристичний регіон	2
Тема 20. Американський туристичний регіон	2
Разом за змістовим модулем 4	10
Усього годин за 3-й семестр	16
Усього годин за 2-й та 3-й семестр	40

2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ

2.1. Методика виконання практичних робіт

Згідно з навчальним планом підготовки студентів денної форми навчання освітнього рівня «бакалавр» спеціальності 242 «Туризм», спеціалізації «Туристичне обслуговування» викладання програми навчальної дисципліни «Географія туризму» передбачає проведення практичних занять.

Практичне заняття – форма навчального заняття, спрямованого на формування вмінь та навичок виконання певних видів роботи, зокрема опанування методики вивчення як окремих спеціалізованих видів туристичної діяльності, так і комплексної характеристики туристичних регіонів світу.

За кожною лекційною темою навчальної дисципліни проводяться практичні заняття, на яких організовується обговорення зі студентами питань з тем, визначених навчальною програмою, формуються вміння та навички застосування окремих положень навчальної дисципліни шляхом індивідуального та групового виконання відповідно сформованих завдань.

Практичні роботи з курсу «Географія туризму» мають на меті систематизацію та закріплення лекційного матеріалу та матеріалу, засвоєного студентами під час самостійної роботи.

Практичні роботи містять як теоретичні і методологічні питання навчальної програми дисципліни «Географія туризму», так і прикладні питання, що потребують знання відповідних методик наукових досліджень, пов'язаних з аналізом і синтезом, співставленням і порівняльною характеристикою досліджуваних процесів та явищ.

Практична робота виконується шляхом обробки матеріалу, зібраного з різних джерел – наукової літератури, Інтернету, засобів масової інформації і являє собою систему різнопланових завдань за змістом та методикою – картографічних, табличних, аналітичних, узагальнюючих тощо.

2.2. Тематика практичних робіт

Змістовий модуль 1. Теоретичні та методологічні основи географії туризму

Практична робота №1

Туристичний рух в світі та його динаміка

1. Проаналізувати основні тенденції динаміки туристичного руху в світі за 1995-2017 роки (додаток 1).
2. Проаналізувати динаміку і структуру туристичних потоків у 2000-2017 роках за типами країн світу: а) економічно розвинуті країни; б) країни, що розвиваються (додаток 2).
3. Проаналізувати динаміку і структуру туристичних потоків у 2000-2017 роках за туристичними регіонами і субрегіонами світу (додаток 3).
4. Проаналізувати динаміку туристичних потоків в Україні за 2000-2017 роки за кількістю громадян України, які виїжджали за кордон та кількістю іноземних громадян, які відвідали Україну (додатки 4-6).

Практична робота №2

Міжнародні туристичні організації. Регіони і субрегіони світу

1. Міжнародні туристичні організації: всесвітні, регіональні, спеціалізовані. Визначте цілі і основні напрями діяльності глобальних, регіональних і спеціалізованих туристичних організацій (додаток 7).
2. Країни і території світу: традиційні регіональні підходи. На контурну карту нанести кордони країн і території світу у межах традиційних регіонів світу (додаток 8)
3. Особливості формування туристичних регіонів. На контурну карту нанести туристичні регіони і субрегіони за країнами світу (додаток 9).

Практична робота №3

Пам'ятки світової спадщини ЮНЕСКО

1. Проаналізувати список пам'яток світової спадщини ЮНЕСКО та скласти таблицю з переліком природних та історико-культурних об'єктів за країнами світу (додаток 10):

Країни	Природні об'єкти	Історико-культурні об'єкти			
		археологічні	архітектурні	історичні міста	релігійні (паломництво)

2. Проаналізувати, які країни світу мають найбільшу кількість яскравих природних див світу.

3. Пам'ятки історико-культурної спадщини світу та їх характеристика.

Практична робота №4 **Біотичні туристичні ресурси України**

1. На контурну карту нанести за адміністративно-територіальними одиницями України природні заказники (ботанічні, орнітологічні, загальнозоологічні, лісові) і скласти їх порівняльну характеристику (додаток 11).

2. Скласти порівняльну характеристику ботанічних і зоологічних пам'яток природи України (додаток 11).

3. Скласти порівняльну характеристику ботанічних садів України (додаток 12).

Змістовий модуль 2. Географія спеціальних видів туризму

Практична робота №5 **Класифікація видів туризму. Географія рекреаційних (лікувально-оздоровчих) видів туризму**

1. Класифікація видів туризму за географічним принципом, напрямкам туристичного потоку, за метою поїздки, джерелом фінансування, способом пересування, кількістю учасників, тривалістю перебування, за віковим складом туристів, розташуванням туристичного маршруту, інтенсивністю туристичного потоку, організаційною формою, засобами розміщення (додаток 13).

2. Основні типи курортів та їх характеристика: бальнеологічні, грязеві й кліматичні (додаток 14).

3. Нанести на контурну карту курорти та лікувально-оздоровчі центри світу (додаток 15).

Практичне заняття №6 **Географія рекреаційних (лікувально-оздоровчих)** **видів туризму в Україні**

1. Лікувальні природні ресурси (клімат, мінеральні води, лікувальні грязі) України та їх використання для лікування і оздоровлення (кліматотерапія, бальнеотерапія, пелойдотерапія).

2. Скласти таблицю курортів та лікувально-оздоровчих центрів за адміністративно-територіальними одиницями України (за матеріалами додатку 15).

Адміністративно-територіальні одиниці України	Курорти та лікувально-оздоровчі центри України	Спеціалізація

3. Нанести на контурну карту курорти та лікувально-оздоровчі центри України.

4. Рівень розвитку рекреаційних (лікувально-оздоровчих) видів туризму в Україні. Структура санаторно-курортних та оздоровчих закладів України та їх динаміка за 1990-2016 роки (додаток 16).

Практична робота №7 **Географія активних видів туризму**

1. Класифікація активних видів туризму, особливості та характеристики їх основних видів.

2. Види та основні нормативи спортивних туристичних походів (додаток 17).

3. Географія гірськолижних курортів світу та їх характеристика (додаток 18).

4. Географія пригодницького туризму, дайв-туризму та гольф-туризму в світі.

Практична робота №8 **Географія культурно-пізнавального туризму**

1. Класифікація культурно-пізнавального туризму. Види культурно-пізнавального туризму та їх характеристика (додаток 19).

2. Значення екскурсійної справи у здійсненні культурно-пізнавального туризму. Види екскурсій за їх класифікаційними ознаками (додаток 20).

3. Класифікація туристичних маршрутів і турів за їх класифікаційними ознаками, видами і тематикою (додаток 21).

Практична робота №9

Географія подієвого туризму

1. Класифікація подієвого туризму за територіальними рівнями пізнавальної цінності події: глобальний, регіональний, національний, місцевий.

2. Класифікація подієвого туризму за видами і тематикою подій (додаток 22).

3. Скласти таблицю за видами і тематикою подієвого туризму України на різних територіальних рівнях (національному, регіональному, місцевому):

Територіальні рівні пізнавальної цінності події	Вид подієвого туризму	Тематика подієвого туризму	Назва події

Практична робота №10

Географія релігійного туризму та паломництва

1. Класифікація релігійного туризму: зміст та мета паломництва, місіонерства, екскурсійно-пізнавальних турів з релігійної тематики, науково-релігійнознавчого туризму (додаток 23).

2. Види паломницького туризму: християнський паломницький туризм, паломницький туризм мусульман, паломницький туризм в буддизмі (додаток 24).

3. Географія паломництва: регіони і центри паломницького туризму (додаток 25).

Практична робота №11

Географія ділового туризму

1. Класифікація ділового туризму за предметним змістом, метою, формою організації і проведення, складом учасників та представників різних територіальних рівнів (додаток 26)
2. Проаналізувати структуру і динаміку співвідношення видів ділового туризму у сучасному світі (додаток 27).
3. Спеціалізовані організації України у сфері ділового туризму: форми, цілі і завдання здійснення ділових подорожей (додаток 28).

Практична робота №12

Географія сільського та екологічного туризму

1. Поняття «сільський туризм» та «агротуризм». Чинники, особливості, форми та принципи розвитку сільського туризму та «агротуризму» (додаток 29).
2. Стійкий (сталий) туризм та принципи його розвитку (додаток 29).
3. Види та особливості розвитку екологічного туризму (додаток 29).
4. Географія сільського та екологічного туризму в Україні.

Змістовий модуль 3. Методологічні основи туристичного країнознавства

Практична робота №13

Туристичне країнознавство та регіоназнавство

1. Передумови формування країнознавчої науки в туризмі. Зв'язок географії туризму з системою географічних наук.
2. Категорійний апарат туристичного країнознавства. Туристичний центр. Туристська дестинація.
3. Регіоналізація (районування) як основний метод країнознавчого дослідження в туризмі. Особливості туристичного районування світу згідно підходу ВТО. Туристичні регіони світу та їх субрегіони за ВТО.

Практична робота №14

Географічна характеристика країни с точки зору туризму

1. Географічне положення та природно-ресурсний потенціал країни як передумова розвитку туризму.
2. Значення демографічної характеристики населення для визначення туристичної привабливості країни.
3. Місце музеїв в туристичному описі країни та їх види: історичні, археологічні, краєзнавчі, природничі, літературні, мистецькі (художні), етнографічні (додаток 30). Міжнародна організація для підтримки та розвитку діяльності музеїв (ICOM - International Council of Museums).
4. Врахування культурних традицій народу в туристичній характеристиці країни. Етнічні, етнографічні та національні традиції. Опис звичаїв, обрядів, ритуалів та церемоній. Народні свята, фестивалі та ярмарки в країні.

Практична робота №15

Державна політика та державне регулювання в галузі туризму. Закон України «Про туризм»

1. Державна політика та державне регулювання в галузі туризму України (додаток 31).
2. Безпека в галузі туризму. Захист інтересів українських туристів за межами України.
3. Організація туристичної діяльності.
4. Професійна підготовка фахівців та наукове забезпечення туризму. Об'єднання підприємств та неприбуткові організації в галузі туризму
5. Контроль за діяльністю в галузі туризму. Відповідальність за порушення законодавства України про туризм.
6. Міжнародне співробітництво в галузі туризму.

Змістовий модуль 4. Характеристика туристичних регіонів світу

Практична робота №16 Європейський туристичний регіон

1. Структура та загальна характеристика Європейського туристичного регіону.
2. Провідні країни Північноєвропейського туристичного субрегіону, їх туристичні центри, розвинені спеціалізовані види туризму.
3. Провідні країни Західноєвропейського туристичного субрегіону, їх туристичні центри, розвинені спеціалізовані види туризму.
4. Провідні країни Південноєвропейського туристичного субрегіону, їх туристичні центри, розвинені спеціалізовані види туризму.
5. Провідні країни Центрально- та Східноєвропейського туристичного субрегіону, їх туристичні центри, розвинені спеціалізовані види туризму.

Практична робота №17 Близькосхідний туристичний регіон

1. Структура та загальна характеристика Близькосхідного туристичного регіону.
2. Туристичне районування та зонування території країн Південно-Західної Азії, Єгипту та Лівії.
3. Провідні країни Близькосхідного туристичного регіону, їх туристичні центри, розвинені спеціалізовані види туризму.

Практична робота №18 Азійсько-Тихоокеанський туристичний регіон

1. Структура та загальна характеристика Азійсько-Тихоокеанського туристичного регіону.
2. Туристичне районування та зонування території країн Східної, Південно-Східної, Південної Азії, Австралії та Океанії.
3. Провідні країни Азійсько-Тихоокеанського туристичного регіону, їх туристичні центри, розвинені спеціалізовані види туризму.

Практична робота №19
Африканський туристичний регіон

1. Структура та загальна характеристика Африканського туристичного регіону.
2. Туристичне районування та зонування території країн Африки.
3. Провідні країни Африканського туристичного регіону, їх туристичні центри, розвинені спеціалізовані види туризму.

Практична робота №20
Американський туристичний регіон

1. Структура та загальна характеристика Американського туристичного регіону.
2. Туристичне районування та зонування території країн Північної, Південної, Центральної Америки, острівних країн Карибського басейну.
3. Провідні країни Американського туристичного регіону, їх туристичні центри, розвинені спеціалізовані види туризму.

3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

3.1. Методика виконання самостійної роботи

Програмою дисципліни «Географія туризму» передбачено виконання студентами самостійної роботи, мета якої є систематизація, закріплення теоретичних знань і набуття навичок самостійної науково-дослідної роботи. Самостійна робота дозволяє опанувати студентам необхідними навичками науково-дослідницької роботи й оволодінням методикою аналізу туристичного потенціалу території, характеристиці спеціалізованих видів туризму та комплексної оцінки рівня розвитку та особливостей просторової організації туристичної діяльності окремого туристичного регіону.

Самостійна робота студентів повинна продемонструвати вміння автора логічно та аргументовано викладати матеріал, коректно використовувати статистичні та математичні методи для аналізу проблем; навички роботи, власні узагальнення та висновки, вміння працювати з літературою.

Самостійна робота виконується студентами самостійно протягом вивчення дисципліни із проведенням консультацій викладачем дисципліни відповідно до графіка навчального процесу та оприлюдненні результатів під час проведення практичних занять по дисципліні.

В результаті виконання самостійної роботи студент повинен підготувати і належними чином оформити відповідний матеріал на задану тематику і зробити доповідь на підсумковому практичному занятті.

Обсяг самостійної роботи визначається потребами повного відображення проведеного дослідження. Рекомендований обсяг роботи становить не менше 15 сторінок формату А4. В кінці роботи ставиться підпис студента і дата виконання.

Завершена самостійна робота, належним чином оформлена, подається керівникові для перевірки. Керівник проводить попереднє оцінювання якості виконання самостійної роботи та її відповідальності вимогам і приймає рішення про допуск (не допуск) до захисту.

До захисту може бути прийнята тільки та робота, яка виконана у відповідності з пропонованими вимогами, правильно оформлена і відповідає тематиці. Критеріями оцінювання є: чіткість, повнота та послідовність розкриття кожного питання плану; науковість стилю

викладання; відсутність орфографічних і синтаксичних помилок; правильне оформлення роботи відповідно державних стандартів. Якщо самостійна робота виконана без дотримання рекомендацій, вона повертається студенту без перевірки на доопрацювання.

Самостійна робота не може бути допущено до захисту, якщо у роботі відсутня самостійність, глибокий і ретельний аналіз спеціальної літератури, відсутні статистичні матеріали, зміст роботи не відповідає плану або не розкриває тему повністю чи в її основній частині, містить фактичні і юридичні помилки, в роботі відсутні виноски на першоджерела, вона виконана формально, в роботі міститься безліч граматичних, орфографічних і синтаксичних помилок. Така робота повертається студенту для усунення недоліків. Студент зобов'язаний виправити зроблені керівником зауваження, що стосуються суті, форми і змісту самостійної роботи. Робота, яка не відповідає поставленим вимогам, має бути подана для перевірки вдруге.

Самостійна робота повинна бути захищена до складання заліку та іспиту. На захисті студент повинен коротко викласти зміст роботи, дати вичерпні відповіді на зауваження та запитання. Остаточна оцінка роботи виставляється за підсумками захисту і якості виконаної роботи.

3.2. Тематика самостійної роботи

Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Теоретичні та методологічні основи географії туризму	
Тема 1. Туристська активність та фактори, що її формують. Географічна оцінка туристського потоку доходів та витрат	6
Тема 2. Туристичні ресурси в сучасних світових та національних конкурсах-проектах: «Нові сім чудес світу», «Нові сім природних чудес світу», «Сім чудес України», «Сім природних чудес України»	6
Тема 3. Етнічні та етнографічні ресурси. Пам'ятки етнографії, що відображають етнічні та культурно-побутові процеси народів-дестинації. Етнічна культура. Традиційні промисли та ремесла.	9
Разом за змістовим модулем 1	21
Змістовий модуль 2. Географія спеціальних видів туризму	
Тема 4. Географічна характеристика круїзного туризму. Види круїзів. Круїзні судна. Географія центрів, районів розвитку та маршрутів круїзного туризму в світі.	8

Тема 5. Географія центрів та регіонів розвитку гірськолижного, екстремального, пригодницького туризму, дайв-туризму та гольф-туризму в Україні, Європейському туристичному регіоні, світі	8
Тема 6. Географічна характеристика культурно-пізнавального (екскурсійного) туризму. Види культурно-пізнавального туризму. Географія найбільш атрактивних маршрутів та регіонів розвитку культурно-пізнавального туризму.	8
Тема 7. Географія центрів і регіонів паломництва та релігійного туризму у християнстві, ісламі, буддизмі, іудаїзмі, індуїзмі. Релігійні та культові центри. Релігійні організації.	8
Тема 8. Географічна характеристика міського туризму. Міста, як туристичні центри, їх функції та типи. Туристичний потенціал міст. Малі та великі міста – туристичні центри. Туризм в мегаполісах та його географічна оцінка в умовах глобалізації.	8
Разом за змістовим модулем 2	40
Разом 2-й семестр	61
Змістовий модуль 3. Методологічні основи туристичного країнознавства	
Тема 9. Система країнознавчої інформації. Структура та характеристика джерел країнознавчої інформації для цілей туризму. Методика та технологія пошуку, накопичення і обробка країнознавчої інформації. Типова програма країнознавчого дослідження в туристичному бізнесі.	12
Тема 10. Природно-географічна характеристика України з точки зору туризму. Розробка тематичного туристичного маршруту.	10
Тема 11. Політична, економічна, історична, соціальна та культурна характеристика України.	12
Тема 12. Спеціальна туристична характеристика України.	10
Разом за змістовим модулем 3	44
Змістовий модуль 4. Характеристика туристичних регіонів світу	
Тема 13. Входження України на туристичний ринок Європи» Реферат з характеристики однієї з туристсько-рекреаційних зон України	8
Тема 14. Особливості використання туристичних ресурсів країнами Близького Сходу. Вихід українських туроператорів на ринки означених країн.	8
Тема 15. Особливості використання туристичних ресурсів країнами Азії. Вихід українських туроператорів на ринки означених країн	8
Тема 16. Особливості використання туристичних ресурсів країнами Африки.	8
Тема 17. Особливості використання туристичних ресурсів країнами Американського туристичного регіону.	8
Разом за змістовим модулем 4	40
Разом за 3-й семестр	84
Усього за 2-й та 3-й семестр	145

4. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ

4.1. Загальні вимоги до виконання та захисту курсових робіт

Курсова робота є складовою частиною навчальної програми базового курсу «Географія туризму» і має на меті систематизацію, закріплення та поглиблення теоретичних і практичних знань, розвиток навичок самостійної роботи і оволодіння методиками суспільно-географічних досліджень туристичної діяльності, придбання досвіду з аналізу проблем, отриманих результатів досліджень та їх публічному захисту.

Методика виконання курсових робіт розкриває основні етапи підготовки та написання курсової роботи, вимоги до структури і змісту курсової роботи, її оформленню та захисту.

Підготовчий етап виконання курсової роботи починається з вибору теми та знайомству з науковою і науково-методичною літературою за обраною темою, статистичними і картографічними матеріалами. Вибір теми курсової роботи повинен бути самостійним і в певній мірі відповідати науковим інтересам і можливостям студента. Представлені методичні вказівки мають на меті допомогти студентам з вибором теми і включають великий список різноманітних тем за основними розділами навчальних програм вищеозначених дисциплін, а також список рекомендованої літератури, який може бути доповнений студентом іншими джерелами наукової інформації. Студент може запропонувати і власну тему курсової роботи, яку повинен обов'язково погодити з науковим керівником. Виконання курсової роботи – це результат самостійного вивчення певних розділів навчальної дисципліни, а також формою закріплення навичок самостійної роботи студента, яка дає можливість одержати певний досвід науково-дослідної роботи.

Після вибору теми і знайомству з літературними джерелами, статистичними і картографічними матеріалами студент працює над структурою і змістом курсової роботи, до яких є певні вимоги.

Вимоги до структури і змісту курсової роботи:

- курсова робота складається з вступу, основної частини, висновків, списку використаної літератури і додатків;
- вступ повинен включати актуальність обраної теми (проблеми), мету роботи і завдання, які потрібно вирішати для досягнення поставленої мети,

об'єкт і предмет дослідження, методи дослідження, використані літературні джерела, статистичні і картографічні матеріали та способи їх отримання;

- основна частина курсової роботи складається з відповідних розділів (не менш трьох), які можна поділяти на підрозділи та пункти, що вмістять закінчену інформацію;

- перший розділ основної частини містить огляд географічної інформації за темою і вибір напрямків, методик і основних методів дослідження, історичний та науковий досвід вирішення поставленої проблеми, характеристику передумов і чинників, які впливають на розвиток об'єкту дослідження (спеціалізованого виду туристичної діяльності, туристичного регіону тощо) та форм його територіальної організації;

- другий розділ присвячений загальній характеристиці об'єкту дослідження (або проблеми дослідження), його компонентній структурі (або складовим проблеми дослідження), особливостям і проблемам розвитку та шляхам вирішення проблем;

- третій розділ містить характеристику особливостей та форм територіальної організації туристичної діяльності, характеристику центрів та туристичних об'єктів, особливості та динаміку міжнародних туристичних потоків, огляд загальних проблем розвитку туризму та шляхів їх вирішення;

- висновки включають наукову, практичну, соціальну оцінку отриманих результатів досліджень або розглянутої проблеми (питання);

- список використаної літератури представлений переліком бібліографічних джерел спочатку на кирилиці, потім на латиниці та ієрогліфами, наприкінці наводяться сайти Інтернету, інформація з яких була використана при написанні курсової роботи;

- до додатків включають довідковий матеріал, картосхеми, фотографії, ілюстрації і таблиці, які представляють певний інтерес, але не можуть бути включені за великим обсягом в основну частину курсової роботи (обсяг курсової роботи розраховується без додатків).

Повністю виконана курсова робота здається на перевірку науковому керівнику, який рекомендує курсову роботу до захисту. Захист курсової роботи відбувається на кафедрі економічної та соціальної географії і туризму. Для захисту студенту надається 15-20 хвилин, з них на доповідь – 5-10 хвилин. У доповіді студент повинен відмітити актуальність тематики, наукову і практичну цінність виконаної роботи, розкрити мету і завдання роботи, об'єкт і предмет дослідження, викласти результати досліджень. Загальні вимоги до доповіді – це чіткість і логічна послідовність викладення

матеріалу, стислий перелік результатів, рекомендацій та пропозицій щодо проведеного дослідження. Під час захисту студент повинен відповісти на запитання, які виникають у викладачів та студентів під час доповіді.

4.2. Вимоги до оформлення курсових робіт

Курсова робота є результатом самостійного наукового дослідження студента, певною частиною підготовки студента до виконання кваліфікаційних робіт і повинна бути відповідно оформленою. Оформлення курсових робіт має певні вимоги.

Курсова робота має титульний лист, де вказується назва міністерства, повне найменування навчального закладу, де вчиться студент, найменування факультету і кафедри, де виконується курсова робота. На титульній сторінці надається тема курсової роботи, курс, група, прізвище студента, повністю його ім'я та по батькові. Нижче наводиться прізвище та ініціали наукового керівника, його вчене звання, наукова ступінь та посада.

Зміст роботи викладається на другій сторінці після титульного листа. Зміст роботи містить перелік розділів та підрозділів, які є у роботі, та вказуються сторінки, де вони розміщені. Вступ, висновки, список використаних джерел та додатки не нумеруються, але вказуються сторінки, на яких вони розміщені.

Після змісту пишеться вступ (1-2 сторінки), а потім текст відповідних розділів. Всі розділи нумеруються однією цифрою, підрозділи всередині кожного розділу нумеруються двома цифрами з роздільною крапкою між ними. Якщо у параграфі виділяються окремі параграфи, то вони виділяються трьома цифрами з роздільними крапками.

Курсова робота виконується на одній сторінці листа білого паперу формату А4 (210 x 297 мм), строчки через 1,5 інтервалу з розрахунку не більш 40 строк на сторінці, шрифт Times New Roman, розмір кегля – 14. Всі сторінки курсової роботи повинні бути пронумеровані послідовно, номер сторінки ставиться у верхньому правому куті сторінки. На титульному листі, який є першою сторінкою курсової роботи, номер сторінки не ставиться.

Обсяг курсової роботи (тільки текст, без додатків) повинний бути від 25 до 30 сторінок.

4.3. Тематика курсових робіт

1. Загальна характеристика туристичних регіонів світу
2. Європейський туристичний регіон
3. Південно-Європейський туристичний субрегіон
4. Північно-Європейський туристичний субрегіон
5. Західно-Європейський туристичний субрегіон
6. Центрально-Східноєвропейський туристичний субрегіон
7. Азійсько-Тихоокеанський туристичний регіон
8. Південно-Азійський туристичний субрегіон
9. Північно-Східноазійський туристичний субрегіон
10. Південно-Східноазійський туристичний субрегіон
11. Австралія і Океанія: чинники та особливості розвитку туризму
12. Близькосхідний туристичний регіон
13. Американський туристичний регіон
14. Північно-Американський туристичний субрегіон
15. Центрально-Американський туристичний субрегіон
16. Карибський басейн: чинники та особливості розвитку туризму
17. Південно-Американський туристичний субрегіон
18. Африканський туристичний регіон
19. Північно-Африканський туристичний субрегіон
20. Західно-Африканський туристичний субрегіон
21. Центрально-Африканський туристичний субрегіон
22. Південно-Африканський туристичний субрегіон
23. Східно-Африканський туристичний субрегіон
24. Основні тенденції розвитку світового туризму
25. Глобальні проблеми розвитку туризму
26. Історичні етапи розвитку міжнародного туризму
27. Туристичні ресурси світу
28. Світовий ринок туристичних послуг
29. Міжнародні туристичні потоки
30. Діловий туризм та його географія
31. Науковий туризм та його географія
32. Спортивний туризм та його географія
33. Релігійний туризм та його географія
34. Паломницький туризм та його географія
35. Пригодницький туризм та його географія
36. Екологічний туризм та його географія

37. Сільський туризм та його географія
38. Екстремальний туризм та його географія
39. Подієвий туризм та його географія
40. Круїзний туризм та його географія
41. Рекреаційний (лікувально-оздоровчий) туризм та його географія
42. Міжнародний туризм
43. Економічні, соціальні, культурні та екологічні функції туризму
44. Класифікація видів туризму
45. Індустрія туризму
46. Внутрішній туризм
47. Концепція «сталого» розвитку туризму
48. Історико-культурні пам'ятки України
49. Біотичні ресурси України
50. Природні дива України

5. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Підсумковий контроль засвоєння програми навчальної дисципліни «Географія туризму» проводиться згідно з навчальним планом у два етапи і передбачає на I курсі проведення заліку за першим і другим змістовими модулями та проведення іспиту на II курсі після засвоєння третього і четвертого змістових модулів навчальної програми дисципліни.

Перелік питань підсумкового контролю

Змістовий модуль 1. Теоретичні та методологічні основи географії туризму

Тема 1. Географія туризму як наукова дисципліна

1. Проаналізуйте статистичний, функціональний, сутнісний (системний) підходи в туризмі.
2. Охарактеризуйте туризм як соціо-еколого-економічну систему.
3. Назвіть історичні періоди розвитку туристського руху.
4. Дослідіть еволюцію наукових досліджень в географії туризму.
5. Які фактори формують туристську активність?
6. Охарактеризуйте поняття «туристська мотивація».
7. Назвіть відомі категоризації психотипів туристів.
8. Що таке туристичний потенціал? Назвіть його широке і вузьке значення.
9. Які складові елементи туристського потенціалу ви знаєте?
10. Охарактеризуйте поняття «туристична інфраструктура», назвіть її основні елементи.
11. Визначте місце і роль географії туризму в сучасній туризмології.
12. Назвіть об'єкт, предмет і завдання географії туризму.
13. Які основні класифікаційні ознаки туризму?
14. Охарактеризуйте сучасні наукові концепції та моделі в географії туризму

Тема 2. Методологія та методика географічних досліджень в туризмі

1. Туристична інформація: джерела та вимоги до неї. Накопичення, упорядкування та аналіз географічної інформації для цілей туризму.
2. Назвіть методи збору географічної інформації.
3. Розкрийте оціночні методи в географії туризму.
4. Які вам відомі методи класифікації в географії туризму?

5. Назвіть методи типології в географії туризму.
6. Охарактеризуйте метод районування.
7. Опишіть структурно-логічні моделі О. Бейдика. Рейтингові методи.
8. Охарактеризуйте картографічний метод та форми його використання в географії туризму.

Тема 3. Географія туристських потоків, доходів та витрат

1. Розкрийте основні географічні закономірності функціонування туристських потоків.
2. Охарактеризуйте регіони і центри, що генерують і що приймають туристський потік.
3. Надайте географічну оцінку туристського потоку по кількості вибуттів, прибуттів.
4. Надайте порівняльну характеристику країн та регіонів за середньою тривалістю перебування туристів.
5. Проведіть географічну оцінку туристичних доходів, витрат: окремих регіонів і країн (топ-10).
6. Дайте визначення поняттю «туристичне сальдо». Назвіть країни та регіони з позитивним та негативним туристичним сальдо.

Тема 4. Класифікація та географічна оцінка туристичних ресурсів

1. Охарактеризуйте підходи до визначення туристичних ресурсів.
2. Розкрийте сутнісний підхід до класифікації туристичних ресурсів.
3. Надайте характеристику підходу П. Дефера: гідром, фітом, літом та антропоном.
4. Розкрийте класифікацію О. Бейдика: природно-географічні, природно-антропогенні, суспільно-історичні, «суперточка-тур», гомогенні, латентні.
5. Охарактеризуйте діяльнісний підхід до класифікації туристичних ресурсів.
6. Дослідіть ціннісний підхід: світова природна та культурна спадщина (список всесвітньої спадщини ЮНЕСКО), національне культурно-історичне і природне надбання, туристичні ресурси місцевого значення.
7. Розкрийте туристичні ресурси в сучасних світових та національних конкурсах-проектах: «Нові сім чудес світу», «Нові сім природних чудес світу», «Сім чудес України», «Сім природних чудес країни» та ін.
8. Надайте класифікацію туристичних ресурсів за ступенем використання та за обсягами туристських потоків.

9. Назвіть відмінності між реєстром і кадастром туристично-рекреаційних ресурсів.
10. Що ви розумієте під паспортизацією туристично-рекреаційних ресурсів території.
11. Охарактеризуйте види оцінок туристичних ресурсів: бальна, економічна, технологічна, екологічна, психолого-естетична.

Тема 5. Природні туристичні ресурси

1. Визначте поняття кліматичних ресурсів та основні показники, що характеризують кліматичні туристські ресурси.
2. Дайте характеристику придатності та сучасного використання різних типів клімату для цілей туризму.
3. Визначте поняття «кліматичний курорт» та «курортна місцевість».
4. Охарактеризуйте поняття та основні складові курортних ресурсів: бальнеологічні ресурси (мінеральні і термальні води, їх типи), грязі, озокерит.
5. Назвіть бальнеологічні та бальнеогрязеві курорти та курортні місцевості світу.
6. Охарактеризуйте водні туристичні ресурси: їх склад та характеристики, визначте основні географічні риси.
7. Дайте характеристику біотичним туристичним ресурсам, визначте їх склад, характеристики та основні географічні риси.
8. Дослідіть географію природних біосферних заповідників, національних природних парків.
9. Дослідіть географію мисливського туризму в світі.
10. Охарактеризуйте геоморфологічні туристичні ресурси та їх склад.

Тема 6. Культурно-історичні ресурси туризму

1. Охарактеризуйте культурну спадщину як ресурс туризму, її матеріальні і нематеріальні складові.
2. Назвіть види культурно-історичних ресурсів.
3. Проаналізуйте археологічні туристичні ресурси регіонів світу та України.
4. Дайте географічну характеристику архітектурних туристичних ресурсів регіонів світу та України.
5. Музеї та музеї-заповідники – географія музейних міст у світі та в Україні.
6. Визначте світові історичні міста та їх характеристики.
7. Дайте географічну характеристику світовій культурно-історичній спадщині ЮНЕСКО.

8. Дайте характеристику етнографічних ресурсів. Проаналізуйте географію музеїв-скансенів у світі та в Україні.
9. Охарактеризуйте подієві ресурси, їх види.

Змістовий модуль 2. Географія спеціальних видів туризму

Тема 7. Географія рекреаційних видів туризму

1. Дослідіть географію центрів купально-пляжного туризму в туристичних регіонах світу і в Україні.
2. Дайте оцінку розвитку географічних центрів лікувально-оздоровчого туризму в туристичних регіонах світу і в Україні.
3. Проаналізуйте географію центрів розважального туризму в туристичних регіонах світу і в Україні.
4. Дослідіть географію районів розвитку круїзного туризму в світі.

Тема 8. Географія активних видів туризму

1. Дослідіть географію центрів розвитку гірськолижного туризму в світі та в Україні.
2. Охарактеризуйте географію центрів та регіонів розвитку дайв-туризму в світі та в Україні.
3. Проаналізуйте особливості розвитку центрів гольф-туризму в регіонах світу.
4. Надайте географічну характеристику екстремального та пригодницького туризму в Україні та регіонах світу.

Тема 9. Географія культурно-пізнавального та подієвого туризму

1. Назвіть особливості розвитку центрів культурно-пізнавального туризму в туристських регіонах світу та в Україні.
2. Надайте географічну характеристику центрів подієвого туризму в світі та в Україні.
3. Наведіть приклади об'єктів історико-культурної спадщини світового та національного значення.
4. Охарактеризуйте ресурси країн світу для подієвого туризму.
5. Назвіть історико-культурні пам'ятки України, які знаходяться у спадщині ЮНЕСКО.

Тема 10. Географія ділового туризму

1. Визначте поняття діловий туризм.

2. Дайте характеристику видової структури ділового туризму.
3. Охарактеризуйте центри ділового туризму в туристських регіонах світу та в Україні.

Тема 11. Географія релігійного туризму та паломництва

1. Назвіть основні види релігійного туризму.
2. Охарактеризуйте географічні центри релігійного туризму у християнстві.
3. Дайте характеристику географічних центрів релігійного туризму в ісламі.
4. Назвіть центри релігійного туризму у буддизмі.
5. Географія центрів релігійного туризму в іудаїзмі.
6. Охарактеризуйте географічні центри релігійного туризму в індуїзмі.

Тема 12. Географія міського, сільського та екологічного туризму

1. Міста як туристичні центри, їх функції та типи.
2. Світові туристичні міста – мегаполіси, їх характеристика.
3. Дайте визначення сільському туризму та його видам.
4. У чому полягають особливості географії розвитку сільського туризму в Україні та світі.
5. Проаналізуйте підходи до визначення та ознаки екологічного туризму.
6. Назвіть види екологічного туризму.
7. Географія центрів та регіонів розвитку екологічного туризму в туристичних регіонах світу та в Україні.

Змістовий модуль 3. Методологічні основи туристичного раїнознавства

Тема 13. Туристичне країнознавство та регіонознавство

1. Передумови формування країнознавчої науки в туризмі. Зв'язок географії туризму з системою географічних наук.
2. Регіоналізація (районування) як основний метод країнознавчого дослідження в туризмі.
3. Особливості туристичного районування світу згідно підходу ВТО (UNWTO). Туристичні регіони світу та їх субрегіони за ВТО.

Тема 14. Географічна характеристика країни с точки зору туризму

1. Географічне положення та природно-ресурсний потенціал країни як передумова розвитку туризму.
2. Значення демографічної характеристики населення для визначення туристичної привабливості країни.

3. Місце музеїв в туристичному описі країни та їх види: історичні, археологічні, краєзнавчі, природничі, літературні, мистецькі (художні), етнографічні (додаток 30). Міжнародна організація для підтримки та розвитку діяльності музеїв (ICOM - International Council of Museums).

4. Врахування культурних традицій народу в туристичній характеристиці країни. Етнічні, етнографічні та національні традиції. Опис звичаїв, обрядів, ритуалів та церемоній. Народні свята, фестивалі та ярмарки в країні.

Тема 15. Державна політика та державне регулювання в галузі туризму. Закон України «Про туризм».

1. Державна політика та державне регулювання в галузі туризму України (додаток 31).

2. Безпека в галузі туризму. Захист інтересів українських туристів за межами України.

3. Організація туристичної діяльності.

4. Професійна підготовка фахівців та наукове забезпечення туризму. Об'єднання підприємств та неприбуткових організацій в галузі туризму

5. Контроль за діяльністю в галузі туризму. Відповідальність за порушення законодавства України про туризм.

6. Міжнародне співробітництво в галузі туризму.

Змістовий модуль 4. Характеристика туристичних регіонів світу

Тема 16. Європейський туристичний регіон

1. Структура та загальна характеристика Європейського туристичного регіону.

2. Провідні країни Північноєвропейського туристичного субрегіону, їх туристичні центри, розвинені спеціалізовані види туризму.

3. Провідні країни Західноєвропейського туристичного субрегіону, їх туристичні центри, розвинені спеціалізовані види туризму.

4. Провідні країни Південноєвропейського туристичного субрегіону, їх туристичні центри, розвинені спеціалізовані види туризму.

5. Провідні країни Центрально- та Східноєвропейського туристичного субрегіону, їх туристичні центри, розвинені спеціалізовані види туризму.

Тема 17. Близькосхідний туристичний регіон

1. Структура та загальна характеристика Близькосхідного туристичного регіону.

2. Туристичне районування та зонування території країн Південно-Західної Азії, Єгипту та Лівії.
3. Провідні країни Близькосхідного туристичного регіону, їх туристичні центри, розвинені спеціалізовані види туризму.

Тема 18. Азійсько-Тихоокеанський туристичний регіон

1. Структура та загальна характеристика Азійсько-Тихоокеанського туристичного регіону.
2. Туристичне районування та зонування території країн Східної, Південно-Східної, Південної Азії, Австралії та Океанії.
3. Провідні країни Азійсько-Тихоокеанського туристичного регіону, їх туристичні центри, розвинені спеціалізовані види туризму.

Тема 19. Африканський туристичний регіон

1. Структура та загальна характеристика Африканського туристичного регіону.
2. Туристичне районування та зонування території країн Африки.
3. Провідні країни Африканського туристичного регіону, їх туристичні центри, розвинені спеціалізовані види туризму.

Тема 20. Американський туристичний регіон

1. Структура та загальна характеристика Американського туристичного регіону.
2. Туристичне районування та зонування території країн Північної, Південної, Центральної Америки, островних країн Карибського басейну.
3. Провідні країни Американського туристичного регіону, їх туристичні центри, розвинені спеціалізовані види туризму.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Бейдик О.О. Рекреаційні ресурси України: навчальний посібник / О. О. Бейдик. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Альтерпрес, 2011. – 462 с.
2. Кляп М.П., Шандор Ф.Ф. Сучасні різновиди туризму: навчальний посібник / М. П. Кляп, Ф. Ф. Шандор. – К.: Знання, 2011. – 334 с.
3. Кузик С.П. Географія туризму: навч. посібник / С.П. Кузик. – Київ: Знання, 2011. – 271 с.
4. Любіцева О. О. Туристичні ресурси України / О. О. Любіцева, С. В. Панкова, В. І. Стафійчук. – К. : Альтерпрес, 2007. – 369 с.
4. Любіцева О.О. Паломництво та релігійний туризм: навчальний посібник / О. О. Любіцева. – К.: Альтерпрес, 2011. – 416 с.
5. Мальська М. П. Міжнародний туризм і сфера послуг : підруч. Для студ. вищ. навч. закл. / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Н. М. Ганич. – К. : Знання, 2008. - 661 с.
6. Смаль І. В. Туристичні ресурси світу / І. В. Смаль. – Ніжин: Видавництво Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, 2010. – 336 с.
7. Смаль І.В. Основи географії рекреації і туризму: Навч. посіб. / І.В. Смаль. – Ніжин: Вид-во НДПУ ім.М.Гоголя, 2004. – 264 с.

Додаткова

1. Географічні аспекти розвитку туризму (на прикладі України та Польщі): монографія / В. Г. Явкін [та інші]. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2010. – 344 с.
2. Бейдик О. О. Словник-довідник з географії туризму, рекреації та рекреаційної географії / О. О. Бейдик. – К.: «Палитра», 1997. – 130 с.
3. Географічна енциклопедія України: в 3-х томах / Редколегія: О. М. Маринич (відпов. ред.) та ін. – К. : Українська радянська енциклопедія імені М. П. Бажана, 1989.
4. Ільїна О.В. Туризм. Рекреаційна географія: Поняття і терміни / О.В. Ільїна. — Луцьк: Терен, 2004. – 104 с.
5. Зорин И. В. Энциклопедия туризма: Справочник / И. В. Зорин, В. А. Квартальнов. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 368 с.
6. Масляк П. О. Рекреаційна географія: навч. посіб. / П. О. Масляк. – К.: Знання, 2008. – 343 с.
7. Стафійчук В. І. Рекреаологія : навч. посібник / В. І. Стафійчук. – Львів: Зання, 2005. – 259 с.

ДОДАТКИ

Додаток 1**Туристичні потоки в світі за 1995-2017 роки**

Роки	Кількість туристів, млн. осіб	Роки	Кількість туристів, млн. осіб
1995	527	2007	911
1996	561	2008	928
1997	586	2009	891
1998	602	2010	952
1999	625	2011	994
2000	674	2012	1041
2001	675	2013	1088
2002	696	2014	1134
2003	692	2015	1193
2004	764	2016	1293
2005	809	2017	1322
2006	855		

Додаток 2**Туристичні потоки за типами країн світу
у 2000-2017 роках, млн. осіб**

	2000	2005	2010	2015	2016	2017	%
Світ	680	809	952	1193	1293	1322	100
- економічно розвинуті країни	430	469	515	654	686	724	54,8
- країни, що розвиваються	250	339	437	539	554	597	45,2

Додаток 3

**Туристичні потоки за туристичними регіонами
у 2000-2017 роки, млн. осіб**

Туристичні регіони та субрегіони	2000	2005	2010	2015	2016	2017	%
Європейський регіон, у т.ч. субрегіони	392,9	452,7	487,5	604,9	619,3	671,1	50,8
- Північноєвропейський	44,8	54,7	56,6	69,8	73,8	77,6	5,9
- Західноєвропейський	139,7	141,7	154,4	181,5	181,5	193,4	14,6
- Центрально-Східноєвропейський	69,6	95,3	98,5	122,2	126,9	133,3	10,1
- Південноєвропейський	139,0	161,1	178,1	231,4	237,1	266,8	20,2
Азійсько-Тихоокеанський регіон, у т.ч. субрегіони	110,4	154,1	208,2	284,0	305,8	323,7	24,5
- Північно-Східний	58,3	85,9	111,5	142,1	154,3	159,3	12,0
- Південно-Східний	36,3	49,0	70,5	104,2	110,8	120,1	9,1
- Океанія (у т.ч. Австралія)	9,6	10,9	11,5	14,3	15,6	16,6	1,3
- Південноазійський	6,1	8,3	14,7	23,4	25,1	27,7	2,1
Американський регіон, у т.ч. субрегіони	128,2	133,3	150,4	193,7	200,8	206,6	15,6
- Північноамериканський	91,5	89,9	99,5	127,5	130,9	133,0	10,1
- Карибський	17,1	18,8	19,5	24,1	25,2	26,3	2,0
- Центральноамериканський	4,3	6,3	7,8	10,2	10,7	11,1	0,8
- Південноамериканський	15,3	18,3	23,6	31,9	33,9	36,2	2,7
Африканський регіон, у т.ч. субрегіони	26,2	34,8	50,4	53,5	57,6	62,1	4,7
- Північноафриканський	10,2	13,9	19,7	18,0	18,9	21,4	1,6
- Південноафриканський (на південь від Сахари)	16,0	20,9	30,7	35,5	38,7	40,7	3,1
Близькосхідний регіон	22,4	33,7	55,4	57,0	55,6	58,3	4,4

Додаток 4

Туристичні потоки в Україні за 2000-2017 роки, млн. осіб

Роки	Кількість громадян України, які виїжджали за кордон – усього	Кількість іноземних громадян, які відвідали Україну – усього	Роки	Кількість громадян України, які виїжджали за кордон – усього	Кількість іноземних громадян, які відвідали Україну – усього
2000	13,4	6,4	2009	15,3	20,8
2001	14,8	9,2	2010	17,2	21,2
2002	14,7	10,5	2011	19,8	21,4
2003	14,8	12,5	2012	21,4	23,0
2004	15,5	15,6	2013	23,8	24,7
2005	16,5	17,6	2014	22,4	12,7
2006	16,9	18,9	2015	23,1	12,4
2007	17,3	23,1	2016	24,7	13,3
2008	15,5	25,4	2017	26,4	14,2

Додаток 5

Виїзд громадян України за кордон за країнами у 2017 році
(за даними Адміністрації Держприкордонслужби України)

	Кількість громадян України, які виїжджали за кордон	із них – за метою поїздки		
		службова поїздка	організований туризм	приватна поїздка
1	2	3	4	5
Усього	26 437 413	97 271	120 887	26 219 255
у т. ч. до країн				
Австрія	115 406	217	5 174	110 015
Азербайджан	27 386	89	–	27 297
Албанія	5 405	–	–	5 405
Алжир	19	–	–	19
Ангілья	19	–	–	19
Афганістан	18	–	–	18
Бельгія	20 891	–	–	20 891
Білорусь	1 186 466	42 868	12 656	1 130 942
Болгарія	58 597	7 925	12 255	38 417
Велика Британія	63 920	107	2	63 811
Вірменія	15 432	28	442	14 962
Греція	104 774	585	5 210	98 979
Грузія	111 981	1 573	1 707	108 701
Данія	6 351	–	–	6 351
Естонія	14 542	24	761	13 757
Єгипет	733 597	375	14 810	718 412
Йорданія	8 495	–	–	8 495
Ізраїль	155 074	254	5 710	149 110
Індія	208	–	–	208
Ірак	1	–	–	1
Іран	6 316	–	–	6 316
Ірландія	11	–	–	11
Ісландія	350	–	–	350
Іспанія	112 982	–	–	112 982
Італія	173 573	6	–	173 567
Казахстан	39 147	–	–	39 147
Канада	1	–	–	1
Катар	14 263	–	–	14 263
Кенія	55	–	–	55
Киргизстан	7	–	–	7
Китай	23 107	76	–	23 031
Кіпр	58 326	–	–	58 326
Корея, Республіка	1	–	–	1
Латвія	54 831	82	1 622	53 127
Литва	54 867	31	675	54 161

1	2	3	4	5
Ліван	5 775	–	–	5 775
Люксембург	28	–	–	28
Малі	7	–	–	7
Мальта	736	–	–	736
Марокко	117	–	–	117
Молдова	1 680 353	1 554	138	1 678 661
Нідерланди	114 374	–	–	114 374
Німеччина	344 150	195	4 827	339 128
Норвегія	7	–	–	7
Об'єднані Арабські Емірати	166 586	214	8 135	158 237
Піткерт	7	–	–	7
Польща	9 990 978	1 789	5 059	9 984 130
Португалія	821	–	–	821
Республіка Македонія	29	–	–	29
Російська Федерація	4 376 423	28 177	1 257	4 346 989
Румунія	1 045 424	3 475	5 439	1 036 510
Сербія	319	48	36	235
Словаччина	854 657	–	–	854 657
Словенія	4 887	–	–	4 887
США	32 660	–	–	32 660
Таджикистан	10	–	–	10
Таїланд	17 777	–	–	17 777
Танзанія	406	–	–	406
Туніс	19 793	–	752	19 041
Туреччина	1 185 051	7 459	29 495	1 148 097
Туркменістан	89	10	–	79
Угорщина	3 118 758	–	–	3 118 758
Узбекистан	61	–	–	61
Фінляндія	14 146	–	–	14 146
Франція	106 697	–	–	106 697
Хорватія	5 505	–	–	5 505
Чехія	73 536	110	3 990	69 436
Чорногорія	40 317	–	735	39 582
Швейцарія	36 589	–	–	36 589
Швеція	24 215	–	–	24 215
Шри-Ланка	9 706	–	–	9 706

**В'їзд іноземних громадян в Україну за країнами, з яких вони прибули у 2017 році
(за даними Адміністрації Держприкордонслужби України)**

Країни світу	Кількість іноземних громадян, які в'їхали в Україну	Із них – за метою поїздки						іміграція (постійне місце проживання)	культурний та спортивний обмін, релігійна, інша
		службова, ділова, дипломатична	туризм	приватна	навчання	працевлаштування	8		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Усього	14 229 642	88 976	38 958	13 741 653	4 521	2 640	4 027	348 867	
у тому числі з країн									
Австралія	5 743	5	14	5 722	–	–	–	–	2
Австрія	30 936	4	715	29 708	1	–	10	498	
Азербайджан	96 031	40	102	94 948	20	33	75	813	
Албанія	1 366	8	14	1 301	–	–	–	43	
Алжир	1 522	–	1	1 517	1	–	–	3	
Ангола	405	–	1	404	–	–	–	–	
Аргентина	2 464	5	11	2 434	–	–	–	14	
Афганістан	952	14	14	912	–	–	7	5	
Бангладеш	602	–	2	598	–	–	–	2	
Бахрейн	296	–	–	296	–	–	–	–	
Бельгія	16 619	1	375	16 195	–	–	3	45	
Білорусь	2 727 645	66 553	17 095	2 642 256	25	10	19	1 687	
Болгарія	41 738	515	99	40 962	–	–	4	158	
Боснія і Герцеговина	2 739	265	12	2 358	–	–	–	104	
Бразилія	4 299	2	51	4 222	5	–	3	16	
В'єтнам	4 084	60	81	3 918	1	–	15	9	
Велика Британія	78 603	70	269	78 129	1	–	2	132	
Венесуела	166	–	–	163	1	–	–	2	
Вірменія	31 982	43	42	31 214	9	14	27	633	
Гамбія	110	–	–	110	–	–	–	–	
Гана	1 381	–	–	1 374	6	–	1	–	
Г'яна	240	–	–	238	2	–	–	–	
Гонконг	714	5	3	703	–	–	–	3	
Греція	18 995	67	22	18 838	–	–	–	68	

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Грузія	49 205	266	49	48 732	26	2	9	121
Данія	13 180	15	9	13 139	—	—	—	17
Еквадор	693	2	—	690	1	—	—	—
Естонія	21 313	55	97	21 100	—	—	15	46
Ефіопія	155	—	—	154	1	—	—	—
Єгипет	9 940	—	22	9 818	79	—	12	9
Ємен	473	1	—	470	2	—	—	—
Замбія	112	—	—	112	—	—	—	—
Зімбабве	318	—	—	311	6	—	—	1
Йорданія	7 672	57	7	7 598	4	1	—	5
Ізраїль	261 486	997	2 770	257 083	6	—	26	604
Індія	23 173	56	45	23 023	15	—	16	18
Індонезія	944	—	—	944	—	—	—	—
Ірак	7 089	346	26	6 648	20	9	21	19
Іран	9 262	16	8	9 223	6	—	5	4
Ірландія	9 543	7	8	9 493	—	1	—	34
Ісландія	1 001	—	1	985	—	—	—	15
Іспанія	21 944	76	14	21 765	—	1	—	88
Італія	84 638	103	223	83 071	2	—	10	1 229
Кабо-Верде	180	—	2	178	—	—	—	—
Казахстан	41 227	176	75	40 708	14	14	47	193
Камерун	586	1	—	582	1	—	—	2
Канада	30 775	30	141	30 541	—	—	1	62
Катар	283	—	—	283	—	—	—	—
Кенія	290	1	1	286	2	—	—	—
Киргизстан	5 535	29	51	5 408	9	3	15	20
Китай	29 561	186	138	29 184	7	3	33	10
Кіпр	4 825	4	1	4 813	4	—	—	3
Колумбія	380	—	1	379	—	—	—	—
Конго	339	—	—	337	—	—	—	2
Конго, Демократична Республіка	221	—	—	221	—	—	—	—
Корейська Народно-Демократична Республіка	240	13	10	215	2	—	—	—
Корея, Республіка	7 078	26	9	7 007	—	—	2	34
Кот-д'Івуар	223	—	—	220	3	—	—	—
Куба	455	7	3	444	—	—	1	—

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Кувейт	1 456	33		1 402	18	—	—	2
Лаосська Народно-Демократична Республіка	319	—	—	319	—	—	—	—
Латвія	37 591	787	81	36 558	4	2	64	95
Лесото	1 401	—	—	1 401	—	—	—	—
Літва	75 622	961	120	74 351	3	2	106	79
Ліван	5 748	4	—	5 717	17	—	2	8
Лівія	2 376	—	25	2 326	5	3	2	15
Люксембург	807	—	—	802	—	—	—	5
Маврикій	121	—	—	121	—	—	—	—
Малайзія	436	—	2	427	—	—	—	7
Мальта	781	3	—	775	3	—	—	—
Марокко	9 469	—	7	9 232	200	—	16	14
Мексика	1 359	—	9	1 339	—	—	—	11
Мозамбік	26 026	5	5	25 966	—	—	45	5
Молдова	4 435 664	653	169	4 433 750	39	2	209	842
Монголія	685	—	4	635	5	—	2	39
М'янма	204	5	—	199	—	—	—	—
Намібія	346	—	1	343	—	—	—	2
Непал	165	—	—	164	—	—	—	1
Нігерія	3 585	—	4	3 509	23	5	3	41
Нідерланди	40 581	13	53	4 0270	—	—	—	244
Німеччина	209 447	100	1 419	20 6213	11	—	14	1 690
Нова Зеландія	963	1	9	953	—	—	—	—
Норвегія	12 394	7	11	12 355	—	—	—	21
Об'єднані Арабські Емірати	1 750	—	1	1 748	1	—	—	—
Оман	573	—	—	573	—	—	—	—
Пакистан	1 829	2	—	1 823	1	—	1	2
Палестина	1 427	1	1	1 417	5	—	1	2
Перу	522	1	—	513	—	—	—	8
Південна Африка	1 012	—	—	1 008	4	—	—	—
Польща	1 144 249	305	207	1 143 070	175	—	56	436
Португалія	19 602	7	8	19 516	—	—	—	71
Республіка Македонія	4 789	46	2	4 374	3	—	3	361
Російська Федерація	1 464 764	7 064	4 830	1 413 328	3 474	2 152	2 776	31 140
Руанда	178	—	—	178	—	—	—	—
Румунія	791 116	125	308	693 135	—	—	1	97 547

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Сальвадор	232	—	—	232	—	—	—	—
Саудівська Аравія	2 572	13	1	2 555	—	—	—	3
Сент-Кітс і Невіс	102	—	—	102	—	—	—	—
Сербія	36 542	3 103	26	29 343	—	51	—	4 019
Сінгапур	472	1	—	470	—	—	—	1
Сирійська Арабська Республіка	3 350	39	23	3 237	17	18	6	10
Словаччина	366 249	13	5	365 448	3	1	—	779
Словенія	6 083	55	8	5 831	—	—	4	185
Судан	796	—	—	793	1	1	—	1
США	153 778	68	695	152 393	72	—	12	538
Таджикистан	7 115	30	32	6 876	16	2	21	138
Тайвань, провінція Китаю	839	1	1	836	1	—	—	—
Таїланд	545	—	—	545	—	—	—	—
Танзанія	184	—	—	184	—	—	—	—
Туніс	2 147	30	65	2 008	41	—	—	3
Туреччина	270 695	5 161	7 414	257 450	18	276	239	137
Туркменістан	70 989	9	17	70 905	23	11	17	7
Уганда	100	—	—	100	—	—	—	—
Угорщина	1 058 970	19	24	857 348	—	—	—	201 579
Узбекистан	22 785	44	11	22 442	42	23	37	186
Філіппін	1 899	1	—	1 898	—	—	—	—
Фінляндія	10 733	13	15	10 685	—	—	—	20
Франція	61 000	16	106	60 667	1	—	9	201
Хорватія	6 555	13	2	6 334	—	—	—	206
Чехія	67 680	28	17	66 471	—	—	—	1 164
Чилі	919	4	—	913	1	—	—	1
Чорногорія	1 999	22	1	1 936	—	—	—	40
Швейцарія	19 876	6	391	19 373	—	—	—	106
Швеція	24 554	2	167	24 352	—	—	—	33
Шрі-Ланка	386	—	—	386	—	—	—	—
Японія	7 435	31	18	7 362	6	—	—	18
Особі без громадянства	6 630	4	1	6 610	—	—	—	15
Інші країни	2 103	—	7	2 073	6	—	1	16

Міжнародні туристичні організації

Міжнародні туристичні організації	Цілі і напрями діяльності міжнародних туристичних організацій
1	2
Глобальні міжнародні туристичні організації	
Всесвітня туристична організація - ВТО (World Tourism organization - WTO).	ВТО є спеціалізованою агенцією ООН і провідною міжнародною організацією у сфері туризму, до складу якої входять близько 160 країн і територій, декілька асоційованих членів і понад 350 членів, які мають статус приєднаних. Згідно зі Статутом ВТО основними цілями ВТО є: - прискорення та розширення сприяння туризму (міжнародному та внутрішньому) у світі, взаєморозуміння, здоров'я та процвітання людей всюди в світі; - допомога людям в отриманні доступу до освіти та культури під час подорожей; - поліпшення стандартів проживання та перебування в менш розвинених районах світу шляхом допомоги у забезпеченні необхідної матеріально-технічної бази для іноземного туризму та розвитку транспортних шляхів, що поєднують з цими регіонами; - розширення можливостей країн, які приймають туристів, тобто збільшення внеску в їх економіку; - координація інтересів співробітництва між країнами-членами ВТО; - встановлення постійного взаємного зв'язку між різними об'єднаннями туроператорів. Велику увагу ВТО приділяє методам розробки загальної стратегії планів стійкого розвитку туризму в різних країнах і регіонах, нормативно-правовій базі туристичної діяльності, політиці, пов'язаній з ефективним використанням туристичної інфраструктури, правом власності на землю та майно у зонах відпочинку, створенням національних парків і заповідників тощо. У межах ВТО функціонують регіональні комісії з розвитку туризму в Європі, Африці, Америці, Південній Азії, на Близькому Сході, у Східній Азії і районі Тихого океану, а також Міжнародний вищий навчальний центр з туризму. Україна є членом ВТО з 1997 р.
Міжнародна асоціація повітряного транспорту (International Air Transport Association - IATA)	IATA заснована в 1919 р. і реорганізована в 1945 р. Здійснює координацію дій світових авіакомпаній, спрямованих на забезпечення безпеки і підвищення ефективності повітряних перевезень. IATA є професійною асоціацією авіаційних компаній, що здійснюють міжнародні рейси. Головні функції – впорядкування міжнародного комерційного авіаційного повідомлення, введення єдиних для усіх членів правил і процедур і встановлення узгоджених тарифів на пасажирські авіаперевезення на міжнародних маршрутах.

1	2
Міжнародна організація цивільної авіації (International Civil Aviation Organization – ICAO)	ICAO заснована конвенцією Чикаго в 1944 р. і що працює під егідою ООН. Ця організація, членами якої є більше 180 країн, ставить перед собою наступні цілі: - забезпечення безпеки і контроль зростання і розвитку міжнародної цивільної авіації у всьому світі; - підтримка і заохочення процесів створення і використання повітряних засобів з урахуванням охорони довкілля; - підтримка і заохочення створення повітряних коридорів, аеропортів і різних зручностей, умов для потреб міжнародної цивільної авіації; - поліпшення виконання основних вимог людей до авіатранспорту: безпека, якість обслуговування, регулярність польотів, економічність; - заохочення економічних заходів по запобіганню необґрунтованим суперництвам між авіакомпаніями різних країн; - контроль за дотриманням прав країн - учасниць ICAO і реальними можливостями кожної країни володіти і управляти міжнародною авіакомпанією; - недопущення дискримінації між країнами - членами ICAO; - пропаганда безпеки польотів; - сприяння розвитку міжнародної цивільної авіації.
Регіональні і національні туристичні організації загального характеру	
Європейський регіон	
Європейська комісія подорожей	Європейська комісія подорожей створена в 1948 р. і об'єднує 21 країну. Її роботу підтримує Європейський союз, який розглядає туризм як індустрію, що має величезне економічне і соціальне значення. Мета комісії полягає в рішенні наступних завдань: - сприянні кооперації міжнародного туризму в Європі; - проведенні досліджень; - обмін інформацією при проектуванні розвитку туризму і маркетингових схем; - просуванні туристського продукту в інших країнах Європи і європейського туристського продукту в країнах світу, особливо в Північній Америці і Японії. Крім того, в Європі існують Європейська організація рекреації і відпочинку (1972 h), Європейська асоціація пішохідного туризму (1969), Міжнародна федерація неурядових асоціацій по охороні культурної спадщини і природних пам'яток в Європі (1963), Федерація асоціацій скандинавських туристських агентств (1939)
Національна «Асоціація Британських Туристичних Агентств» (Association of British Travel Agents - ABTA)	ABTA заснована в 1950 р. Її членами являються більше 600 агентств і близько 2,3 тис. туроператорів, яких припадає на частку 90 % продажів на ринку Сполученого Королівства. Мета - захист інтересів членів організації і формування своєрідної марки якості британської туристської індустрії.

1	2
Національна «Німецька Туристська Асоціація» (Deutscher Reiseburo und Reiseveranstalter Verb.and - DRV)	DRV утворена в 1950 р. і об'єднує більше 5000 учасників. Як асоційовані члени в об'єднання входять готелі, авіап перевізники і національні туристські бюро.
Національна «Установа Туристських Агентів Туреччини» (TURSAB)	Турецька асоціація TURSAB в 1991 р. виступила ініціатором створення так званої Установи туристських агентів Туреччини (TURSAB), однієї з основних завдань якої являється підтримка в області освіти і підвищення кваліфікації персоналу підприємств туристської індустрії.
Азіатсько-Тихоокеанський регіон	
Азіатсько-тихоокеанська туристська асоціація (PATA)	PATA утворена в 1951 р. і представляє 34 країни. Мета – просування туризму за допомогою програм по дослідженнях, розвитку, освіти і маркетингу.
Національна «Японська Асоціація Туристських Агентів» (Japan Association of Travel Agents - JATA),	JATA заснована в 1959 р. Мета і завдання - інформаційна підтримка своїх членів і туристів, пропаганда візного і внутрішнього туризму, контроль туристського ринку.
Американський регіон	
Міжнародна федерація подорожей і автоклубів.	Мета – просування і сприяння розвитку туризму, розробка програм дослідження, розвитку, освіти і маркетингу.
Конференція туристських організацій Латинської Америки.	Мета – просування і сприяння розвитку туризму, розробка програм дослідження, розвитку, освіти і маркетингу.
Карибська асоціація по туризму	Мета – просування і сприяння розвитку туризму, розробка програм дослідження, розвитку, освіти і маркетингу.
American Society of Travel Agents (ASTA)	ASTA - це об'єднання підприємств туристської індустрії Північної Америки, куди входять більше 26 тис. членів - турагентств, туроператорів, готелів, круїзних і автопрокатних компаній і тому подібне, засноване в 1931 р. Членами альянсу стали 60 компаній, що поставили мету спільно відстоювати свої інтереси на туристському ринку. На сучасному етапі серйозна увага ASTA спрямована на туристську освіту, освітні програми для працівників.
Африканський та Близькосхідний регіон	
Африканська туристська асоціація	Мета - сприянні кооперації міжнародного туризму; проведенні досліджень; обмін інформацією при проектуванні розвитку туризму і маркетингових схем; просуванні туристського продукту в інших країнах
Організація по розвитку туризму в Африці	Мета - сприянні кооперації міжнародного туризму; проведенні досліджень; обмін інформацією при проектуванні розвитку туризму і маркетингових схем; просуванні туристського продукту в інших країнах

1	2
Арабський туристський союз	Мета - сприянні кооперації міжнародного туризму; проведенні досліджень; обмін інформацією при проектуванні розвитку туризму і маркетингових схем; просуванні туристського продукту в інших країнах
Арабська федерація асоціацій туристських агентств.	Мета - сприянні кооперації міжнародного туризму; проведенні досліджень; обмін інформацією при проектуванні розвитку туризму і маркетингових схем; просуванні туристського продукту в інших країнах
Регіональні туристичні організації галузевого характеру	
Європейський регіон	
Асоціація європейських авіакомпаній (AEA)	Мета - захист інтересів європейських авіакомпаній і формування своєрідної марки якості туристської індустрії.
Азіатсько-Тихоокеанський регіон	
Азіатсько-Австралійська готельна та ресторанна асоціація (AAXRA)	Мета - захист інтересів членів асоціації готельно-ресторанної індустрії і формування своєрідної марки якості.
Асоціація азіатських авіакомпаній (ОАА)	Мета - захист інтересів азіатських авіакомпаній і формування своєрідної марки якості туристської індустрії.
Американський регіон.	
Міжамериканська готельна асоціація (ИАХА)	Мета - захист інтересів членів асоціації готельної індустрії і формування своєрідної марки якості.
Африка та Близький Схід	
Арабський готельний союз (ЮАХ)	Мета - захист інтересів членів асоціації готельної індустрії і формування своєрідної марки якості.
Асоціація африканських авіакомпаній (АФРАА)	Мета - захист інтересів африканських авіакомпаній і формування своєрідної марки якості туристської індустрії
Спеціалізовані міжнародні туристичні організації	
Міжнародна асоціація ділового туризму (International Business Travel Association - IBTA)	IBTA заснована в 1974 р. та об'єднує 13 національних асоціацій з країн Європи, Північної Америки і Австралії. При цьому її членами є не лише самі національні асоціації ділового туризму Австрії, Австралії, Великобританії, Данії, Франції, Фінляндії, Іспанії, Канади, Люксембурга, Нідерландів, Норвегії, Швеції і США, але і їх члени. Окрім національних асоціацій членство в IBTA відкрито і для постачальників послуг ділового туризму: авіа- і залізничних перевізників, готелів, автотранспортних компаній, туроператорів, карткових платіжних систем, глобальних систем бронювання, спеціалізованої преси, що мають високу професійну репутацію. Завдяки цьому була створена інфраструктура, що налічує більше 4000 організацій - як постачальників, так і споживачів послуг сфери ділового туризму у всьому світі.

1	2
Асоціація фахівців з організації корпоративних поїздок (Association of Corporate Travel Executives - (ASTE)	ASTE налічує у своїх рядах понад 2400 фахівців з 29 країн світу в області організації ділових поїздок і постачальників необхідних для цього послуг. Мета - сприяння встановленню контактів між представниками усіх напрямів, існуючих в діловому туризмі, обміну ідеями між ними, вдосконалення професійних знань фахівців, надання їм унікальних інформаційних ресурсів.
Міжнародне бюро по соціальному туризму (БИТС), Міжнародна федерація соціального туризму (ФИТС)	Мета - організація соціального туризму, вдосконалення професійних знань фахівців, надання їм унікальних інформаційних ресурсів.
Федерація міжнародних молодіжних туристських організацій (ФИЮТО)	Мета - організація молодіжного туризму, вдосконалення професійних знань фахівців, надання їм унікальних інформаційних ресурсів.
Міжнародна асоціація конгресних і гостьових бюро (ИАКВБ)	Мета - організація туристських конгресів, вдосконалення професійних знань фахівців, надання їм унікальних інформаційних ресурсів.
Асоціація з організації спеціалізованих конференцій (ПКМА).	Мета - організація спеціалізованих туристських конференцій, вдосконалення професійних знань фахівців, надання їм унікальних інформаційних ресурсів.
Спеціалізовані організації туристської сфери	
Міжнародна федерація журналістів і письменників, що освітлює питання туризму (ФИЖЕТ)	Мета - співпраця в області туристської інформації; професійна туристська освіта; сприяння розвитку міжнародного туризму.
Міжнародна асоціація з документації та інформації в області культури та туризму (АДИКТ)	Мета і напрями - співпраця в області туристської інформації; підготовка професійної документації та інформації в області культури та туризму; сприяння розвитку міжнародного туризму.
Всесвітня асоціація з професійного навчання в області туризму (АМФОРТ)	Мета - співпраця в області туристської інформації; професійне навчання в області туризму; регулювання професійної туристської освіти; сприяння розвитку міжнародного туризму.
Асоціація з досліджень в області туризму та подорожей (ТТРА)	Мета - співпраця в області туристської інформації; регулювання професійної туристської освіти; керівництво науковими дослідженнями в туристській сфері; сприяння розвитку міжнародного туризму.
Міжнародний клуб гідів (ИГК)	Мета - співпраця в області туристської інформації; професійне навчання в області туризму; регулювання професійної туристської освіти; сприяння розвитку міжнародного туризму.
Міжнародний союз охорони природи та ресурсів (ИЮКН).	Мета - співпраця в області туристської інформації з питань Сталого (збалансованого) розвитку та охорони природи і ресурсів; професійне навчання в області природокористування та розвитку екологічного туризму.

Країни і території світу

№ п/п	Країна	Площа, тис.км ²	Населення, млн.осіб (на 1.01.2018р.)	Державний устрій	Столиця
1	2	3	4	5	6
Країни Європи					
Західна Європа					
1	Австрія (Австрійська республіка)	83,8	8,8	Федеративна республіка	Відень
2	Андорра	0,5	0,1	Суверене парламентське князівство	Андорра-ла-Велья
3	Бельгія (Королівство Бельгія)	30,5	11,3	Конституційна монархія	Брюссель
4	Ватикан (Держава Ватикан)	0,0004	0,001	Абсолютно теократична монархія	Ватикан
5	Велика Британія (З'єднане Королівство Великої Британії та Північної Ірландії)	244,1	65,8	Конституційна монархія	Лондон
6	Гібралтар	0,007	0,03	Володіння Великої Британії	Гібралтар
7	Греція (Грецька Республіка)	131,9	10,9	Парламентська республіка	Афіни
8	Данія (Королівство Данія) ¹	43,1	5,7	Конституційна монархія	Копенгаген
9	Фарерські острови	1,4	0,05	Автономна частина королівства Данії	Торсхавн
10	Ірландія (Ірландська республіка)	70,3	4,6	Парламентська республіка	Дублін
11	Ісландія (Республіка Ісландія)	103,0	0,3	Парламентська республіка	Рейк'явік
12	Іспанія (Королівство Іспанія)	504,7	46,5	Парламентська монархія	Мадрид
13	Італія (Італійська республіка)	301,2	60,6	Парламентська республіка	Рим
14	Ліхтенштейн (Князівство Ліхтенштейн)	0,16	0,04	Конституційна монархія	Вадуц
15	Люксембург (Велике Герцогство Люксембург)	2,6	0,6	Конституційна монархія	Люксембург
16	Мальта (Республіка Мальта)	0,3	0,4	Республіка	Валлетта

1	2	3	4	5	6
17	Монако (Князівство Монако)	0,002	0,04	Конституційна монархія	Монако
18	Нідерланди (Королівство Нідерланди)	41,2	17,2	Конституційна монархія	Амстердам
19	Норвегія (Королівство Норвегія) ²	324,2	5,4	Конституційна монархія	Осло
20	Португалія (Португальська республіка)	92,1	10,4	Республіка	Лісабон
21	Сан-Марино (Республіка Сан-Марино)	0,061	0,03	Парламентська республіка	Сан-Марино
22	ФРН (Федеративна Республіка Німеччини)	356,9	82,8	Федеративна республіка	Берлін
23	Фінляндія (Фінляндська Республіка)	337,0	5,5	Парламентська республіка	Гельсінкі
24	Франція (Французька Республіка)	551,6	64,9	Республіка	Париж
25	Швейцарія (Швейцарська Конфедерація)	41,3	8,2	Федеративна парламентська республіка	Берн
26	Швеція (Королівство Швеція)	449,9	10,0	Конституційна монархія	Стокгольм
Центральна та Східна Європа					
27	Албанія (Республіка Албанія)	28,7	2,9	Парламентська республіка	Тирана
28	Білорусь (Республіка Білорусь)	207,6	9,5	Республіка	Мінськ
29	Болгарія (Республіка Болгарія)	110,9	7,1	Парламентська республіка	Софія
30	Боснія і Герцеговина (Республіка Боснія і Герцеговина)	51,0	3,5	Республіка	Сараєво
31	Естонія (Естонська Республіка)	45,2	1,3	Республіка	Таллінн
32	Латвія (Латвійська Республіка)	63,7	1,9	Республіка	Рига
33	Литва (Литовська Республіка)	65,2	2,8	Президентська Республіка	Вільнюс
34	Македонія (Республіка Македонія)	25,7	2,1	Парламентська республіка	Скоп'є
35	Молдова (Республіка Молдова)	33,7	3,6	Республіка	Кишинів

1	2	3	4	5	6
36	Польща (Польська Республіка)	312,7	38,4	Парламентська республіка	Варшава
37	Румунія	237,5	19,8	Республіка	Бухарест
38	Сербія	88,0	7,1	Республіка	Белград
39	Словаччина (Словацька Республіка)	49,0	5,4	Республіка	Братислава
40	Словенія (Республіка Словенія)	20,2	2,1	Парламентська республіка	Любляна
41	Угорщина (Угорська Республіка)	93,0	9,8	Парламентська республіка	Будапешт
42	Україна (Республіка Україна)	603,7	42,2	Республіка	Київ
43	Хорватія (Республіка Хорватія)	56,6	4,2	Парламентська республіка	Загреб
44	Чехія (Чеська Республіка)	78,9	10,6	Республіка	Прага
45	Чорногорія	14,0	0,6	Республіка	Цетине
Країни Євразії					
46	Казахстан (Республіка Казахстан)	2717,3	18,2	Республіка	Астана
47	Росія (Російська Федерація)	17075,0	146,9	Федеративна республіка	Москва
48	Туреччина (Турецька Республіка)	749,4	80,8	Республіка	Анкара
Країни Азії					
Південно-Західна Азія					
49	Афганістан (Ісламська держава Афганістан)	652,9	33,4	Республіка	Кабул
50	Бахрейн (Держава Бахрейн)	0,69	1,5	Конституційна Монархія	Манама
51	Ізраїль (Держава Ізраїль) ³	14,1	8,8	Республіка	Тель-Авів
52	Йорданія (Йорданське Хашімітське Королівство)	89,4	7,1	Конституційна монархія	Амман
53	Ірак (Республіка Ірак)	434,9	37,5	Республіка	Багдад
54	Іран (Ісламська Республіка Іран)	1648,0	79,0	Республіка	Тегеран
55	Ємен (Єменська Республіка)	533,0	24,5	Республіка	Сана
56	Катар (Держава Катар)	11,4	2,3	Абсолютна монархія	Доха
57	Кіпр (Республіка Кіпр)	9,2	0,9	Республіка	Нікосія
58	Кувейт (Держава Кувейт)	17,8	4,0	Конституційна монархія	Ель-Кувейт

1	2	3	4	5	6
59	Ліван (Ліванська Республіка)	10,4	6,1	Республіка	Бейрут
60	Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ)	78,6	9,3	Монархія (федеративна держава з семи еміратів)	Абу-Дабі
61	Оман (Султанат Оман)	300,4	4,1	Абсолютна монархія	Маскат
62	Палестина (сектор Газу і Західний берег річки Йордан)	0,36 і 5,9	4,8	Арабські автономні території, окуповані Ізраїлем у 1967 році	Рамалла
63	Саудівська Аравія (Королівство Саудівська Аравія)	2150,0	32,3	Абсолютно-теократична монархія	Ер-Ріяд
64	Сирія (Сирійська Арабська Республіка)	185,2	18,6	Республіка	Дамаск
Закавказзя					
65	Азербайджан (Азербайджанська Республіка)	86,6	9,7	Республіка	Баку
66	Вірменія (Республіка Вірменія)	29,8	3,0	Демократична республіка	Єреван
67	Грузія (Республіка Грузія)	69,7	3,7	Демократична республіка	Тбілісі
Центральна Азія					
68	Киргизстан (Киргизька Республіка)	198,5	6,0	Республіка	Бішкек
69	Таджикистан (Республіка Таджикистан)	143,1	8,9	Республіка	Душанбе
70	Туркменістан	488,1	5,8	Президентська республіка	Ашгабат
71	Узбекистан (Республіка Узбекистан)	447,4	32,5	Республіка	Ташкент
Південна Азія					
72	Бангладеш (Народна Республіка Бангладеш)	143,9	166,2	Республіка	Дакка
73	Бутан (Королівство Бутан)	46,5	0,8	Обмежена монархія	Тхімпху
74	Індія (Республіка Індія)	3287,6	1344,1	Республіка	Делі

1	2	3	4	5	6
75	Мальдівські острови (Мальдівська республіка)	0,3	0,3	Республіка	Мале
76	Непал (Королівство Непал)	140,8	28,6	Конституційна монархія	Катманду
77	Пакистан (Ісламська Республіка Пакистан)	796,0	210,2	Федеративна республіка	Ісламабад
78	Шрі-Ланка (Демократична Соціалістична Республіка Шрі-Ланка)	65,6	20,8	Республіка	Коломбо
Східна Азія					
79	Китай (Китайська Народна Республіка)	9597,0	1388,4	Республіка	Пекін
80	Корейська Народно-Демократична Республіка (КНДР)	121,2	25,3	Республіка	Пхен'ян
81	Монголія (Монгол Улс)	1566,5	3,1	Республіка	Улан-Батор
82	Республіка Корея (Південна Корея)	99,6	51,7	Республіка	Сеул
83	о. Тайвань ("Китайська Республіка")	35,90	23,6	Невизнана держава	Тайбей
84	Сянган (Гонконг)	1,1	7,3	Автономна територія у складі КНР	Сянган
85	Японія	372,20	126,6	Конституційна монархія (Імперія)	Токіо
Південно-Східна Азія					
86	Бруней (Бруней Даруссалам)	5,8	0,4	Абсолютно-теократична монархія (султанат)	Бандар-Сері-Бегаван
87	В'єтнам (Соціалістична республіка В'єтнам)	329,6	95,6	Республіка	Ханой
88	Індонезія (Республіка Індонезія)	1904,3	266,4	Республіка	Джакарта
89	Камбоджа (Королівство Камбоджа)	181,0	15,8	Монархія	Пномпень
90	Лаос (Лаоська Народна Демократична республіка)	236,8	6,7	Республіка	В'єнтьян

1	2	3	4	5	6
91	Малайзія (Федерація Малайзія)	336,7	31,7	Конституційна монархія	Куала-Лумпур
92	М'янма (Союз М'янма)	678,0	54,4	Республіка	Янгон
93	Сінгапур (Республіка Сінгапур)	0,6	5,5	Республіка	Сінгапур
94	Східний Тимор	0,02	1,2	Незалежна держава	Ділі
95	Таїланд (Королівство Таїланд)	514,0	65,1	Конституційна монархія	Бангкок
96	Філіппіни (Республіка Філіппіни)	299,7	105,5	Республіка	Маніла
Країни Америки					
97	Ангілья (Ангільла)	0,1	0,01	Самокерована територія у складі Великої Британії	Валлі
98	Антигуа і Барбуда	0,4	0,1	Незалежна держава у складі Співдружності	Сент-Джонс
99	Антильські острови (Нідерланди)	0,8	0,2	Складова частина Нідерландів (автономія)	Віллемстад
100	Аргентина (Аргентинська Республіка)	2767,0	43,1	Федеративна республіка	Буенос-Айрес
101	Аруба (Нідерланди)	0,2	0,1	Складова частина Нідерландів (автономія)	Оранестад
102	Багамські острови (Співдружність Багамських островів)	13,9	0,4	Незалежна держава у складі Співдружності	Нассау
103	Барбадос	0,4	0,3	Незалежна держава у складі Співдружності	Бриджтаун
104	Беліз	23,0	0,4	Незалежна держава у складі Співдружності	Бельмопан
105	Бермудські острови	0,05	0,1	Володіння Великої Британії	Гамільтон
106	Болівія (Республіка Болівія)	1098,6	11,4	Унітарна республіка	Сукре
107	Бразилія (Федеративна Республіка Бразилія)	8512,0	208,7	Федеративна республіка	Бразилія

1	2	3	4	5	6
108	Венесуела (Республіка Венесуела)	916,5	31,8	Федеративна республіка	Каракас
109	Віргінські (Британські) острови	0,15	0,03	Володіння Великої Британії	Род-Таун
110	Віргінські Острови (США)	0,34	0,1	Володіння США	Шарлотта-Амалія
111	Гаїті (Республіка Гаїті)	27,8	10,9	Республіка	Порт-о-Пренс
112	Гайана (Кооперативна Республіка Гайана)	215,0	0,8	Держава у складі Співдружності	Джорджтаун
113	Гваделупа	1,8	0,4	«Заморський департамент» Франції	Бас-Тер
114	Гватемала (Республіка Гватемала)	109,0	16,2	Президентська республіка	Гватемала
115	Гвіана	91,0	0,3	Заморський департамент Франції	Кайєнна
116	Гондурас (Республіка Гондурас)	112,0	8,7	Президентська республіка	Тегусігальпа
117	Гренада	0,34	0,1	Незалежна держава у складі Співдружності	Сент-Джорджес
118	Гренландія	2131	0,1	Самоврядна територія у складі королівства Данія	Готхоб
119	Домініка (Республіка Домініка)	0,8	0,1	Держава у складі Співдружності	Розо
120	Домініканська Республіка	48,4	10,7	Республіка	Санто-Домінго
121	Кайманові острови (Острова Кайман)	0,3	0,1	Володіння Великої Британії	Джорджтаун
122	Канада	9970,0	35,6	Федеративна держава у складі Співдружності	Оттава
123	Колумбія (Республіка Колумбія)	1141,7	49,6	Республіка	Богота
124	Коста-Ріка	50,9	4,8	Республіка	Сан-Хосе
125	Куба (Республіка Куба)	110,8	11,4	Республіка	Гавана
126	Мартініка	1,1	0,4	«Заморський департамент» Франції	Фор-де-Франс
127	Мексика (Мексиканські Сполучені Штати)	1958,2	124,0	Федеративна республіка	Мехіко

1	2	3	4	5	6
128	Монтсеррат	0,1	0,01	Володіння Великої Британії	Плімут
129	Нікарагуа	130,0	6,2	Республіка	Манагуа
130	Панама (Республіка Панама)	77,1	3,8	Республіка	Панама
131	Парагвай	406,7	7,1	Республіка	Асунсьйон
132	Перу (Республіка Перу)	1285,2	31,5	Республіка	Ліма
133	Пуерто-Ріко (Співдружність Пуерто-Ріко)	8,9	3,4	Володіння США	Сан-Хуан
134	Сальвадор	21,4	6,2	Унітарна республіка	Сан-Сальвадор
135	Сент-П'єр і Мікелон	0,2	0,01	«Заморський департамент» Франції	Сент-П'єр
136	Сент-Вінсент і Гренадіни	0,4	0,1	Незалежна держава у складі Співдружності	Кінгстаун
137	Сент-Крістофер (Сент-Кітс) і Невіс (Федерація Сент-Крістофер і Невіс)	0,3	0,1	Незалежна держава у складі Співдружності	Бастер
138	Сент-Люсія	0,6	0,2	Незалежна держава у складі Співдружності	Кастрі
139	США (Сполучені Штати Америки)	9364,0	325,7	Федеративна республіка	Вашингтон
140	Суринам (Республіка Суринам)	163,3	0,5	Республіка	Парамарибо
141	Терке і Кайкос	0,43	0,03	Володіння Великої Британії	Кокберн-Таун
142	Тринідад і Тобаго	5,1	1,4	Держава у складі Співдружності	Порт-оф-Спейн
143	Уругвай (Східна Республіка Уругвай)	186,9	3,4	Республіка	Монтевідео
144	Фолклендські (Мальвинські) острови	12,1	0,003	Володіння Великої Британії (оспорюється Аргентиною)	Порт-Стенлі
145	Чилі	756,9	18,5	Президентська республіка	Сантьяго
146	Еквадор (Республіка Еквадор)	283,6	15,7	Республіка	Кіто
147	Ямайка	11,5	2,9	Республіка	Кінгстон

1	2	3	4	5	6
Країни Африки					
Північна Африка					
148	Алжир (Алжирська Народна Демократична Республіка, АНДР)	2382,0	41,3	Республіка	Алжир
149	Єгипет (Арабська Республіка Єгипет, АРЕ)	1001,4	96,9	Республіка	Каїр
150	Західна Сахара ----- САДР (Сахарська Демократична Республіка)	266,8	0,6	Окупована Марокко ----- Демократична Республіка (з 2005 р.)	Ель-Аюн ----- Тіфарті
151	Лівія (Соціалістична Народна Лівійська Арабська Джамахірія)	1759,5	6,3	Республіка	Тріполі
152	Марокко (Королівство Марокко)	458,7	35,1	Конституційна монархія	Рабат
153	Судан (Республіка Судан)	2506,0	40,5	Республіка	Хартум
154	Туніс (Туніська Республіка)	164,2	11,0	Республіка	Туніс
Західна Африка					
155	Бенін (Республіка Бенін)	112,6	10,3	Республіка	Порто-Ново
156	Буркіна-Фасо	274,2	18,5	Республіка	Уагадугу
157	Гамбія (Республіка Гамбія)	11,3	2,1	Республіка	Банжул
158	Гана (Республіка Гана)	238,5	28,0	Республіка	Акра
159	Гвінея (Гвінейська Республіка)	245,9	10,6	Республіка	Конакрі
160	Гвінея-Бісау (Республіка Гвінея-Бісау)	36,1	1,9	Республіка	Бісау
161	Кабо-Верде (Республіка Кабо-Верде)	4,0	0,5	Республіка	Прая
162	Кот-Д'Івуар (Республіка Кот-Д'Івуар)	322,5	23,3	Республіка	Ямусукро (фактично Абіджан)
163	Ліберія (Республіка Ліберія)	111,4	4,5	Республіка	Монровія
164	Мавританія (Ісламська Республіка Мавританія)	1030,7	3,6	Республіка	Нуакшот

1	2	3	4	5	6
165	Малі (Республіка Малі)	1240,0	18,5	Республіка	Бамако
166	Нігер (Республіка Нігер)	1267,0	20,7	Республіка	Ніамей
167	Нігерія (Федеративна республіка Нігерія)	923,8	195,4	Федеративна Республіка	Абуджа
168	Сенегал (республіка Сенегал)	196,7	15,3	Республіка	Дакар
169	Сьєра-Леоне (Республіка Сьєра-Леоне)	72,3	6,6	Республіка	Фрітаун
170	Того (Тоголезка Республіка)	56,6	7,5	Республіка	Ломе
Центральна Африка					
171	Ангола (Республіка Ангола)	1246,7	25,8	Республіка	Луанда
172	Габон (Габонська Республіка)	267,6	2,0	Республіка	Лібревіль
173	Демократична Республіка Конго (колишній Заір)	2345,4	81,3	Республіка	Кіншаса
174	Екваторіальна Гвінея (Республіка Екваторіальна Гвінея)	28,1	0,9	Республіка	Малабо
175	Камерун (Республіка Камерун)	475,4	23,3	Республіка	Яунде
176	Конго (Республіка Конго)	342,0	4,7	Республіка	Браззавіль
177	Острів Святої Єлени	0,4	0,004	Володіння Великої Британії	Джеймстаун
178	Сан-Томе і Принсипі (Демократична Республіка Сан-Томе і Принсипі)	0,96	0,2	Республіка	Сан-Томе
179	Центрально-Африканська Республіка (ЦАР)	623,0	5,0	Республіка	Бангі
180	Чад (Республіка Чад)	1284,0	14,5	Республіка	Нджамена
Східна Африка					
181	Бурунді (Республіка Бурунді)	27,8	11,6	Республіка	Бужумбура
182	Джибуті (Республіка Джибуті)	22,4	1,0	Республіка	Джибуті
183	Замбія (Республіка Замбія)	752,6	17,1	Республіка	Лусака
184	Зімбабве (Республіка Зімбабве)	390,6	16,2	Республіка	Хараре

1	2	3	4	5	6
185	Еритрея (Держава Еритрея)	125,5	5,4	Республіка	Аскера
186	Ефіопія (Народна Демократична Республіка Ефіопія)	1096,6	104,6	Республіка	Аддис-Абеба
187	Кенія (Республіка Кенія)	582,6	47,3	Республіка	Найробі
188	Коморські Острови (Федеральна Ісламська Республіка Коморські острови)	2,2	0,8	Федеративна Республіка	Мороні
189	Маврикій (Республіка Маврикій)	2,0	1,3	Республіка	Порт-Луї
190	Мадагаскар (Республіка Мадагаскар)	595,8	24,9	Республіка	Антананаріву
191	Малаві (Республіка Малаві)	118,5	16,3	Республіка	Лілонгве
192	Мозамбік (Республіка Мозамбік)	799,4	28,8	Республіка	Мапуту
193	Реюньон	2,5	0,8	«Заморський департамент» Франції	Сен-Дені
194	Руанда (Руандійська Республіка)	26,4	11,3	Республіка	Кігалі
195	Сейшельські острови (Республіка Сейшельські острови)	0,4	0,1	Республіка	Вікторія
196	Сомалі (Сомалійська Демократична Республіка)	637,7	11,1	Республіка	Магадішо
197	Танзанія (Об'єднана Республіка Танзанія)	945,1	57,3	Республіка	Дар-ес-Салам
198	Уганда (Республіка Уганда)	241,0	42,9	Республіка	Кампала
Південна Африка					
199	Ботсвана (Республіка Ботсвана)	600,4	2,3	Республіка	Габороне
200	Лесото (Королівство Лесото)	30,3	2,2	Абсолютна монархія	Масеру
201	Намібія (Республіка Намібія)	824,3	2,5	Республіка	Віндгук
202	Свазіленд Королівство Свазіленд)	17,4	1,4	Конституційна монархія	Мбабане
203	Південно-Африканська республіка (ПАР)	1221,0	55,0	Федеративна Республіка	Преторія

1	2	3	4	5	6
Австралія та Океанія					
204	Австралія (Австралійський Союз)	7687,0	25,7	Федеративна Держава у складі Співдружності	Канберра
205	Вануату (Республіка Вануату)	11,9	0,3	Республіка	Порт-Віла
206	Східне Самоа	0,19	0,1	Володіння США	Паго-Паго
207	Самоа /Західне Самоа (Незалежна держава Самоа)	2,9	0,2	Незалежна держава у складі Співдружності	Апіа
208	Гуам (США)	0,54	0,2	Володіння США	Аганья
209	Кірибаті (Республіка Кірибаті)	0,81	0,1	Республіка	Байрікі
210	Кокосові (Кілінг) острови	0,01	0,001	Володіння Австралії	На острові Уест-Айленд
211	Кука острови	0,24	0,02	Самоврядна територія у складі Нової Зеландії	Аваруа
212	Науру (Республіка Науру)	0,02	0,01	Держава у складі Співдружності	Ярен
213	Ніуе острів	0,26	0,001	Самоврядна територія у складі Нової Зеландії	Алофіс
214	Нова Зеландія	268,7	4,9	Держава у складі Співдружності	Веллінгтон
215	Нова Каледонія	19,1	0,3	Володіння Франції	Нумеа
216	Норфолк (Острів Норфолк)	0,04	0,002	Володіння Австралії	Кінгстон
217	Піткерн	0,05	49 осіб	Володіння Великої Британії	Адамстаун
218	Папуа – Нова Гвінея	461,7	7,8	Держава у складі Співдружності	Порт-Морсбі
219	Полінезія Французька (Острови: Суспільства, Туамоту, Таїті, Гамбіє, Тубуаї, Маркізькі)	4,2	0,3	«Заморська територія» Франції зі статусом самоврядування	Папеете (на острові Таїті)
220	Республіка Маршалові Острови	0,18	0,1	Вільно асоційована з США держава	Маджуро
221	Республіка Палау	0,5	0,02	Республіка	Корор
222	Різдва острів (Острів Різдва)	0,13	0,002	Володіння Австралії	Сеттльмент (Флайинг- Фиш-Коув)

1	2	3	4	5	6
223	Співдружність Північних Марианських Островів	0,5	0,1	Вільно асоційована з США держава	На острові Сайпан
224	Соломонові Острови	29,8	0,6	Держава у складі Співдружності	Хоніара
225	Такелау	0,01	0,001	Самоврядна територія у складі Нової Зеландії	Факаофо
226	Тонга (Королівство Тонга)	0,70	0,1	Монархія у складі Співдружності	Нукуалофа
227	Тувалу	0,03	0,01	Незалежна держава у складі Співдружності	Фунафуті
228	Уолліс і Футуна, острови	0,27	0,01	«Заморські території» Франції	Мата-Уту
229	Федеративні Штати Мікронезії	0,7	0,1	Вільно асоційована з США держава	Палікір
230	Фіджі (Суверена Демократична Республіка Фіджі)	18,3	1,0	Республіка	Сува

Таблиця 9

Туристичні регіони світу

Туристичні регіони і субрегіони	Країни
1	2
Європейський туристичний регіон, у т.ч. субрегіони	
- Північно-Європейський	Велика Британія, Данія, Ірландія, Ісландія, Норвегія, Фінляндія, Швеція.
- Західно-Європейський	Австрія, Бельгія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Франція, Швейцарія.
- Південно-Європейський	Албанія, Андорра, Боснія-Герцеговина, Ватикан, Гібралтар, Греція, Ізраїль, Іспанія, Італія, Кіпр, Македонія, Мальта, Монако, Португалія, Сан-Марино, Сербія, Словенія, Туреччина, Хорватія, Чорногорія.
- Центрально-Східно-Європейський	Азербайджан, Білорусь, Болгарія, Вірменія, Грузія, Естонія, Казахстан, Киргизстан, Латвія, Литва, Молдова, Польща, Росія, Румунія, Словаччина, Таджикистан, Туркменістан, Угорщина, Узбекистан, Україна, Чехія

1	2
Близькосхідний туристичний регіон	Бахрейн, Єгипет, Ємен, Ірак, Йорданія, Катар, Кувейт, Ліван, Лівія, Об'єднані Арабські Емірати, Оман, Саудівська Аравія, Сирія.
Азійсько-Тихоокеанський туристичний регіон, у т.ч. субрегіони	
- Східно-Азійський	Китай, Монголія, Південна Корея, Північна Корея, Тайвань, Японія
- Південно-Східно-Азійський	В'єтнам, Індонезія, Камбоджа, Лаос, М'янма, Сінгапур, Таїланд, Філіппіни
- Південно-Азійський	Афганістан, Бангладеш, Бутан, Індія, Іран, Мальдіви, Непал, Пакистан, Шрі-Ланка.
- Океанія (у т.ч. Австралія)	Австралія, Нова Зеландія, Вануату, Гуам, Кірибаті, Кокосові Острови, Маршалові Острови, Мікронезія, Нова Каледонія, Норфол, Острів Різдва, Острови Кука, Острови Піткern, Палау, Папуа-Нова Гвінея, Північні Маріанські Острови, Самоа, Соломонові Острови, Тонга, Тувалу, Уолліс і Футуна, Фіджі, Французька Полінезія.
Американський туристичний регіон, у т.ч. субрегіони	
- Північно-Американський	Канада, США, Мексика
- Центрально-Американський	Беліз, Гватемала, Гондурас, Коста-Рика, Нікарагуа, Панама, Сальвадор
- Карибський	Антигуа і Барбуда, Багамські острови, Барбадос, Гаїті, Гваделупа, Гренада, Домініка, Домініканська Республіка, Кайманові острови, Куба, Мартініка, Пуерто-Ріко, Сент-Вінсент і Гренадіни, Сент-Крістофер (Сент-Кітс) і Невіс, Сент-Люсія, Тринідад і Тобаго, Ямайка
- Південно-Американський	Аргентина, Болівія, Бразилія, Венесуела, Гайана, Гватемала, Гвіана, Колумбія, Парагвай, Перу, Сальвадор, Суринам, Уругвай, Чилі, Еквадор
Африканський туристичний регіон, у т.ч. субрегіони	
- Північно- Африканський (крім Єгипту і Лівії)	Алжир, Західна Сахара (у т.ч. САДР), Марокко, Судан, Туніс
- Південноафриканський (Африка на південь від Сахари), у т.ч.	
- <i>Західна Африка</i>	Бенін, Буркіна-Фасо, Гамбія, Гана, Гвінея, Гвінея-Бісау, Кабо-Верде, Кот-Д'Івуар, Ліберія, Мавританія, Малі, Нігер, Нігерія, Сенегал, Сьєра-Леоне, Того
- <i>Центральна Африка</i>	Ангола, Габон, Демократична Республіка Конго (колишній Заїр), Екваторіальна Гвінея, Камерун, Конго, Острів Святої Єлени , Сан-Томе і Принсіпі, Центрально-Африканська Республіка, Чад

1	2
- <i>Східна Африка</i>	Бурунді, Джибуті, Замбія, Зімбабве, Еритрея, Ефіопія, Кенія, Коморські Острови, Маврикій, Мадагаскар, Малаві, Мозамбік, Реюньон, Руанда, Сейшельські острови, Сомалі, Танзанія, Уганда
- <i>Південна Африка</i>	Ботсвана, Лесото, Намібія, Свазіленд, Південно-Африканська республіка

Додаток 10

Список пам'яток світової спадщини ЮНЕСКО за туристичними регіонами світу

Країни	Пам'ятки світової спадщини ЮНЕСКО
1	2
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТУРИСТИЧНИЙ РЕГІОН	
<i>Північна Європа</i>	
Велика Британія	- Замки Короля Едуарда в Гвінедд - Замок і кафедральний собор у Даремі - Узбережжя Козуей ("Бруківка Гігантів") - Ущелина Айрон-Бридж - Острови Сент-Кілда - Мегалітичні пам'ятки Стоунхендж, Ейвбері й археологічні об'єкти прилеглих територій - Парк Стадлі-Роял і руїни монастиря Фаунтінс - Палац Бленхейм - Місто Бат - Кордони Римської імперії - Вестмінстерський палац, Вестмінстерське абатство і церква Сент-Маргарет - Кентерберійський собор і церква Святого Мартіна - Острів Хендерсон - Лондонський Тауер - Острови Гоф і Інаксесібл - Старе і Нове місто Единбурга - "Морський Грінвіч" (Лондон) - "Серце неоліту" - археологічна зона на Оркнейських о-вах - Індустріальний ландшафт Блеенавон - Історичне місто Джеймстаун - Фабрики у долині річки Деруент - Узбережжя Дорсету і Східного Девону - Фабричне поселення Нью-Ланарк - Фабричне поселення Солтейр - Королівський ботанічний сад у Кью - Ліверпуль - Гірничопромислові ландшафти Корнуоллу і Західного Девону - Акведук і канал Понткісіллте

1	2
Данія	- Могильні Кургани, рунічні камені і церква в місті Еллінг - Кафедральний Собор у місті Роскілле - Замок Кронборг - Льодовиковий фіорд Ілуліссат
Ісландія	- Національний парк Тінгвеллір - Острів Суртсей
Ірландія	- Археологічний ансамбль у долині річки Бойн - Монастир на о-ві Скелліг-Майкл
Норвегія	- Портовий квартал Брюгген у Бергені - Дерев'яна церква в Урнесі - Гірничопромислове місто Рьорус - Наскальні малюнки в Альті - Архіпелаг Вега - Дуга Струве - Гейрангер-фіорд і Нерой Уест
Фінляндія	- Фортеця Суоменлінна - Стара частина міста Раума - Стара церква в селищі Петаявесі - Дерев'яна фабрика в Верле - Поховальний комплекс бронзового віку в Саммаллахденмякі - "Високий берег" / архіпелаг Кваркен - Дуга Струве
Швеція	- Королівська резиденція Дроттнінг-хольм - Археологічні об'єкти Бірка і Ховгор-ден - Чавуноливарний завод Енгельсбергу - Наскальні рельєфи в Танумі - Скугсчюркогорден - "Лісове кладо-вище" в Стокгольмі - Ганзейське місто Вісбю - Гаммельстад, Лулео - Лапландія - Морський порт Карлсруна - Сільський ландшафт Південного Еланду - Архіпелаг Кварк - Гірничопромисловий район Велика Мідна гора, місто Фалун - Радіостанція Варберг у Гріметоні - Дуга Струве
<i>Західна Європа</i>	
Австрія	- Історичний центр міста Зальцбург - Палац і сади Шенбрунн - Зальцкаммергут - Земмерінг - Історичний центр Грацу - Культурний ландшафт Вахау - Ферт / Нойзідлер - Історичний центр Відня

1	2
Бельгія	- Фламандські бегінажі - Ла-Гранд-Плас у Брюсселі - Чотири кораблепідйомники на каналі Дю Сантр і їх околицях Ля-Лув'єр і Ле-Рейкс (провінція Ено) - Дзвіниці міст Бельгії і Франції - Історичний центр Брюгге - Будівлі архітектора Віктора Орта у Брюсселі - Неолітичні каменоломні у районі Сп'єн (поблизу Монса) - Собор Нотр-Дам у Турне - Музейний комплекс Плантін-Моретюс (Антверпен) - Палац Стокле
Люксембург	- Місто Люксембург: його старі райони й укріплення
Нідерланди	- Район Схокланд та околиці - Лінія оборони Амстердама - Внутрішнє місто і гавань Віллемстаду (Нідерландські Антильські острови) - Вітряки в районі Кіндердейк-Елсхаут - Парова насосна станція Вауда - Польдер Беємстер - Будинок Шрьодер - Ваддензее
Німеччина	- Собор Аахена - Кафедральний собор Шпайєра - Вюрцбург: резиденція єпископа з парком і палацовою площею - Паломницька церква Віс - Палац Аугустубург і замок Фалькенлуст у Брюлі - Кафедральний собор Пресвятої Діви Марії і церква Св. Михайла в Хільдес-гаймі - Давньоримські пам'ятки, собор Св. Петра, церква Богоматері в Трірі - Кордони Римської імперії - Ганзейське місто Любек - Палаці та парки Потсдама і Берліна - Абатство і монастир у Лорші - Давні копальні Раммельсберг та історичне місто Гослар - Монастирський комплекс Маульбронн - Місто Бамберг - Монастирська церква, замок і Старе місто Кведлінбург - Чавуноливарний завод у Фельклінгені - Википні рештки у кар'єрі Мессель - Пам'ятки архітектурної школи Баухауз у Веймарі і Дессау - Кельнський собор - Пам'ятні місця Лютера в Ейслебені і Віттенберзі - Класичний Веймар - "Музейний острів" у Берліні - Замок Вартбург - "Паркове королівство" Дессау-Вьорліц - Монастирський острів Райхенау - Стара вугільна шахта Цольферайн в Ессені

1	2
	- Історичні центри Штральзунду і Вісмара - Долина Середнього Рейну - Мускауер Парк / Музаковські Парк - Ратуша та статуя Роланда на ринковій площі Бремена - Старе місто Регенсбург із районом Штадтамхоф - Берлін: райони житлової забудови у стилі модерн - Ваддензе
Франція	- Шартрський собор - Мон-Сен-Мішель та його затока - Палац і парк у Версалі - Доісторичні наскальні малюнки в печерах долини р. Везер - Церква у Везле - Ам'єнський собор - Арль: давньоримські і романські пам'ятки - Абатство Фонтене - Палац і парк у Фонтенбло - Давньоримський театр і його околиці та Триумфальна арка у м. Оранж - Королівський соляний завод в Арке-Сена і соляний завод в Сален-Ле-Бен - Абатство Сен-Савенсюр-Гартамп - Миси Жиролата і Порту, бухти "кала-нкі" поблизу міста П'яна, природний резерват Скандола - Площі Плас-Станіслас, Плас де ла Каррьер і Плас-д'Альянс у Нансі - Пон-дю-Гар (римський акведук) - Гранд Ль - історичний центр Страс-бурга - Собор Нотр-Дам, колишній монастир Сен-Ремі і палац Тау в Реймсі - Париж, Береги Сени - Собор Сент-Етьєн у Бурже - Історичний центр міста Авіньон: папський палац, єпископський ансамбль - Канал дю Міді - Історичний укріплене місто Каркассон - Район гори Мон-Пердю - Історична частина Ліону - Шлях паломників Сантьяго де Компостела в Франції - Дзвіниці міст Бельгії і Франції - Район Сент-Емільон - Долина Луари між Сюллісюр-Луар і Шалон - Провен - місто середньовічних ярмарків - Центр Гавра, відновлений Огюстом Перре - Бордо, Порт Місяця - Укріплення Вобана - Лагуни Нової Каледонії та пов'язані з ними екосистеми
Швейцарія	- Бенедиктинський монастир Святого Іоанна в Мюстарі - Монастир Санкт-Галлен - Старе місто Берн - Три замки, оборонні стіни і вали торгового міста Беллінцона - Бернські Альпи - Гора Монте-Сан-Джорджіо - Терасові виноградники Лаво - Ретійська залізниця в культурному ландшафті Альбулли і Берніни - Гірська тектонічна група Сардона - Фабричні міста для виготовлення годинників Ла-Шо-де-Фон і Ле-Локль

1	2
<i>Південна Європа</i>	
Албанія	- Бутрінті - Історичні центри Берату і Джірокастри
Андорра	- Мадре-Перафіта Валлі
Боснія і Герцеговина	- Район Старого міста Мостар - Міст Мехмеда Паші Соколовича у Вишеграді
Ватикан	- Історичний центр Риму і володіння Ватикану
Греція	- Храм Аполлона Епікурійського в Бассах - Акрополь, Афіни - Археологічні пам'ятки в Дельфах - Середньовічне місто Родос - Монастирі Метеора - Гора Афон - духовний центр православ'я - Ранньохристиянські і візантійські пам'ятки в Салоніках - Святилище Асклепія в Епідаврї - Археологічні пам'ятники Містера - Археологічні пам'ятники Олімпії - Острів Делос - Монастирі Дафні, Оссіос-Лукас і Неа-Моні - Піфагорей та храм Гери на о-ві Самос - Археологічні пам'ятки Вергіни - Археологічні пам'ятки Мікен і Тірінфа - Історичний центр (Хора) із монастирем Іоанна Богослова і печерою Апокаліпсиса на о-ві Патмос - Старе місто Корфу
Італія	- Наскальні малюнки в Валькамоніка - Церква і домініканський монастир Санта-Марія-делле-Граціє з "Темною вечерею" Леонардо да Вінчі - Історичний центр Риму і володіння Ватикану в цьому місті - Історичний центр Флоренції - П'яцца дель Дуомо, Піза - Венеція і її лагуна - Історичний центр міста Сан-Джмініньяно - Старі райони міста Матера - Місто Віченца і вілла архітектора Палладіо в області Венето - Фабричне поселення Креспі д'Адда - Феррара - місто епохи Відродження - Історичний центр Неаполя - Історичний центр міста Сієна - Замок Кастель-дель-Монте - Ранні християнські пам'ятки Равенни - Історичний центр міста Пієнца - "Трулли" - традиційні житла в місті Альберобелло - Королівський палац у Касерта із парком, Акведук у Ванвітеллі і комплекс Сан-Леучо - Археологічний район Агрігенто - Археологічний район міст Помпеї, Геркуланум і Торре-Аннунціата - Ботанічний сад в Падуї

1	2
	- Кафедральний собор, башта Торре-Чівіка і площа Пьяцца Гранде в Модені - Амальфійське узбережжя - Місто Портовенере, культурний ландшафт Чінкве Террі і острови Пальмарія, Тіно і Тінетто - Резиденції королівського Савойського дому (Турин і околиці) - Су-Нураксі - давні укріплення в Баруміні (о. Сардинія) - Давньоримська вілла дель-Касале - Археологічні пам'ятки і патріарша базиліка в Аквілеї - Культурний ландшафт Чіленто, національний парк Валледі-Діано, археологічні пам'ятки Пестумі і Веллі, монастир Чертоза-ді-Падула - Історичний центр міста Урбіно - Вілла Адріана (Тіволі) - Ассізі: базиліка Св. Франциска та інші францисканські пам'ятки - Місто Верона - Ліпарські о-ви - Вілла д'Есте в Тіволі - Міста пізнього бароко у районі Валь-ді-Ното (південно-східна Сицилія) - Ансамблі Сакрі-Монті в П'ємонті і Ломбардії - Етруські некрополі поблизу Черветері і Тарквінії - Культурний ландшафт Валь-д'Орча (Тоскана) - Давнє місто Сіракузи і скельний некрополь Панталіка - Генуя: вулиця Ле-Страде-Нуове і комплекс палаців Палаццодеї-Роллі - Мантуя і Саббйонета - Ретийська залізниця в культурному ландшафті Альбулли і Берніні - Доломіти (гірські пейзажі)
Іспанія	- Альгамбра, Хенераліфе і Альбасін у Гранаді - Кафедральний собор у Бургосі - Історичний центр міста Кордова - Архітектурний ансамбль Ескоріала в Мадриді - Роботи Антоніо Гауді (Барселона і околиці) - Печера Альтаміра і наскальне мистецтво палеоліту на півночі Іспанії - Пам'ятки Ов'єдо і королівства Астурія - Старе місто Авіла - Старе місто Сеговії і давньоримський акведук - Сантьяго-де-Компостела (Старе Місто) - Національний парк Гарахонай - Історичне місто Толедо - Пам'ятки стилю мудехар в Арагоні - Старе місто Касерес - Кафедральний собор, Алькасар та "Архів Індій" у Севільї - Старе місто Саламанки - Монастир Поблет - Археологічний ансамбль Меріди - Шлях до Сантьяго-де-Компостела - Королівський монастир Санта-Марія-де-Гуадалупе - Національний парк Доньяна

1	2
	- Історичні міста Уоллед і Куенка - Комплекс будівель Лонха де-ла-Седа у Валенсії - Район давнього видобутку золота Лас-Медулас - Палац каталонської музики і госпіталь Сан-По у Барселоні - Район гори Мон-Пердю в Піренеях - Монастирі Сан-Мільян в Юсо і в Сузо - Наскальний живопис у Середземноморській частині Піренейського півострова - Університет та історична частина міста Алькала-де-Енарес - Острів Ібіса: біорізноманіття та культура - Місто Сан-Крістобаль-де-ла-Лагуна - Археологічний ансамбль Таррако - Археологічні пам'ятки печери Атапуерка - Романські церкви в Валь-де-Бой (Каталонія) - Пальмераль - пальмовий ліс навколо міста Ельче - Давньоримські стіни в Луго - Культурний ландшафт Аранхуес - Монументальні ансамблі епохи Відродження в містах Убеда і Баеза - Біскайський міст-транспортер на околицях Більбао - Національний парк Тейде - Башта Геркулеса
Кіпр	- Давнє місто Пафос - Церкви з розписами у регіоні Троодос - Неолітичне поселення Хірокітія
Мальта	- Місто Валлетта - Святилище Хал-Сафлієні - Мегалітичні храми Мальти
Македонія	- Природна та культурна спадщина регіону Охрид
Португалія	- Центральна зона міста Анграду-Хероїзмо на Азорських островах - Монастир Христа в Томарі - Монастир Баталья - Монастир ієронімітов та башта Белен в Лісабоні - Історичний центр міста Евора - Монастир Алкобаса - Культурний ландшафт Синтри - Історичний центр Порту - Доісторичний наскальний живопис у долини Коа - Лаврові ліси на Мадейрі - Виноробний район Алту-Дору - Історичний центр міста Гімарайнш - Виноробний ландшафт о-ва Піку (Азорські о-ви)
Сан - Маріно	- Історичний центр Сан-Маріно і гора Титано
Словенія	- Шкоцьянські печери
Сербія	- Давнє місто Старі-Рас і монастир Сопочані - Монастир Студениця - Середньовічні пам'ятники у Косово - Палац Галерея Гамзіград-Ромуліана

1	2
Туреччина	- Національний парк Гереме та печерні будівлі Каппадокії - Велика мечеть і госпіталь Діврігі - Історичні райони Стамбула - Давня хетська столиця Хаттуша - Немрут Дага - Хіраполіс-Памуккале - Ксантоса-Летоон - Місто Сафранболу - Археологічні пам'ятники Трої
Хорватія	- Історичний комплекс Спліт з палацом Діоклетіана - Старе місто Дубровника - Національний парк Плїтвіцькі озера - Єпископальний комплекс Ефразія в історичному центрі міста Пореч - Історичне місто Трогїр - Собор Святого Якова в Шибенику - Долина старого міста на о. Хвар
Чорногорія	- Природний і культурно-історичний район Котор - Національний парк Дурмітор
Центральна і Східна Європа	
Азербайджан	- Стара фортеця в Баку з палацом Ширваншахів і Дівочою Вежею - Наскальні малюнки Гобустана
Білорусь	- Біловезька пуша - Ми́рський замок - Архітектурний, житловий і культурний комплекс Радзівіллів у Несві́же - Елементи дуги Струве
Болгарія	- Боянська церква у Софії - Мадарський вершник - Печерні церкви в Іваново - Фракійські гробниці в Казанлику - Давнє місто Несебр - Національний парк Пірін - Рільський монастир - Природний заповідник Сребирна - Фракійські гробниці в Свештарях
Вірменія	- Монастирі Ахпат і Санаїн - Кафедральний собор і церква Ечміадзіна та археологічна місцевість "Звартноц" - Монастир Гегард та Азат
Грузія	- Історичні пам'ятки Мцхета - Храм Баграта і монастир Гелаті - Верхня Сванетія
Естонія	- Старе місто Таллінна - Дуга Струве
Казахстан	- Мавзолей Ходжі Ахмеда Яссаві - Петрогліфи археологічного ландшафту Тамгали - Саріарка - степ і озера Північного Казахстану
Киргизія	- Священна гора Сулайман-Тоо

1	2
Латвія	- Історичний центр Риги - Дуга Струве
Литва	- Історичний центр Вільнюса - Куршська коса - Археологічні пам'ятки культурного резервату Кярнаве - Дуга Струве
Молдова	- Дуга Струве
Польща	- Історичний центр Кракова - Соляні копальні у Величці - Аушвіц і Біркенау - фашистські концтабори (1940-1945) - Біловезька пуща - Історичний центр Варшави - Старе місто Замосць - Замок Тевтонського ордена в Маль-борку - Середньовічне місто Торунь - Архітектурно-парковий комплекс Кальварія Зебжидовська - Церкви Миру в Яворі і Свидниці - Дерев'яні церкви у південній Малій Польщі - Маскауер-Парк / Мизаковські-Парк - "Зал Сторіччя" у Вроцлаві
Румунія	- Біосферний заповідник Дельта Дунаю - Церкви Молдови - Монастир Хорезу - Села з укріпленими церквами в Трансільванії - Дакійські фортеці в горах Орештіс - Історичний центр міста Сігішоара - Дерев'яні церкви Марамуреш
Російська Федерація	- Історичний центр Санкт-Петербурга та пов'язані з ним групи пам'яток - Кіжській цвинтар - Москва: Кремль і Червона площа - Історико-культурний ансамбль Соловецьких островів - Історичні пам'ятки Великого Новгороду й околиць - Пам'ятки Володимира та Суздаля - Архітектурний ансамбль Троїце-Сергієві Лаври в Сергієвому Посаді - Церква Вознесіння в Коломенському - Незаймані ліси Комі - Озеро Байкал - Вулкани Камчатки - "Золоті гори" Алтаю - Західний Кавказ - Куршська коса - Ансамбль Ферапонтова монастиря - Історико-архітектурний комплекс Казанського Кремля - Центральний Сіхоте-Алінь - Цитадель, Старе місто і фортечні споруди Дербента - Убсунурская улоговина - Ансамбль Новодівичого монастиря - Природний комплекс о-ва Врангеля

1	2
	- Історичний центр міста Ярославля - Дуга Струве
Словаччина	- Історичне місто Банська-Штявниця - Замок Спішкі Град і пов'язані з ним культурні пам'ятки - Історичне поселення Влколінець - Печерний район Аггтелек - Словацький Карст - Місто-заповідник Бардеєв - Первісні букові ліси Карпат - Дерев'яні церкви в словацькій частині Карпат
Туркменістан	- Історико-культурний парк "Давній Мерв" - Давнє місто Куня-Ургенч - Парфянські фортеці Нісі
Угорщина	- Будапешт: береги Дунаю, проспект Андраші, фортечна гора і замок у Буді - Історичне поселення Холлоке і його околиці - Печерний район Аггтелек - Словацький Карст - Тисячолітній бенедиктинського монастир Паннонхалма і його околиці - Національний парк Хортобать - Ранні християнські поховання у місті Печ (давньоримська Сопіана) - Культурний ландшафт Ферт / Нойзідлер-Зее - Історичний культурний ландшафт виноробного регіону Токай
Узбекистан	- Ічан-Кала - внутрішня фортеця Хіви - Історичний центр Бухари - Історичний центр Шахрисабзу - Самарканд - перехрестя культур
Україна	- Київ: Києво-Печерська Лавра, Свято-Софійський собор і пов'язані з ними монастирські будівлі - Львів - архітектурний ансамбль історичного центру міста - Дуга Струве - Первісні букові ліси Карпат
Чеська республіка	- Історичний центр міста Ческі-Крумлов - Історичний центр Праги - Історичний центр міста Тельч - Паломницька церква Святого Яна Непомуцького на Зелена Гора - Кутна-Гора: історичний центр міста з церквою Святої Варвари і кафедральним собором Богоматері в Седлеці - Культурний ландшафт Леднице-Валтице - Сади і замок Кромериц - Історичне поселення Голашовіце - Замок у місті Літомишль - Колона Святої Трійці в місті Оломоуц - Вілла Тугендхат у Брно - Єврейський квартал і базиліка Святого Прокопа у місті Тршебич
БЛИЗЬКОСХІДНИЙ ТУРИСТИЧНИЙ РЕГІОН	
Єгипет	- Ранньохристиянські пам'ятки в Абу-Мена - Давні Фіви, некрополь - Історичний Каїр - Мемфіс і його некрополі - район пірамід від Гізи до Дахшура

1	2
	- Пам'ятки Нубії від Абу-Сімбел до Філе - Район монастиря Святої Катерини - Ваді-аль-Хітан ("Долина китів")
Ізраїль	- Давня фортеця Масада - Старе Місто Акко - "Біле місто" в Тель-Авіві - архітектура "Сучасного руху" - Біблійні пагорби: Мегіддо, Хацора, Беєр-Шеві - "Дорога ладану" - міста в пустелі Негев - Святі місця Бахаї в Хайфі і в Західній Галілеї
Єрусалим	- Старе місто Єрусалиму та його фортечні стіни
Ємен	- Укріплення міста Шиба - Старе місто в Сані - Історичне місто Забід - Архіпелаг Сокотра
Йорданія	- Давнє місто Петра - Давня резиденція халіфів Кусейр-Амра - Археологічна зона Ум-ер-Расас
Ліван	- Давнє місто Анджар - Давнє місто Баальбек - Давнє місто Біблос - Давнє місто Тір - Священні долина і кедровий ліс (Хорш-Азр-ель-Раб)
Лівія	- Археологічні пам'ятники Кірені - Археологічні пам'ятники Лептіс-Магна - Археологічні пам'ятники Сабрафа - Наскальний живопис в горах Тадрарт-Акакус - Старе місто Гадамес
Саудівська Аравія	- Археологічна пам'ятка Аль-Хіджр Сенегал - Острів Горе - Національний парк Ніюколо-Коба - Орнітологічний резерват Джудж - Острів Сен-Луї - Кільця каменів-мегалітів в Сенегамбії
Сирія	- Давнє місто Дамаск - Давнє місто Босра - Археологічна зона Пальміра - Давнє місто Алеппо - Замки Крак де Шевальє та Кал'ат-Салах-ед-Дін
Оман	- Фортеця Бахла - Археологічні пам'ятки Бат, Ель-Хутм і Ель-Айн - Давній торговельний шлях "Стежка ладану" - Зрошувальні системи "афладж"
Ірак	- Давнє місто Хатра - Давнє місто Ашшур (Калат Шеркат) - Археологічне місто Самарра
Бахрейн	- Кал'ат аль-Бахрейн - давній порт і столиця Дільмун

1	2
АМЕРИКАНСЬКИЙ ТУРИСТИЧНИЙ РЕГІОН	
<i>Північна Америка</i>	
Канада	- Національний історичний парк Л'Ансо-Медоус - Національний парк Наханні - Провінційний парк Дайносор - Парки і резервати Клуйн / Врангель-Св. Іллі / Глейшер Бей /Татшеншіні-Алсек - Місце полювання на бізонів "Хед-Смешт-Ін-Баффало-Джамп-Комплекс - Острів Ентоні - Національний парк Вуд-Баффало - Національний парк Канадські Скелясті гори - Історичний район Старого Квебека - Національний парк Грос Морт - Старе місто Луненберг - Уотертон Глейшер - міжнародний парк - Провінційний парк Мігуаша - Канал Рідо - Скелі зі скам'янілими рештками у Джогінсі
Мексика	- Історичний центр Мехіко і Сочімілько - Історичний центр міста Оахака і археологічні пам'ятки Монте-Албан - Історичний центр міста Пуебла - Доіспанське місто і національний парк Паленке - Доіспанське місто Теотіуакан - Заповідник Сіан-Каан - Історичне місто Гуанахуато - Доіспанське місто Чічен-Іца - Історичний центр міста Морелія - Доіспанське місто Ель-Тахін - Історичний центр міста Сакатекас - Наскальні малюнки Сьєрра-де Сан-Франциско - Китовий заповідник Ель-Віскейно - Монастирі на схилах вулкану Попокатепетль - Історичні пам'ятки міста Керетаро - Доіспанське місто Ушмаль - Госпіталь Кабаньяс у Гвадалахарі - Археологічна зона Пакіме (район Касас Грандес) - Історичні пам'ятки зони Тлакотаплан - Археологічні пам'ятки зони Шочикалко - Історичне місто-фортеця Кампече - Давні міста майя: Калакмул, Кампече - Францисканська місія в Сьєрра-Горда Керетаро - Житловий дім і студія Луїса Баррагана - Острови і заповідні території в Каліфорнійській затоці - Ландшафт плантацій агави та давні підприємства з виробництва текіли - Центральний кампус Національного автономного університету Мексики

1	2
	- Біосферний заповідник метеликів Монарх - Місто-заповідник Сан-Мігель і храм Ісуса з Назарета в Атотонілько
Сполучені Штати Америки	- Національний парк Меса Верде - Єллоустонський національний парк - Національний парк Еверглейдс - Національний парк Гранд-Каньйон - Зал Незалежності у Філадельфії - Парки і резервати Клуейн, Врангель-Санкт-Еліас, Глейшер Бей, Татшеншіні-Алсек - Національний парк Редвуд - Національний парк Мамонтова печера - Національний парк Олімпік - Історична пам'ятка Кургани Кахокії - Фортеця та історична частина міста Сан-Хуан у Пуерто-Ріко - Національний парк Грейт-Смокі - Статуя Свободи - Національний парк Йосеміті - Національний історичний парк Чако - Національний парк Гавайські вулкани - Садиба Монтічелло та Університет Вірджинії в Шарлоттсвіллі - Індіанське поселення Пуебла де Таос - Національний парк Карлсбадські печери - Міжнародний парк Уотертон Глейшер
Центральна Америка	
Беліз	- Белізький Бар'єрний риф
Гватемала	- Місто Антигуа-Гватемала - Національний парк Тікаль - Археологічний парк і руїни Кірігуа
Гондурас	- Майя Сайт Копан - Біосферний заповідник Ріо Платан
Нікарагуа	- Руїни міста Леон-В'єхо
Панама	- Портобело Сан-Лоренцо: укріплення на карибському узбережжі - Національний парк Дар'єн - Національні парки Таламанка-Рейндж і Ла-Амістад - Археологічні пам'ятки Панама-Вьєхо та історичної частини міста Панама - Національний парк Койба та його природоохоронна акваторія
Карибський басейн	
Куба	- Стара Гавана - Місто Тринідад і долина Де-лос-Інхеньйос - Замок Сан - Педро де ла Рока, Сан-тьяго-де-Куба - Національний парк Десембарко-дель-Гранма - Культурний ландшафт долини Вінья-лес - Археологічний ландшафт перших кавових плантацій на південному сході Куби - Національний парк Олесандро-де-Гумбольдт - Історичний центр міста Сьєнфегос - Історичний центр міста Камагуей

1	2
Гаїті	- Національний історичний парк: цитадель Ла-Ферьер, палац Сан-Сусі, укріплення Рамьер
Домініка	- Національний парк Морт-Труа-Пітон
Домініканська Республіка	- Колоніальне місто Санто-Домінго
Сент-Кітс і Невіс	- Фортеця Брімстон Хілл
Сент-Люсія	- Заповідна територія Пітон
<i>Південна Америка</i>	
Аргентина	- Лос-Гласіарес - Єзуїтські місії в гуарані: Сан-Ігнасіо-Міні, Санта-Ана, Нуестра Сеньйора-де-Лорето і Санта-Марія-Майор (Аргентина), руїни Сан-Мігель-дас-Місойнс (Бразилія) - Національний парк Ігуасу - Куева-де-лас-Манос, Ріо Пітнтурас - Peninsula Valdes - Природний парк Ischigualasto / Talampaya - Єзуїтський комплекс Естансіас Кордо-ва - Квебрада де Хамауака
Болівія	- Гірничозаводське місто Потосі - Єзуїтські місії на землях індіанців чікітос - Історичне місто Сукре - Археологічна пам'ятка Фуерте-де-Самайпата - Національний парк Ноель Кемпф Меркадо - Тіауанако: духовний і політичний центр культури Тіауанако
Бразилія	- Історичне місто Ору-Прету - Історичний центр міста Олінда - Єзуїтські місії на землях індіанців гуарані: Сан-Ігнасіо-Міні, Санта-Ана, Нуестра Сеньйора-де-Лорето і Санта-Марія-Майор (Аргентина), руїни Сан-Мігель-дас-Місойнс (Бразилія) - Історичний центр міста Салвадор-ді-Байя - Святилище Бом Ісуса - Національний парк Ігуасу - Бразилія - Серра-да-Капівара - Історичний центр міста Сан-Луїс - Лісові резервати південно-східного узбережжя Атлантики - "Берег відкриття" - Історичний центр міста Діамантина - Комплекс резерватів Центральної Амазонії - Заповідник Пантанал - Бразильські о-ви в Атлантиці: Ферна-нду-ді-Норонья і атол Рокас - Національні парки Шапада-дус-Веадейрус та Емас - Історичний центр міста Гояс
Венесуела	- Місто Коро і його порт - Національний парк Канаїма - Університетське містечко Каракасу

1	2
Колумбія	- Порт, фортеця і група пам'яток у Картахені - Національний парк Лос-Катйос - Історичний центр міста Санта-Крус-де-Момпокс
	- Національний археологічний парк Тьеррадентро - Археологічний парк Сан-Агустін - Флоро-фауністичний резерват Мальпело
Еквадор	- Галапагоські острови - Місто Кіто - Національний парк Сангай - Історичний центр міста Санта-Анаделос-Ріос-де-Куенка
Парагвай	- Місії єзуїтів Ла-Сантісіма, Тринідад-де-Парана і Хесус-де-Таварнгу
Перу	- Місто Куско - Історичне святилище Мачу-Пікчу - Чавін (археологічні розкопки) - Національний парк Уаскаран - Археологічна зона Чан-Чан - Національний парк Ману - Історичний центр Ліми - Національний парк Ріо Абісео - Геогліфи в Наска і Пампа-де Джумана - Історичний центр міста Арекіпа - Священне місто Караль-Супі
Суринам	- Природний заповідник Центрального Суринаму - Історичне місто Парамарібо
Уругвай	- Історична частина міста Колонія-дель-Сакраменто
Чилі	- Національний парк Рапа-Нуї - Церкви Чілоє - Історична частина портового міста Вальпараїсо - Виробництво селітри Хамберстон і Санта Лаура - Шахтарське місто Сьюелл
АФРИКАНСЬКИЙ ТУРИСТИЧНИЙ РЕГІОН	
<i>Північна Африка</i>	
Алжир	- Аль-Кала Бені Хаммад - Джемі - Мзаб Валлі - Тассі Аджер - Тімгад - Тіпаса - Касба Алжирі
Марокко	- Старе місто Фес - Старе місто Марракеша - Ксари в Айт-Бен-Хадду - Історичне місто Мекнес - Археологічні пам'ятки Волубіліс - Старе місто Тетуан - Старе місто Ес-Суейра (Могадор) - Португальська місто Мазаган (Ель-Джадіда)

1	2
Судан	- Священна скеля Гебель-Баркал і археологічні пам'ятки у регіоні Напатан
Туніс	- Амфітеатр в Ель-Джемі - Археологічні пам'ятки Карфагену
	- Старе місто Тунісу - Національний парк Ішкел - Пунічне місто Керкуан і його некро-поль - Давнє місто Кайруан - Стара частина міста Сусс - Двнє місто Дугта
Західна Африка	
Бенін	- Королівський палац Абомей
Буркіна-Фасо	- Руїни Лоропені
Гамбія	- Острів Джеймс-Айленд - Кільця каменів-мегалітів в Сенегамбії
Гана	- Форти і замки Вольти, Великої Аккри, Центр. і Західного регіонів - Традиційні будівлі народу ашанті
Гвінея	- Заповідник Маунт-Німба
Мавританія	- Національний парк Банк д'Арген - Ксари в Уадані, Шінгетті, Тішиті й Уалаті
Того	- Кутаммаку - земля народності батаммаріба
Нігер	- Природні заповідники Аїр і Тенере - Національний парк Нігер
Нігерія	- Культурний ландшафт Сукур - Священний гай Осун-Осогбо
Кабо-Верде	- Історичний центр міста Рібейра Гран-де
Кот-д'Івуар	- Заповідник Маунт Німба - Національний парк Тай - Національний парк Комое
Центральна Африка	
Камерун	- Фауністичний резервант Джа
Центрально-Африканська Республіка	- Національний парк Маново-Гоунда - Сен-Флорис
Демократична Республіка Конго	- Національний парк Вірунга - Національний парк Кауза-Біега - Національний парк Гарамба - Національний парк Салонга - Фауністичний резерват Окапі
Габон	- Екосистема і реліктовий культурний ландшафт Лопе-Оканда
Східна Африка	
Ефіопія	- Національний парк Сімієн - Печерні церкви, Лалібела - Фортеця Фасіл-Геббі, район міста Гон-дер - Давнє місто Аксум - Долина нижнього течії р. Аваш - Долина нижнього течії р. Омо - Археологічні пам'ятки Тіїа - Укріплене історичне місто Харар-Джуголь

1	2
Замбія	- Водоспад Вікторія
Зімбабве	- Національний парк Мана Пулс - Національна пам'ятка "Великий Зімбабве" - Національний пам'ятка "Руїни Хамі" - Водоспад Вікторія - Пагорби Матобо
Кенія	- Національний парк Озеро Туркана - Національний парк і лісовий резерват на горі Кенія - Старе місто Ламу
Мадагаскар	- Заповідник Цингі-деБемараха - Королівський пагорб Амбохімага - Тропічні ліси Атсінанани
Малаві	- Національний Парк Озеро Малаві - Наскальні зображення в Чонгоні
Маврикій	- Ааправасі Гат - іміграційний термінал - Культурний ландшафт Ле Морн
Мозамбік	- Острів Мозамбік
Сейшельські острови	- Атол Альдабра - Заповідник Валле-де-Маї
Танзанія	- Національний парк Нгоро-Нгоро - Руїни Кілва-Кісівані та Сонга-Манара - Національний парк Серенгеті - Заповідник Селус - Національний парк Кіліманджаро - "Кам'яне місто" у Занзібарі - Наскальні зображення в Кондоа
Уганда	- Національний парк Бвінді - Національний парк Гори Рувензорі - Поховання королів Буганди в Касубі
<i>Південна Африка</i>	
Ботсвана	- Тсоділо
Намібія	- Наскальні малюнки в Твіфелфонтейні
Південно-Африканська Республіка	- Стеркфонтейн, Сварткрансе, Кромдрай та їх околиці - місця знахідок викопних гомінід - Водно-болотні угіддя Сент-Люсія - Острів Роббен - Парк Дракенсберг - Культурний ландшафт Мапунгубве - Природоохоронні території Капської флористичної області - Астроблема Вредефорт - Культурний і ботанічний ландшафт заповідника Ріхтерсфельд
АЗІЙСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКИЙ ТУРИСТИЧНИЙ РЕГІОН	
<i>Східна Азія</i>	
Китай	- Імператорські палаци династій Мін і Цін у Пекіні та Шеньяні - Мавзолей першого імператора Цінь - Печери Могао - Гора Тайшань - Стоянка "пекінської людини" в Чжоукоудяні

1	2
	- Велика Китайська стіна - Гора Хуаншань - Пейзажна зона Хуанлун - Пейзажна зона Цзючжайгоу - Пейзажна зона Уліньюань - Комплекс давніх будівель в Уданшані - Історичний ансамбль палацу Потала у Лхасі - Гірська імператорська резиденція й оточуючі її храми в Ченде - Храм і гробниця Конфуція та садиба сім'ї Кун у місті Цюйфу - Національний парк Лушань - Гора Емейшань і статуя "Великий Будда" в Лешані - Історичне місто Пінг Яо - Класичні сади в Сучжоу - Старе місто Ліцзян - Літній Палац, Імператорський сад в Пекіні - Храм Неба: імператорський жертковний вівтар у Пекіні - Наскальні рельєфи в Дацзу - Гори Уїшань - Давні поселення на півдні провінції Аньхой - Сіді і Хунцунь - Імператорські гробниці династій Мін і Цін - Печерні храми Лунмень - Гора Цінченшань і зрошувальна система Дуцзян'янь - Печерні храми Юньган - Національний парк Три Паралельні Річки - Столиці і гробниці давнього царства Когурьо - Історичний центр Макао - Резерват гігантської пади в провінції Сичуань - Давнє місто Іньюй - Дяолоу і села Кайпінга - Карстові області Південного Китаю - Тулоу в провінції Фуцзянь - Національний парк Гори Сянціншань - Священні буддійські гори Утайшань із 53 монастирями
Японія	- Буддійські пам'ятки у районі Хорюдзі - Замок Хімедзі - Гори Сіракамі - Острів Якусіма - Історичні пам'ятки Кіото та міст Удзі й Оцу - Історичні поселення Сіракавага та Гокаяма - Меморіал Миру в Хіросімі (купол Генбаку) - Синтоїстське святилище Іцукусіма - Історичні пам'ятки давньої Нари - Святині та храми Нікко - Замки "гусуку" та пов'язані з ними пам'ятки давнього царства на о-вах Рюкю - Священні місця та дороги паломників у горах Кіі - Півострів Сіретокіо - Культурний ландшафт срібних копалень Івамі Гінзан

1	2
КНДР (Північна Корея)	- Комплекс гробниць Когурьо
Республіка Корея (Південна Корея)	- Монастир Хеінса - сховище дерев'яних табличок "Трипітака Кореана" - Храм Чонмьо - Печерний храм Соккурам і храмовий комплекс Пульгукса - Палацовий комплекс Чхандоккун - Фортеса Хвасон - Мегалітичні захоронення-дольмени Кочхане, Хвасуне і на о-ві Канхвадо - Історична зона Кенджу - Вулканічний острів Чеджудо і лавові тунелі - Королівські гробниці династії Чосон
Монголія	- Убсунурська улоговина - Ландшафт долини річки Орхон
<i>Південно-Східна Азія</i>	
В'єтнам	- Комплекс пам'яток Х'юе - Бухта Ха Лонг - Історичне місто Хойан - Святилище Мі Сон - Національний парк Фонг-Ха-Ке-Банг
Індонезія	- Храм Боробудур - Національний парк Комодо - Храм Прамбанан - Національний парк Уджунг-Кулонг і вулкан Кракатау - Стоянка давньої людини в Сангріані - Національний парк Лоренц - Вологі тропічні ліси острова Суматра
Камбоджа	- Ангкор - Храм Преах Віхеар
Таїланд	- Історичне місто Айютхайя - Історичне місто Сукотай - Резервати дикої природи Тхунгяй і Хуай-Кха-Кхенг - Археологічна пам'ятка Бан-Чіанг - Лісовий комплекс Донг-Файяєн-Кхауяй
Філіппіни	- Барокові церкви на Філіппінах - Природний парк рифу Туббатаха - Рисові тераси в філіппінських Корди-льєрах - Історичне місто Віган - Підземна річка Пуерто-Принсеса в Національному парку Пуерто
Лаоська Народно- Демократична Республіка	- Місто Луанг-Прабанг - Культурний ландшафт Тямпасак і храмовий комплекс Ват-Фу
Малайзія	- Національний парк Гунунг Мулу - Парк-Кінабалу - Давні міста Мелака і Джорджтаун Малі - Старе місто Дженне

1	2
	- Історичне місто Тімбукту - Нагір'я Бандіагара (земля догонів) - Гробниця імператора Аскія
Південна Азія	
Афганістан	- Мінарет і давні руїни Джам - Культурний ландшафт і давні руїни долини Баміан
Бангладеш	- Історична мечеть міста Багерхат - Руїни буддійського монастиря в Пахарпурі - Сандарбанс
Індія	- Форт Агри - Печерні храми в Аджанті - Печерні храми в Еллорі - Тадж-Махал - Група святилищ у Махабаліпурамі - Храм Сонця, Конарак - Заповідник Манас - Національний парк Казіранга - Національний парк Кеоладео - Церкви і монастирі в Гоа - Давнє місто Фатехпур-Сікрі - Група пам'яток в Хампі - Група пам'яток в Кхаджурахо - Печерні храми на о-ві Елефант - Великі храми імперії Чола - Група пам'яток в Паттадакалі - Національний парк Сандарбанс - Національні парки Нанда-Деві і "До-лина Квітів" - Буддійські пам'ятки в Санчі - Мавзолей Хумаюна в Делі - Башта Кутб Мінар і довколишні археологічні пам'ятки в Делі - Гірські залізниці Індії - Храмний комплекс Махабодхі в Бодх-Гайя - Скальні житла Бхімбетка - Археологічний парк Чампанер-Павагадх - Вокзал Чхатрапаті-Шіваджі (раніше Вікторія-Термінус) у Мумбаї - Комплекс "Червоний Форт"
Іран	- Площа Мейдан-Імам в Ісфахані - Давнє місто Персеполіс - Давнє місто Чога-Занбіль - Давнє місто Тахте Солейман - Місто Бам і його культурні ландшафти - Давнє місто Пасаргади - Мавзолей Солтані - Археологічний об'єкт Бісотун - Вірменські монастирські комплекси Ірану - Давня гідравлічна система Шуштар

1	2
Непал	- Долина Катманду - Національний парк Сагарматха - Королівський Національний парк Чітван - Лумбіні - місце народження Будди
Пакистан	- Археологічна зона Мохенджо-Даро - Руїни буддистського монастиря Тахтім-і-Бахи та залишки міста Шахрі-Бахлол - Давнє місто Таксіла - Форт і сади Шаламар в Лахорі - Історичні пам'ятки в Маклі і Тхатті - Фортеця Рохтас
Шрі Ланка	- Давнє місто Полоннаруві - Давнє місто Сігірія - Священне місто Анурадхапура - Старе місто Галле і його укріплення - Священне місто Канді - Лісовий заповідник Сінхараджа - Печерний монастир "Золотий храм Дамбулла"
<i>Австралія і Океанія</i>	
Австралія	- Великий Бар'єрний Риф - Національний парк Какаду - Уїлландро - Лорд-Хау - Пустелі Тасманії - Ділянки тропічних лісів Австралії - Національний парк Улур і Ката Тют - Вологі тропіки Квінсленду - Шарк Бей у Західній Австралії - Острів Фрейзер - Ріверслі / Наракоорт - Херд і Макдональд - Маккуорі - Національний парк Блакитні гори - Національний парк Пурнулулу - Карлтон Гарденс - Сіднейський оперний театр
Вануату	- Володіння вождя Роя Мати
Нова Зеландія	- Льодовиковий ландшафт Те-Вахіпоунаму (о-в Південний) - Національний парк Тонгаріро - Субантарктичні о-ви
Папуа-Нова Гвінея	- Давнє землеробське поселення Кука
Соломонові Острови	- Східна частина о-ва Реннелл

Біотичні туристичні ресурси України

Область	Заказники		Пам'ятки природи	
	профіль	назва	профіль	назва
1	2	3	4	5
Вінницька	загально-зоологічні	Буго-Деснянський	ботанічні	Ромашково, Терещуків яр
	ботанічні	Урочище Сестринівська дача, Дяківці, Дашівський, Бронницький, Вендичанська дубина, Урочище Білянський ліс, Криве, Урочище Журавлівська дача, Гайдамацька балка, Гарячківська дача, Урочище Устянська дача, Бритавський	зоологічні	Урочище Дубина, Рубчинецька дубина
	лісова	Марксова дубина		
Волинська	загально-зоологічні	Рись		
	ботанічні	Урочище Воротнів, Втенський, Вутвицький, Губин, Софіянівський, Урочище Сунічник		
Дніпровська	ботанічні	Грабівський, Балка Бандурка	ботанічні	Урочище Паськове
	лісові	Урочище Яцево, Велика Западня, Грушуватський, Комісарівський, Дібрівський		
	орнітологічні	Будахівський лиман, Волощанська дача		
Донецька	лісові	Бердянський, Великоанадольський	ботанічні	Балеп Гірка, Урочище Глебове
	ботанічні	Коляджене, Кохане		
	орнітологічні	Приазовський чапельник, Сланчанські бакаї, Бакаї Кривої коси		

1	2	3	4	5
Житомирська	загально-зоологічні	Казява, Кутне	ботанічні	Корніїв, Модрина
	ботанічні	Городницький		
	лісові	Тугнівський, Поясківський		
	орнітологічні	Часниківський		
Закарпатська	загально-зоологічні	Тур'є Полянський, Потік Оса, Річанський, Великодобронський	ботанічні	Урочище Голятин, Великий Яровець та Обнога, Гора Яворник, Урочище Тепла яма, Атак
	ботанічні	Чорна Гора, Юлівська Гора, Урочища Странзул, Задня, Кедрин, Горгани, Гладин- ський, Кедринський, Керничний, Урочище Затінки і Терсянка		
	лісові	Росішний, Діброва		
	орнітологічні	Соколові скелі		
Запорізька	загально-зоологічні	Алтагірський	ботанічні	Урочище Пристіни, Балка Бальчанська, Балка Россоховата
	лісові	Радивонівський		
	орнітологічні	Великі та Малі Кучугури		
Івано- Франківська	ботанічні	Яйківський, Талпишківський, Кливський, Княздвірський	ботанічні	Урочище Масьок, Чортова гора, Урочище Осій, Урочище Сокіл, Урочище Тарниці
	лісові	Скит Манявський, Бредулецький		
	орнітологічні	Пожератувський		
Київська	лісові	Дзвінківський, Жуків Хутір, Урочище Узнава	ботанічні	Урочище Бабка, Круглик
	орнітологічні	Журавлинний, Жорнівський		
Кіровоградський	ботанічні	Богданівська балка, Шурхи, Боковень- ківська балка, Цюпина балка, Лікарівський, Бузове, Власівська балка		

1	2	3	4	5
	лісові	Велика стінка		
	орнітологічні	Бандурівські ставки, Редчине		
Луганська	ботанічні	Юницький		
Львівська	загально-зоологічні	Діброва	ботанічні	Лиса Гора та гора Сипуха
	ботанічні	Лешнівський, Волицький		
	лісові	Лопатинський		
Миколаївська	лісові	Рацинська дача	ботанічні	Степок
Одеська	загально-зоологічні	Острів Зміїний, Петровський, Коса Стрілка	ботанічні	Михайлопільський
	ботанічні	Дальницький, Староманзирський, Павлівський, Долинський		
Полтавська	загально-зоологічні	Руський Орчик	ботанічні	Парасоцький ліс
	ботанічні	Малоперещепинський		
	лісові	Святилівський, Мехнівський		
Рівненська	загально-зоологічні	Урочище Прище	ботанічні	Урочище Хвороща, Острожчин, Юзефінська дача, Урочище Нетреба
	ботанічні	Вишнева гора, Сварицевицький, Озерський, Хиноцький, Золотинський, Вшичівський, Суський, Бушанський		
	лісові	Висоцький	зоологічні	Урочище Олександрівка
Сумська	ботанічні	Банний яр	ботанічні	Яблуня-колонія
	лісові	Урочище Великий бір		
	орнітологічні	Журавлиний	зоологічні	Урочище Боромля
Тернопільська	ботанічні	Урочище Криве, Жижавський, Обіжевський, Яблунівський, Шупарський, Веселівський, Довжоцький, Голицький	ботанічні	Урочище Глоди, Урочище Заліщицька діброва в Шутроминцях, Урочище Подільська бучина в Іванкові

1	2	3	4	5
Харківська	лісові	Дача Галілея, Суразька дача		
	орнітологічні	Чистилівський		
	загально- зоологічні	Бурлуцький, Катеринівський		
Херсонська	ботанічні	Вовчанський		
	лісові	Джарилгацький		
	орнітологічні	Бакайський, Березові колки		
Хмельницька	лісові	Ягорлицький	ботанічні	Товтра Самовита
	ботанічні	Товтра Вербецька, Городоцький, Зарудка зелена, Карабчівський, Довжоцький, Нижні Патринці, Чапля, Панівецька дача		
	лісові	Сатнівський		
Черкаська	ботанічні	Русько-Полянський,	ботанічні	Закревський бір
	орнітологічні	Липівський	зоологічні	Урочище школа
Чернівецька	лісові	Лунківський, Петрівецький	ботанічні	Тисовий яр, Урочище Білка, Рухотинський ліс, Шилівський ліс
	орнітологічні	Драницький		
Чернігівська	загально- зоологічні	Каморетський		
	ботанічні	Середовщина, Брецький, Оболонський, Путивський		
АР Крим	ботанічні	Урочище Куболач, Канака, Новий Світ, Урочище Карабі- Яйла, Арабатський	ботанічні	Карабі-яйлинська котловина, Гора Кара-Тау
	орнітологічні	Астанінські заплави, Каркінітський		
м. Севастополь	загально- зоологічні	Бухта Козача		
м. Київ			ботанічні	Романівське болото

Додаток 12

Ботанічні сади України

Ботанічний сад	Місцерозташування	Площа, га	Дата закладення	Кількість видів і форм флори
Нікітський	смт Ботанічне, АР Крим	876,6	1812	15000
Державної агроекологічної академії України	м. Житомир	35,4	1933	1000
Дніпровського національного університету	м. Дніпро	33,0	1930	3000
Донецький	м. Донецьк	262,2	1964	8600
ім. академіка Фоміна	м. Київ	22,5	1839	10000
Кам'янець-Подільський	м. Кам'янець-Подільський	17,5	1930	2800
Кременецький	м. Кременець Тернопільська область	200,0	1990	1200
Криворізький	м. Кривий Ріг	81,0	1981	1200
Луцький	м. Луцьк	10,0	1977	500
Національного лісотехнічного університету України	м. Львів	22,7	1991	200
Львівського національного університету ім. І. Франка	м. Львів	18,5	1911	1200
Національний ім. М. Гришка НАН України	м. Київ	130,0	1936	13000
Одеського національного університету	м. Одеса	16,0	1880	2000
Ужгородського національного університету	м. Ужгород	98,5	1946	3900
Харківського національного університету	м. Харків	41,9	1804	2000
Чернівецький	м. Чернівці	3,5	1877	1300

Класифікація видів туризму

Класифікаційна ознака	Види туризму
1	2
1. Географічний принцип	- внутрішній - міжнародний
2. Напрямок туристичного потоку	- в'їзний - виїзний
3. Мета поїздки	- рекреаційний (лікувально-оздоровчий) - культурно-пізнавальний; - діловий - спортивний; - релігійний (паломницький) - екологічний (зелений); - сільський; - підводний; - гірський; - пригородницький; - мисливський; - науковий; - екстремальний; - подієвий; - круїзний - шоп-тури
4 Джерело фінансування	- соціальний - комерційний
5 Спосіб пересування	- пішохідний - авіаційний - морський - річковий - автотуризм - залізничний - велосипедний - змішаний
6. Кількість учасників	- індивідуальний - сімейний - груповий
7. Тривалість перебування	- короткотривалий - довготривалий
8. Вікова категорія	- дитячий; - молодіжний; - для осіб похилого віку; - для інвалідів;
9. Розташування туристичного маршруту	- гірський - водний - сільський - міський, приміський

1	2
10 Інтенсивність туристичного потоку	- постійний (регулярний) - сезонний
11. Організаційна форма	- організований - неорганізований
12. Засоби розміщення	- готелі - мотелі - санаторії - пансіонати - будинки відпочинку - кемпінги - намети

Додаток 14

Основні типи курортів та їх характеристика

Типи курортів	Лікувальні фактори
1	2
кліматичні	Кліматичні курорти настільки ж різноманітні, як і сам клімат. У структурі кліматичних курортів світу лісові (рівнинні) становлять 11,3%, гірські – 24,2%, клімато-кумисо-лікувальні – 4,2%. Кожному з них властива унікальна комбінація погодно-кліматичних факторів (температура, атмосферний тиск, сонячне випромінювання тощо), що використовуються з лікувально-профілактичною метою. Від поєднання цих факторів залежить профіль курорту. Якщо лісові курорти з характерним для них континентальним кліматом приймають переважно осіб, що страждають захворюваннями верхніх дихальних шляхів, астмою, розладами нервової системи, то перебування на гірських курортах рекомендується при початкових формах туберкульозу і малокров'ї. Найбільш поширений тип кліматичних курортів – приморські курорти. У структурі кліматичних курортів світу вони становлять 60,3%. Морський клімат сприяє подоланню багатьох хвороб, серед яких. захворювання крові, кісткової тканини, лімфатичних залоз. Ще один різновид кліматичних курортів – це клімато-кумисо-лікувальний, який розташований в степовій зоні й відомий своїм комбінованим методом лікування, що поєднує цілющі властивості сухого степового клімату і кумису (кисломолочний напій з кобилячого молока), який підвищує засвоюваність білків і жирів. Таких курортів у світі всього близько 40.
грязеві	Грязеві курорти прив'язані до родовищ лікувальних грязей (пелоїдів). Грязелікування використовується переважно при патології суглобів, нервової системи травматичного походження, а також гінекологічних та деяких інших захворювань. Завдяки сучасним методам і новітнім технологіям грязелікування дає змогу досягти високих медичних результатів, що сприяє зростанню популярності грязевих курортів серед людей, які потребують лікарської допомоги.

1	2
бальнеологічні	На бальнеологічному курорті головним лікувальним фактором слугують природні мінеральні води. Вони використовуються для питного лікування, ванн, купання в лікувальних басейнах, усіляких душів, а також для інгаляцій, полоскань і зрошень. Гарячі джерела мінеральних вод формують окремий підтип бальнеологічних курортів – термальний. Відомості про цивілізоване використання цілющих мінеральних вод дійшли до нас з глибини віків. У працях Гіппократа описуються лікувальні властивості річкової, солоної і морської води. "In balneis salus" ("Здоров'я – це купання") – правдивість цього твердження Гіппократа доведена практикою використання оздоровчої сили води. Мінеральні води допомагають вилікуватися захворювання шлунково-кишкового тракту, серцево-судинної і нервової систем, дихальних шляхів, опорно-рухового апарату.

Додаток 15

Курорти та лікувально-оздоровчі центри світу

Туристичні регіони, субрегіони, країни	Курорти та лікувально-оздоровчі центри	Спеціалізація
1	2	3
Європейський		
Північно-Європейський		
Данія	Снеккерстен, Богенсе, Ассенс, Скагеррах, Тістед, Ренне, Кексе	приморські кліматичні курорти
Нідерланди	Катвеикан-Зі, Терсхеллінг, Вліланд, Валкенбург, Фліссенген і Домбург	приморські кліматичні курорти
Норвегія	Лаврик, Баллестран, Лейкангер	приморські кліматичні курорти
	Ліллекхаммер, Хамар	приозерні кліматичні курорти
Фінляндія	Лаппенранта, Ла-урітсала, Іматра (на березі оз. Сайма)	приозерні кліматичні курорти
Швеція	Сарна, Селен, Мура, Ретвік, Лександ	приморські кліматичні курорти
Західно-Європейський		
Австрія	Баден, Бадгастайн	бальнеологічні, термальні курорти
	Бад-Халь, Бад Гаштайн, Бад Блюмау, Бад Ишль, Бад-Дюркберг, Лаа-ан-дер-Тайя, Лойперсдорф	бальнеологічні курорти
	озера Аттерзе, Мон-дзе, Топліцзе, Грюндлзе, Каммерзе	бальнеологічні і кліматичні курорти

1	2	3
Бельгія	Спа	бальнеологічний, термальний курорт
Німеччина	Баден-Баден	бальнеогрязевий, термальний курорт
	Аахен, Вісбаден, Шайдегг, Бад Фюссінг, Бад Тельц, Баден-Кронінген, Баден-Шанрау Хінделанд, Баденвейлер, Вільдбад і Байерсброн	бальнеологічні курорти
	Кведлінбург, Оберхоф, Фюссен	гірські й лісові кліматичні курорти
	Вангероге, Дамі, Травемюнде, Тіммендорфер, Штранд, Хайлігенхафен, Фленсбург	приморські кліматичні курорти
Франція	Віші	бальнеологічний курорт
	Канни, Ніцца	приморські кліматичні курорти
	Енген	бальнеологічний, термальний курорт
	Евіан (на березі озера Ле-ман)	бальнеологічний курорт
	Мірама (Бретань)	приморський бальнеологічний курорт
	Порнік	приморський бальнеологічний і кліматичний курорт
	Дакс, Котре, Баньєр-бе-Бігор, Ваньєр-де-Люшон, Акс-ле-Терм, Ла-Бурбуль, Мон-Дор (гори Піренеї)	гірські бальнеологічні і кліматичні курорт
Швейцарія	Баден, Санкт-моріц, Бад-Рагац	бальнеологічні курорти
	Ароза, Давос, Сант-Моріц, Церматт	гірські кліматичні курорти
	Кран-Монтана	фітотерапевтичний центр
Південно-Європейський		
Греція	Лутракі, Салоніки	бальнеологічні курорти
	Едіпсос (о. Евбей), Камена Ворла, Іпаті (біля Ламії і Пластістомон)	бальнеологічні і кліматичні курорти
	Калабрія, Метана, Мілон (півострів Пелопоннес)	бальнеологічні курорти
Португалія	Албуфера	приморський кліматичний, термальний і кліматичні курорт
	Педраш-Салгадаш (гори Сьєрра-да-Пардела)	термобальнеологічний, і кліматичний курорт

1	2	3
Іспанія	Лас-Пальмас, Санта-Крус (Канарські острови)	морські кліматичні курорти
	Барселона	приморський кліматичний курорт
	Коста Брава (Скелястий Берег), Коста Дорада (Золотий Берег) і Коста дель Ассар (Берег помаранчевого кольору)	приморські кліматичні курортно-оздоровчі райони
	Мальорка, Менорка, Івіса (Балеарські острови)	морські кліматичні курорти
	Кофренсе, Чулілья (Валенсія)	бальнеологічні, термальні і кліматичні курорт
	Бенасаль, Монтанехос на Коста дель Ассар	бальнеологічні курорти
Італія	Монтекатіні-Терме	бальнеологічний, термальний і кліматичний курорт
	Абано, Абано Терме, Монтегротто	бальнеологічні курорти
	Равенна, Червія, Чезенатіко, Рюміні, Каттоліка (Адріатична Рів'єра)	приморські бальнеологічні і кліматичні курорти
	Вентимілья, Бордігера, Рапалло, Санта-Маргарі-та-Лігуре, Маріна-ді-Масса, Форте-ді-Мармі (Лігурійська Рів'єра)	бальнеологічні і кліматичні курорти
	Комо, Лугано, Лаго-Маджоре, Ізео, Гарда (озера Ломбардії)	бальнеологічні і кліматичні курорти
	Сицилія, Сардинія, Капрі (острови Середземного моря)	морські кліматичні курорти
	о-в. Іскья	бальнеогрязевий, термальний і кліматичний курорт
	Сірміоне	бальнеологічний, термальний і кліматичний курорт
Туреччина	Дальян («Турецька Венеція»)	бальнеогрязевий, термальний курорт
	Кангал, Ялова, Бурса	бальнеологічні, термальні курорти
	Кемер, Бодрум, Мармарис, Анталія, Аланія, Сіде	приморські кліматичні курорти
	Памуккале, Болу	термальний курорт
	Айдер	гірський кліматичний і бальнеологічний курорт
	Бодрум, Кемер, Бодрум, Мармарис, Анталія, Аланія, Сіде	приморські кліматичні курорти

1	2	3
Словенія	Топольшіца	бальнеологічний, термальний і кліматичний курорт
	Чатеж	бальнеологічний, термальний курорт
	Рогашка Слатіна	бальнеологічний курорт
	Блед	бальнеологічний, термальний курорт
Хорватія	«Нафталан» (м. Іванич Град)	бальнеотерапевтичний курорт на базі рідкісних джерел нафталану, розташований в 30 км на південь від Загреба, в невеликому містечку Іванич Град.
	Істпарське Топліце	бальнеологічний, термальний і кліматичний курорт
	Цріквеніца	приморський кліматичний курорт
<i>Центрально-Східно-Європейський</i>		
Болгарія	Златні Пясици, Слинчев Бряг	приморські кліматичні курорт
Словаччина	П'єштяни, Смордаки, Тренчанське-Тепліце (Південно-Західна Словаччина)	бальнеологічні курорти
	Дудніце (Південно-Західна Словаччина)	термальний курорт
	Штрбське-Плесо, Татранська Ломніца, Старий-Смоковец, Нові-Смоковець, Горні-Смоковець (Високі Татри)	кліматичні курорти
	Вишне Ружбахи і Штос (Східна Словаччина)	бальнеологічні і кліматичні курорти
	Брайдейову (Північно-Східна Словаччина)	бальнеологічний курорт
Чехія	Карлові Вари	бальнеологічний, термальний курорт
	Франтішкові Лазні, Лугачовіце	бальнеогрязеві курортт
	Бад Ішль	гірський бальнеогрязевий, термальний курорт
	Янске Лазне, Тепліце, Маріанське Лазне	бальнеологічні курорти
	Кінжварт	бальнеогрязевий курорт

1	2	3
Латвія	Юрмала	приморський кліматичний курорт
Польща	Свиноуйсьце, Колобжг, Камень-По-морскі, Сопот	приморські бальнеологічні, бальнеогрязеві курорти
	Шклярська-Поремба (Судети)	гірський бальнеологічний курорт
	Криниця (Сондецькі Бескиди)	гірський бальнеологічний, бальнеогрязевий, кліматичний курорт
Угорщина	Будапешт (Купальня Сечені), Харкань, Дебрецен, Мішкольц-Тапольца,	термальні курорти
	Балатонфюред (на березі оз. Балатон)	бальнеологічний курорт
	Хевіз (на березі оз.Хевіз)	бальнеологічний, термальний курорт
	Загакарош	бальнеологічний, термальний курорт
	Балф (на березі озера Ферті)	термальний курорт
Росія	П'ятігорськ, Кисловодськ, Єсентуки, Железноводськ	бальнеологічні курорти північній частині Кавказу
	Белокуріха (Алтайський край), Аршан (Бурія), Дарасун (Читинська область), Горячінськ, Усть-Кут, Тараскуль, Усольє-Сібірське, о. Ши́ра (Хакасія), Шмаковка (Приморський край),	бальнеологічні курорти
	Талая (Магаданська область), Начікі (Камчатська область), Абалах (Якутія)	бальнеологічні, бальнеогрязеві курорти
	Паратунка (Камчатка), Синегорськ (о. Сахалін)	бальнеологічні, термальні, бальнеогрязеві здравниці
	Велике Сочі, Геленджік, Анапа, Адлер, Мацеста, Дагомис (Краснодарський край)	приморські кліматичні курорти
Азербайджан	Шекі, Нафталан, Істісу, Бадали, Мардакян	бальнеологічні курорти
Вірменія	Арзні, Джермук, Діліжан, Анкеван	бальнеологічні курорти
Грузія	Боржомі, Цхалтубо, Бакуріані, Набеглаві, Менджик, Аспіндза, Шові, Джава, Абастумані	бальнеологічні курорти
Казахстан	Капан-Арасан, Муялди, Алма-Арасан, Сари-Агач, Яникурган	бальнеологічні курорти

1	2	3
Киргизстан	Джалал-Абад, Исик-Ата, Кизил-Булак, Джети-Огуз, Сари-Агач	бальнеологічні курорти
Узбекистан	Сітораї-Махіхаса, Чіміон, Ташкентські Мінеральні Води, Чартак	бальнеологічні курорти
Таджикистан	Ходжа-Обігарм, Шаамбари	бальнеологічні курорти
Туркменістан	Арчман	бальнеологічні курорти
Україна	Трускавець, Миргород, Моршин, Бердянськ, Березівськ, Хмільник, Одеса (Куяльник)	бальнеологічний курорт
	Берегове, Косино (Закарпатська область), «Латориця» (м. Мукачево, Закарпатська область), база відпочинку «Теплі води» (м. Велятин, Закарпатська область)	термальні курорти
	санаторій «Боржава» (с. Довге, Закарпатська область)	термальний комплекс
	Щасливцеве (Арабатська стрілка, Херсонська область)	термальний, приморський кліматичний курорт
	Гейзер «Гарячий ключ» (Херсонська область)	термальний, приморський кліматичний курорт
	Гола Пристань, Бердянськ, Слов'янськ, Куяльник, Феодосія, Маріуполь, Саки, Євпаторія	грязеві курорти
Азійсько-Тихоокеанський		
Східно-Азійський		
Китай	Вейхай, Далянь, Аньшань.	лікувально-оздоровчі центри з методиками місцевої медицини
Монголія	Хузирт, Улясутая, Ноян-Халуна	бальнеологічні, клімато-кумисо-лікувальні курорти
Японія	Атамі, Хаконе, Кусану, Нікко	бальнеологічні курорти на о. Хонсю
	Беппу.	бальнеологічні курорти на о.Кюсю
Південно-Східно-Азійський		
Індонезія	Балі	морський кліматичний курорт
Малайзія	Куала-Лумпур, о.Лангкави Сабах (о. Борнео), о. Сипадан	морські кліматичні курорти

1	2	3
Таїланд	Таїланду: Бангкок, Патая, Пхукет, Самуї, Крабі, Пхі-пхі.	морські кліматичні курорти
Філіппіни	Хідден-Веллі, Аллен)	бальнеологічні курорти
Південно-Азійський		
Індія	Гоа	приморський кліматичний курорт
	Керала	бальнеологічний курорт
Мальдівські острови	Мале	морський кліматичний курорт
Американський		
Північно-Американський		
Канада	Ванкувер	приморський кліматичний курорт
США	Маямі-Біч, Помпано-Біч (Флоріда),	приморські кліматичні курорти
	Маммонт-Спрінгс, Хібер-Спрінгс, Гот-Спрінгс (штат Арканзас)	бальнеологічні курорти
	Лонг-Бранч, Хаттерас, Бешар, Атлантик-Сіті (штат Північна Кароліна)	приморські кліматичні курорти
	Сан-Дієго і Санта-Крус, Монтерей, Лонг-Біч (Каліфорнія)	приморські кліматичні курорти
	Санта-Моніка	приморський кліматичний курорт
	Гавайські острови (м. Гонолулу)	морський кліматичний курорт
Мексика	Акапулько	приморський кліматичний курорт
Карибський		
Багамські острови	Нассау	морський кліматичний курорт
Барбадос	Бриджтаун	морський кліматичний курорт
Куба	Гавана, Сантьяго-де-Куба	морські кліматичні курорти
Домініканська Республіка	Пуерто-Плата (Сан Філіпе-Де-Пуерто-Плата)	морські кліматичні курорти
Бермудські острови	Бермуда, Сент-Джорджес, Сент-Дейвідс, Сомерсет, Боаз і Айрленд	морські кліматичні курорти
Південно-Американський		
Бразилія	Ріо-де-Жанейро	приморський кліматичний курорт

1	2	3
Перу	Пікасмайо і Паракас	приморські кліматичні курорти
Близькосхідний		
Ізраїль	Ейн-Букек, Ейн-Букек, Неве-Зохар, Ейн-Геді	бальнеологічні, бальнеогрязеві і кліматичні курорти на узбережжі Мертвого моря
Йорданія	Мертве море	бальнеологічні, бальнеогрязеві і кліматичні курорти на узбережжі Мертвого моря
Єгипет	Хургада, Шарм-ель-Шейх, Дахаб, Ну-вейба	приморські бальнеологічні і кліматичні курорти
Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ)	Дубаї	приморський кліматичний курорт
Африканський		
Туніс	о. Джерба, Габес, Табарка Монастир	приморські кліматичні курорти
Марокко	Агадір, Мохаммедія, Танжер, Ель-Хосейм. Ес-Сувейра	приморські кліматичні курорти
Кенія	Момбаса, Кіпінї, Малінді, Лапу, Кіліорі, Шаноні	приморські кліматичні курорти
Сейшельські острови	Вікторія	морський кліматичний курорт
Південно-Африканська республіка (ПАР)	Кейптаун	приморський кліматичний курорт
Океанія (у т.ч. Австралія)		
Австралія	Дейлсфорд, Мок, Спрінгвуд	бальнеологічні курорти
	Золотий Берег, Дейдрім Айленд. Керне	приморські кліматичні курорти

Додаток 16

**Кількість санаторно-курортних та оздоровчих закладів України
у 1990-2016 роках**

Роки	Санаторії та пансіонати з лікуванням ²		Санаторії-профілакторії ²		Будинки і пансіонати відпочинку ²		Бази та інші заклади відпочинку ²		Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку ³	
	усього	у них ліжок, тис.	усього	у них ліжок, тис.	усього	у них місць, тис.	усього	у них місць, тис.	усього	у них місць, тис.
1990	505	154	556	55	332	115	2213	302	15687	467
1991	513	154	568	55	342	116	2236	318	10521	394
1992	531	155	571	54	321	106	2135	298	...	...
1993	546	157	544	52	308	95	2003	294	7242	632
1994	539	156	520	47	303	90	1968	268	6249	266
1995	551	159	517	43	294	83	1862	263	5884	256
1996	545	155	463	39	286	80	1777	240	5615	242
1997	536	155	428	33	289	76	1754	236	5601	237
1998	547	156	416	33	292	77	1913	234	6904	241
1999	547	155	404	32	303	71	1961	235	7644	236
2000	549	151	377	31	266	63	2010	238	7615	227
2001	555	151	357	29	273	61	2015	236	8578	221
2002	544	151	334	28	290	63	1982	236	10890	231
2003	536	147	325	27	292	62	2005	236	14961	228
2004	531	147	311	25	302	62	2033	231	19443	256
2005	524	145	291	23	321	65	2016	233	18366	236
2006	520	148	277	23	301	63	1976	232	18238	231
2007	523	143	269	21	302	64	1934	224	18363	226
2008	518	142	262	21	302	64	1916	221	18672	218
2009	513	141	252	21	296	62	1907	216	17379	198
2010	510	141	234	19	290	60	1920	217	17342	196
2011	508	141	224	19	280	59	1947	216	17703	194
2012	484	133	185	18	286	60	1925	208	17744	188
2013	477	132	165	15	271	57	1916	202	18549	191
2014 ¹	320	79	118	17	90	17	1400	157	13977	126
2015 ¹	309	78	79	12	76	15	1399	165	9743	113
2016 ¹	291	70	63	10	73	14	1295	146	9669	112

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

² У 2002-2011 роках інформація стосовно діяльності санаторно-курортних (оздоровчих) закладів подається за 12 місяців: з 1 жовтня попереднього по 30 вересня звітного року.

³ У 1990-2009 роках - дитячі оздоровчі табори.

Додаток 17

Основні нормативи спортивних туристичних походів

Вид туризму та характеристика	Категорійні походи (категорія складності – к.с.)						Некатегорійні походи (ступінь складності – ст.с.)			
	I к.с.	II к.с.	III к.с.	IV к.с.	V к.с.	VI к.с.	1-3 денні	1 ст.с.	2 ст.с.	3 ст.с.
Тривалість походів у днях* (не менше - для ступеневих та категорійних походів)	6	8	10	13	16	20	1-3	3-4	4-6	6-8
Протяжність походів у кілометрах (мінімальна відстань):										
- пішохідних	130	160	190	220	250	300	до 30	30	50	75
- лижних	130	160	200	250	300	300	до 30	30	50	75
- гірських**	100	120	140	150	160	160	до 25	25	50	60
- водних (на гребних судах та плотах)	150	175	200	225	250	250	до 25	25	40	60
- велосипедних	250-300	400-500	600-700	750-800	900-1000	-	до 50	50	80	120
- на мотоциклах	1000	1500	2000	2500	3000	-	-	-	-	-
- на автомобілях	1500	2000	2500	3000	3500	-	-	-	-	-
- спелеоподів (кількість печер)	5	4-5	1-2	1-2	1		до 3	3-4	2-3	1

* Категорія складності походу визначається відповідно до класифікації маршрутів (переліку класифікованих туристичних спортивних маршрутів), перевалів, печер тощо.

** За участь у спортивних походах та керівництво ними присуджуються спортивні розряди і звання

Центри гірськолижного туризму світу

Туристичні регіони, країни	Центри гірськолижного туризму	Загальна характеристика
1	2	3
Європейський		
Північно-Європейський		
Норвегія	Ліллекхаммер, Гейло, Хемседал	гірськолижні центри, серед яких відомий олімпійський Ліллекхаммер, знаходяться на півдні країни
Фінляндія	Талма, Віхті і Мессіля; Вуокатті, Рука, Леві, Юлляс і Куусамо	найбільш відомі гірськолижні курорти серед 120 лижних центрів. Вони розташовані в околицях Хельсінкі, а також в Лапландії
Швеція	Оре і Селен	найбільш відомі гірськолижні курорти
Західно-Європейський		
Австрія	Майерхофен (провінція Тіроль)	гірськолижний курорт в Альпах, розташований в 60 км від Інсбрука (столиця Тіроля - місце проведення двох зимових Олімпіад у 1964 і 1976 рр.
	Хунгербург, Ігльс, Тул Фес, Муттерс, Акзамер Ліцум і Штубай, Зеефельд, Кітцбюель, Сан-Антон (провінція Тіроль)	гірськолижні курорти в Альпах, серед яких Сан-Антон, де 100 років тому був заснований перший в Австрії лижний клуб.
	Кітцбюель (провінція Тіроль)	гірськолижний курорт в Альпах відомий в гірськолижному світі понад 80 років і належить до елітних курортів Австрії. Тут у січні традиційно проходить етап Кубка світу з гірських лиж.
	Цельам Зее і Капрун (провінція Зальцбург)	гірськолижні курорти в Альпах з протяжністю трас 150 км при максимальній висоті катання 3020 м.
	Насфельд (2000 м), Мельталль (3120 м), Бад Кляйнкірхайм (2043 м) (провінція Каринтія)	гірськолижні курорти в Альпах з протяжністю трас 300 км
Швейцарія	Верб'є, Церматт, Кранс Монтана, Віллар, Гріндель Вальд, Давос, Саас Фе, Санкт Моріц	гірськолижні курорти розташовані на схилах Альп, протяжність трас становить 400 км при максимальній висоті катання 3883 м, але Церматт розташований на схилах знаменитої гори Маттерхорн (4477 м).

1	2	3
Німеччина	Берхтесгаден, Гарміш Партенкірхен, Оберstdорф.	Гірськолижні курорти розташовані на півдні, в Баварських Альпах. У Гарміш Партенкірхені працює багатофункціональний Олімпійський льодовий палац.
Франція	Мерібель, Шамоні, Валь д'Ізер, Межев	гірськолижні курорти розташовані в долині Труа Вале, біля підніжжя Монблану із загальною протяжністю трас 140 км при максимальній висоті катання 3800 м. (перші туристи гірськолижники тут з'явилися в 1893 році)
	Куршевель, Валь Торенс, Ла План, Тінь, Аворіаз, Ліз Арк, Ле дез Альп, Шамрусс	гірськолижні курорти розташовані біля підніжжя Монблану (сучасні курорти з'явилися в 1950-ті роки).
Південно-Європейський		
Андорра	Сольдеу ель Тартер	гірськолижний курорт з площею катання 850 га, довжиною трас 90 км, що розташовані на двох рівнях: нижньому (1700-2000 м) - лісові траси і верхньому (2000-2500 м) - високогірні спуски у горах Піреней з перепадом висот від 1710 до 2560 м, є скеля з ухилом 50°.
	Пас де ла Каса, Грау Роч.	гірськолижні курорти з площею катання 626 га, що розташовані на висоті 2000 м у горах Піреней з перепадом висот від 2050 до 2640 м. на кордоні з Францією
	Паль Арінсаль, Ордіно Аркаліс.	гірськолижні курорти з площею катання 707 га, довжиною трас 63 км у горах Піреней з перепадом висот від 1550 до 2560 м. (у Арінсаль – спуск з перепадом висот - 1010 м)
Італія	Кортіна д'Ампеццо, Кронт плац, Альта Бадія, Валь Гардена, Арабба, Фієммі, Треваллі, Чиветта, Мадонна ді Кампільо.	гірськолижні курорти у районі Доломітових Альп в 150 км від Венеції
	Борміо, Санта Катерина і Пассо Стелі ВІО.	гірськолижні курорти в області Альта Вальтеліна, яка знаходиться на північ від озера Гарда, межує з Австрією та Швейцарією
	Курмайор, Ле Туіль	гірськолижні курорти в області Валле де Аоста, що розташована в західній частині країни і межує з Францією і Швейцарією
	Червінія	гірськолижний курорт, розташований на кордоні зі Швейцарією на схилі гори Черво, загальною протяжністю трас 212 км при максимальній висоті катання 3500 м

1	2	3
Туреччина	Улудаг («Велика гора», «Мізіський Олімп»).	гірськолижний курорт на території національного парку поблизу Бурси із загальною протяжністю трас 16 км від «зеленого», найпростішого рівня для дітей і новачків, до «чорного», призначеного для суперпрофесіоналів.
	Паландокен	гірськолижний курорт Ерзурум із загальною протяжністю трас понад 30 км з переважанням червоних і синіх трас; чорних (для майстрів) - тільки дві. У Паландокен розташована тренувальна база збірної країни з гірськолижного спорту.
	Сарикамиш	гірськолижний курорт поблизу Карса у гори Джібільтепе (2,5 тис.м вище рівня моря) з трасами всіх рівнів складності. працюють навчальні школи катання. Невелика ділянка (5 км) траси «Крос Кантрі» - володар сертифіката Міжнародної федерації лижного спорту.
	Карталкая	гірськолижний курорт розташований на території національного заповідника Когорлу Курортна територія ділиться на Картал і Доруко, гірськолижні маршрути яких розраховані на всі рівні складності. Тут же розташований професійний сноу-парк - перший в країні (автори проекту - інженери з Австрії).
	Картепе	гірськолижний курорт, розташований в 17 км від залізничної станції Сопанка, із загальною протяжністю трас 42 км, розрахованих на всі рівні складності. На території є гірськолижна школа.
	Ерджієс	гірськолижний курорт, розташований на плато Текір і тісно межує з національним парком Гереме, із загальною протяжністю трас 40 км трьох рівнів складності. Назва курорту походить від імені згаслого вулкана, що знаходиться неподалік від трас. У планах розвитку – відкриття додаткових трас різної складності ще на 100 км.
	Фетхіє	гірськолижний курорт, розташований на північно-західних схилах гори Улудаг, відомої колись як «Мізіський Олімп», недалеко від м. Бурсу.

1	2	3
Іспанія	Ла Пінья, Валькотос, Вальдескі, Навасеррада	гірськолижні курорти Центральної гірської системи в районі Мадрида - Сеговії (Сьєрра де Гвадаррама)
	Альто Кампо, Вальгранді Пахарес, Сан Ісідро, Лейтареґос, Мансенеда	гірськолижні курорти Кантабрійських Кордильєр в провінціях Астурія, Кантабрія і в північній частині Леон
	Канданчу, Астун, Формігаль, Пантікосо, Керлер	гірськолижні курорти Арагонських Пірін (Сьєрра де Гуара) на півночі провінції Арагон в районі провінції Уеска
	Масел, Ла Моліна, Валь де Нурія, Бакера та ін.	гірськолижні курорти Каталонських Пірін в районі Леріди Жерона
	Вальдескарай, Вальделінарес.	гірськолижні курорти Іберійської гірської системи в районі Сьєрра ла Деманди
	Сьєрра Невада	гірськолижний курорт Пенібетіческої гірської системи (Кордильєри пенібетіка) в провінції Андалусія
Словенія	Краньська Гора	гірськолижний курорт в 90 км від Любляни
	Бохінь	гірськолижний курорт на високогірному плато Вогел
	Блед	гірськолижний курорт на гірському альпійському озері, Крварец у Кам'яних Альпах
	Бовец	гірськолижний курорт на горі Канін.
	Маріборський Похор'є	гірськолижний курорт в 6 км від м. Марібор, де більш 30 років проходить Кубок Світу з гірськолижного спорту, а також тут є найбільшша освітлена, траса 4,5 км, де щорік проводиться етап жіночого чемпіонату світу «Золота лисиця»
	Рогла	гірськолижний курорт розташований на висоті 1517 м над рівнем моря, де переважають за складністю «сині» і «червоні» траси. Це Перший олімпійський центр в Словенії, де треніруються команди європейських країн.
	Церкно	гірськолижний курорт розташований на висоті 323 м між Альпами і узбережжям Адріатичного моря, тут є траса для бегових і рівнинних лиж довжиною 1500 м, а також кругова траса для лижних гонок довжиною 1550 м

1	2	3
Центрально-Східно-Європейський		
Словаччина	Ясна	гірськолижний курорт, розташований у Деманівській Долині, біля підніжжя гори Хопок, з 60 км трас для спусків різної складності, має статус міжнародного туристичного центру I категорії, де щорічно проводяться міжнародні змагання.
	Татранська Ломніца	гірськолижний курорт розташований на висоті близько 1000 м над рівнем моря на схилах східної частини Високих Татр, де три райони для катання: <i>зона Ями</i> - для початківців лижників та для сімей з дітьми («сині» траси); <i>район Скальнете Плесо</i> , в якому переважають траси середнього рівня складності; <i>ареал Ломницьке Сідло</i> - траси для швидкісного спуску, слалому, карвінгу і фрірайду для професійних спортсменів.
	Штрбське-Плесо	гірськолижний курорт з маршрутами на півдні пагорба Предне-Соліско, серед яких траса Інтерскі, де можна покататися не тільки на бігових лижах, а й стрибнути з трампліну, зайнятися біатлоном чи альпінізмом.
	Доновали	гірськолижний курорт поділяється на дві зони – Заградіште (для початківців гірськолижників, де функціонує комплекс Fun Park для дітей) і Нова Голя (для досвідчених туристів). Широку проводяться змагання собачих упряжок.
	Вратна	гірськолижний курорт розташований у долині Вратна у національному заповіднику Мала Фатра, з 18 трасами, на висоті 600 м, де у районі «Хліб» щороку проводяться змагання міжнародного рівня та кілька разів на тиждень - «народні» змагання з катання на саних і гумових човнах з кінною упряжкою.
	Дрієніца - Лиса	гірськолижний курорт має 16 трас загальною протяжністю 15 км і розділяється на дві зони: <i>Дрієніца</i> (для початківців) і <i>Лиса</i> (для гірськолижників середнього рівня).
	«Старий Смоковець» (Хребенок)	гірськолижний курорт, історія якого починається в XIX столітті і головний центр якого розташований на висоті 1263 метри. а на висоті 1500 метрів беруть свій початок спуски, серед яких знаходиться і відома санна траса.

1	2	3
Чехія	Шпіндлеров Млин, Гаррахов	гірськолижний курорт розташований в західній частині гір Крконоше
	Пец	гірськолижний курорт розташований під Сніжків в східній частині Крконоше.
Болгарія	Боровець	гірськолижний курорт, розташований в гірському масиві Ріла
	Пампорово	гірськолижний курорт, розташований в масиві Родопи
	Банско	гірськолижний курорт, розташований в масиві Пірін
	Алеко	гірськолижний курорт, розташований на горі Вітоша і поруч із Софією
Польща.	Шклярська Поремба та Карпач.	Має кілька найбільших зимових міжнародних курортів: Закопане біля підніжжя Татр, в районі високогірного Судетського масиву Карконоше
Україна	Буковель	гірськолижний курорт з наявністю 62 спусків різного рівня складності (12 синіх, 41 - червоний, 8 чорних), загальна протяжність всіх трас становить 50 км.
	Славське	гірськолижний курорт з 28 трасами на горах Тростян, Менчил, Високий Верх (висота кожної в інтервалі від 1000 до 1600 м).
	Драгобрат	гірськолижний курорт на горі Драгобрат з 20 трасами сумарною довжиною понад 10 км для любителів фрірайду.
	Плай	гірськолижний курорт в 30 км від Славського з 6 трасами для катання різного рівня складності, є навчальна та дитяча траси, лижна школа
	Красія	гірськолижний курорт з пологими схилами, основу спусків яких складають траси понад 3,5 км для катання зеленого і червоного рівня складності.
	Мигово	гірськолижний комплекс розташований на північно-східному схилі буковинських Карпат в Чернівецькій області із загальною протяжністю трас - 3,3 км.
	Пилипець	гірськолижний курорт розташований в Міжгірському районі Закарпатської області на висоті 700 м над рівнем моря, з трасами на гірських вершинах Гімба і Жид Магура.
Румунія	Сіная, Пятра Арсе	гірськолижні курорти розташовані в районі Південних Карпат в долині річки Прахова біля підніжжя гір Фурніке
	Пояна Брашов	гірськолижний курорт розташований біля підніжжя гір Постевару і Предял

1	2	3
Росія	Шерегеш	гірськолижний курорт з трасами всіх рівнів складності розташований в Кемеровській області
	Роза Хутор	гірськолижний курорт з трасами всіх рівнів складності розташований на схилах Кавказських гір (Сочі)
	Сорочани	гірськолижний курорт розташований в Московській області
	«Сонячна Долина»	гірськолижний курорт в Челябінській області (Уральські гори)
	«Свіязські погорби»	гірськолижний курорт в Татарстані
	Домбай	гірськолижний курорт з трасами всіх рівнів складності на Північному Каїказі в Карачаєво-Черкесії
	Ігора	гірськолижний курорт в Ленінградській області
	Бобровий Лог	гірськолижний курорт в Красноярському краї в фан парке «Бобровий Лог»
	Ельбрус	гірськолижний курорт з трасами різної складності в Кабардіно-Балкарії
	Великий Вуд'явр	гірськолижний курорт в Мурманській області за полярним кругом
	Гора Соболіная	гірськолижний курорт розташований в м.Байкальськ Іркутської області
Киргизстан	Каракол	гірськолижний курорт з трасами 10 км всіх рівнів складності поблизу з Іссик-Кулем
Близькосхідний		
Ліван	Седар (Ле-Седр)	гірськолижний курорт з перепадом висот 1950-3086 м розташований на висоті 2300 м з трасами складності «зелена», «синя», «чорна» навколо заповідника кедрової роші поблизу заповідної долини Еазр-Кадіша
	Фарайя	гірськолижний курорт з 42 спусками, 80 км лижних трас і перепадом висот 1850-2465 м поблизу гори Фарайя-Мзаар
	Лаклук	гірськолижний курорт з трасами різної складності («зелені», «сині», «червоні») і перепадом висот 1600-2000 м
	Мзаар	гірськолижний курорт з трасами різної складності («зелені», «сині», «червоні», «чорна») і перепадом висот 1830-2365 м
	Факра	гірськолижний курорт на висоті 1750 м з трасами рівня складності «червоний» і перепадом висот 1735-1980 м
	Канат-Бакіш	гірськолижний курорт з трасами рівня складності «червоний» і перепадом висот 1910-2050 м
	Заарур	гірськолижний курорт на висоті 1990 м

1	2	3
Ізраїль	Хермон	гірськолижний курорт на північному сході в районі Голанських висот, на кордоні з Сирією, біля півніжної гори Хермон в хребті Антіліван на висоті 1600 - 2100 м.
Американський		
Північно-Американський		
США	Аспен Хайленд	гірськолижний курорт розташований в штаті Колорадо на висоті 2451 м перепадом висот 1108 м з 30 трасами всіх рівнів складності («зелені» - 18%, «сині» - 30%, «червоні» - 16%, «чорні» - 36%)
	Вейл, Бівер Крик, Брекенрідж, Арапахо, Кістоун та ін.	гірськолижні курорти в Скелястих горах з перепадом висот 2476-3527 м в центрі країни в штаті Колорадо з 127 трасами складності - «зелені» - 18%, «сині» - 29%, «чорні» - 53%
	Кіллінгтон, Страттон, Окемо, Стоуве, Лейк Плесід та ін.	гірськолижні курорти на східному узбережжі в невисоких Аппалачських горах в Лейк Плесід у 1932 і 1980 роках зимові олімпіади
	Скво Веллі, Хівенлі Скай Різот та ін.	гірськолижні курорти на західному каліфорнійському узбережжі
	Вайтфіш Маунтін Різот	гірськолижний курорт розташований в штаті Монтана на площі 1214 га з 105 трасами всіх рівнів складності
Канада	Бронмонте	гірськолижний курорт з трасами Сен-Совер і Сент-Адель в Аппалачах (у провінції Квебек навколо Монреаля)
	Уїстлер, Банф, Лейк Луїз, Саншайн Вілладж	гірськолижні курорти Західної Канади в Скелястих горах
Азійсько-Тихоокеанський		
Східно-Азійський		
Японія	Саппоро, Нагано	гірськолижні курорти розташовані на острові Хоккайдо, які були столицями зимових Олімпіад.
Південно-Азійський		
Індія	Аулі, Кедар, Канто, Дар'я Бугьял, Куш Кальян	гірськолижні курорти у Гархавалі, гірському штаті Уттар Прадеш

Види культурно-пізнавального туризму

Види культурно-пізнавального туризму	Туристські об'єкти	Країни і центри культурно-пізнавального туризму
1	2	3
Літературно-художній туризм	відомі діячі, письменники та твори літератури, театру, кіно та ін.	Лондон (Чарлз Діккенс); Стратфорд-он-Ейвон (Вільям Шекспір); Единбург (Артур Конан Дойл); Дублін (Джеймс Джойс); Нью-Йорк (Артур Міллер); Конкорд, штат Массачусетс (Луїза Мей Алькотт); Париж (Віктор Гюго); Сан-Франциско (Аллен Гінсберг); Рим (Вергілій); Санкт-Петербург (Федір Достоевський)
Історико-археологічний туризм	пам'ятки людської цивілізації і соціально-економічної культури; стародавні міста, руїни стародавніх міст; пам'ятки оборонної архітектури (фортеці, оборонні стіни і вали, місця битв тощо)	Ізраїль, Єгипет, Ліван, Індія, Монголія, Ірак, Мексика, Перу. Ізраїль, Єгипет, Ліван, Індія, Монголія, Ірак, Мексика, Перу.
Військово-історичний туризм	пам'ятники присвячені військовим подіям, військові музеї; музеї, присвячені окремим військовим битвам і цілим війнам; меморіали	США, Росія, Ізраїль, Франція, Україна, Чехія, Німеччина
Історико - архітектурний туризм	архітектурні ансамблі, палацові комплекси, малі архітектурні форми (будівлі, бвежі, арки, зали, пантеони, мавзолеї, меморіальні печери, обеліски); гідротехнічні споруди (дамби, канали, гідроелектростачії); портово-промислова архітектура; рекреаційна архітектура	Барселона (Іспанія), Париж (Франція), Чикаго(США), Берлін (Німеччина), Шанхай (Китай), Рим (Італія), Флоренція (Італія), Афіни (Греція), (Бразилія (Бразилія)

1	2	3
Релігійно-пізнавальний туризм	культові споруди і храми	Єрусалим, Вифлеєм, Назарет і Віфанія (Ізраїль), Афон (Греція), Рим (Італія), Ватикан, Кентербері (Велика Британія), Мекка, Медіна (Саудівська Аравія), Лумбіні (Непал), Бодхгая (Індія), Кушинагара (Індія), Сарнатг (Індія), Раджгар (Індія), Вайшали (Індія), Канді (Шрі-Ланка), Бангкок (Таїланд), Аютхайа (Таїланд), Канчанабурі (Таїланд), Ангкор Ват (Камбоджа), Нара (Японія),
Культурно-етнографічний туризм	традиції, обряди, свята, народні промисли, національна кухня, традиційні житла, одяг, танці, колекції етнографічних музеїв	Африка, Америка, Південно-Східна Азія, Австралія, Океанія, північні і східні райони Росії
Природно-пізнавальний туризм	національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, біосферні резервати, природні заповідники, пам'ятки природи, ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки	США, Росія, Ізраїль, Франція, Німеччина, Румунія, Україна, Чехія, Індія, Австралія та ін.

Додаток 20

Класифікація екскурсій

Класифікаційні ознаки	Види екскурсій
1	2
За змістом	1. Оглядові; 2. Тематичні; 3. Спеціальні
За тематикою	1. Природознавчі; 2. Історичні; 3. Літературні; 4. Мистецькознавчі; 5. Екологічні; 6. Виробничі 7. Інші

1	2
За місцем проведення	1. Міські; 2. Заміські; 3. Інформація під час руху; 4. Музейні; 5. Виробничі; 6. Інші
За способом пересування	1. Пішохідні; 2. З використанням спеціального транспорту; 3. Комбіновані;
За формою проведення	1. Звичайні; 2. Навчальні; 3. Рекламні; 4. Екскурсія-прогулянка; 5. Екскурсія-лекція; 6. Екскурсія-концерт 7. Інші
За кількісним складом	1. Групові; 2. Індивідуальні
За контингентом	1. Екскурсії для місцевого населення; 2. Екскурсії для немісцевих; 3. Екскурсії для іноземців; 4. Екскурсії для школярів, студентів; 5. Екскурсії для інвалідів; 6. Інші

Додаток 21

Класифікація маршрутів та турів

Класифікаційні ознаки	Види маршрутів та турів	Зміст і тематика
1	2	3
За видами маршрутів	лінійні	маршрути починаються в одному пункті (відправлення) й закінчуються в іншому (прибуття).
	кільцеві	маршрути починаються та закінчуються в одному й тому ж пункті.
	радіальні	маршрути передбачають переміщення у різних напрямках з одного й того ж пункту та з поверненням до нього.
	комбіновані	маршрут поєднує в собі різні види

1	2	3
За формою побудови маршрутів	інклюзив-тур	тур, який складається з послуг різних видів, кожна з яких може бути реалізована окремо та має власну роздрібну ціну.
	пекідж-тур	подорож за визначеним маршрутом з певним комплексом послуг
За змістом програм обслуговування	тематичні тури	тури, в яких переважають екскурсійні та пізнавальні заходи;
	курортно-оздоровчі тури	тури, в яких переважають оздоровчо-відновлювальні заходи;
	спортивні тури	тури з насиченням спортивними заходами чи з активними засобами пересування.;
	комбіновані тури	тури, які поєднують елементи тематичних, культурно-оздоровчих чи спортивно-пішохідні тури;
	паломницькі тури	тури, з метою відвідування місця культового поклоніння святим місцям (паломництва).
	шоп-тур	туристична подорож, метою якої є купівля певних товарів, характерних для країни перебування (відвідування)
За відношенням до життєвого циклу туристичного продукту	основні тури	тури, що знаходяться на стадії росту та приносять основний прибуток туристичному підприємству; Підтримуючі тури – це тури, що стабілізують доходи від продажу та знаходяться на стадії зрілості;
	стратегічні тури	тури, що забезпечують майбутні прибутки туристичного підприємства та знаходяться на стадії розробки та впровадження;
	тактичні тури	тури, що стимулюють продаж основних турів та знаходяться, як правило, на стадії росту та зрілості
За сезонністю:	цілорічні тури	всі види турів за наявності цілорічного графіку дії.
	сезонні тури	тури, які функціонують на протязі певного сезону (чи сезонів)
За тривалістю подорожі:	багатоденні тури (відпускні)	тури на термін від 7 днів та більше;
	тури вихідного дня	тури на 2-4 дні

1	2	3
За формою організації подорожі	VIP – тури	тури, в яких всі елементи туру підбираються відповідно до індивідуального замовлення туриста, та вирізняються найвищою якістю обслуговування
	тури A la carte	тури з визначенням маршруту за вибором самих туристів
	Stop-over	індивідуальні тури для транзитних туристів
	Cet	стандартні економічні тури для групового туризму
	тур «Каскад»	групові тури, в яких склад групи формується безпосередньо в країні (чи місці) відвідування, подорож яких відбувається за заздалегідь зпланованим маршрутом, за визначеною (фіксованою) програмою перебування та з певним комплексом послуг
	Велнес – тур	тури на санаторно-курортне лікування, рекреацію, релаксацію, яка спрямована на відтворення життєвих сил, відпочинок та оздоровлення
	джип-сафарі	подорожі на природу, або подорожі в заповідник на джипах-внедорожниках
	круїзні програми	програми перебування на круїзному судні, які включають змістовну програму відпочинку та берегову програму
	інформаційний (ознайомлювальний) або рекламний тур (фем-тур)	безкоштовний чи пільговий тур, що організується для турагенств чи (або) співробітників авіакомпаній з метою їх ознайомлення з певними туристичними маршрутами та центрами
	тур “Система фортуна”	продаж пакетів послуг зі знижкою за проживання без вказівки конкретного готелю, назва якого стає відомою при приїзді на місце відпочинку

1	2	3
За віком:	дитячі тури	тури, де окрім основних послуг переважають пізнавальні, спортивно-оздоровчі, навчальні, розважальні заходи;
	молодіжно-студентські тури	тури, де переважають заходи розважального характеру, анімаційні та музичні програми, тощо;
	тури для людей середнього віку	тури, де пропонується ряд заходів культурно-розважального характеру, пізнавальних та ознайомлювальних програм;
	тури для людей третього віку	тури, де переважають заходи оздоровчого, профілактичного характеру, а також користуються підвищеним попитом екскурсійно-пізнавальні програми, в тому числі культурного характеру.
За складом груп подорожуючих	індивідуальні тури	тури, склад послуг в яких визначається самим замовником, а програма туру формується в момент продажу послуг туристу;
	сімейні тури, групові тури	тури у складі групи туристів, які здійснюються за заздалегідь спланованим маршрутом з певним набором туристичних послуг.
Класифікація туристичних підприємств	підприємства-виробники туристичних послуг	заклади розміщення, ЗРГ, транспортні підприємства, екскурсійні бюро, страхові компанії, підприємства з виготовлення специфічних туристичних товарів; музеї, експозиції, панорами; заклади культури та індустрії розваг
	підприємства-посередники надання туристичних послуг (турорганізатори)	туроператор, тур агент, агент, тур відділ, тур бюро
	підприємства не туристичної сфери, що беруть участь в обслуговуванні туристів	підприємства комунальної сфери; побутові підприємства; підприємства з виготовлення неспецифічних туристичних товарів; інші заклади, установи, організації
	підприємства, які виконують функції як виробників так і посередників у туризмі	готельно-туристичний комплекс, туристичний комплекс

1	2	3
Типи туристів	за типом темпераменту	холерик, сангвінік, флегматик, меланхолік
	за соціонічним типом	професор, майстер, аналітик
	за статтю	чоловіки, жінки
	за віком	діти, підлітки, юнацтво, особи середнього та зрілого віку
	за професією	інженер, викладач, економіст...
	за освітою	із середньою освітою, вищою..
	за сімейним станом	одружені, неодружені, розлучені
	за психологічним типом	психоцентрики та егоцентрики
	за відношенням до певної референтної групи	інтелігенція, працівники, робітники, службовці
	розподіл за типами відповідно до переваг туристів	активний, пасивний відпочинок; з метою лікування; з метою ознайомлення з визначними місцями
	залежно від рівня доходів та вимог до якості обслуговування	елітні туристи, заможні, з середнім достатком, невеликими достатками, аутсайдери
	за ступенем організованості	само організовано, користуються послугами організаторів
Класи туристичного обслуговування за якістю розміщення.	клас VIP	розміщення у готелях вищих категорій 4-5*
	клас «Люкс»	розміщення у готелях вищих категорій
	клас «Перший»	розміщення у готелях категорії 2-4*
	клас «Туристичний»	розміщення у готелях категорії 1-2*
	інші класи розміщення	«люкс-апартамент», «шкільний» та клас «кемпінг»

Класифікація подієвого туризму за видами і тематикою подій

Вид подієвого туризму	Тематика подієвого туризму	Назва події
1	2	3
Громадський	Гастрономічні фестивалі	Пивний фестиваль «Октоберфест» (Мюнхен, Німеччина); Свято молодого вина Божоле Нуво (Франція); Фестиваль морепродуктів на о. Гров (Іспанія); Свято меду (Мукачеве, Закарпаття)
	Фестивалі і виставки квітів	Виставка тюльпанів (Нідерланди), фестиваль квітів у Челсі (Велика Британія), свято троянд (травень) і жасмину (серпень) у Грасі (Франція), фестиваль хризантем (Японія), фестиваль квітів (Таїланд), виставка квіткових експозицій на Співочому полі (Київ)
Мистецький	Музичні та театральні фестивалі і конкурси	Музичний конкурс "Євробачення", фестиваль джазу в Монтрі (Швейцарія), "Слов'янський базар" (Білорусь), "Нова хвиля" (Латвія), "Таврійські ігри" (Україна), Фестиваль художнього драматичного мистецтва (Франція)
	Кінофестивалі	Канський (Франція) і Берлінський (Німеччина) кінофестивалі, кінофестиваль "Молодість" (Україна), "Кінотавр" (Росія)
	Фольклорні обряди, свята і фестивалі	Midsummer's Day (Велика Британія), фестиваль кельтської музики (Франція), фольклорний фестиваль у Шешорах (Україна)
Спортивний	Спортивні змагання	Літні і зимові Олімпійські ігри, чемпіонати світу і Європи з футболу й інших видів спорту, спартакіади
	Ралі, перегони і регати	Перегони Формули-1, міжнародні автоперегони, напр. Париж – Дакар, регати: Vendee Globe, Volvo Ocean Race
	Спортивні фестивалі	"Лижний фестиваль" (Норвегія), "Перегони човнів" (Велика Британія)
Релігійний	Релігійні свята, ходи і події	Сходження Благодатного вогню у переддень Воскресіння Христового (Єрусалим)

1	2	3
Культурно-історичний	Театралізовані шоу	Шоу Lord of the Dance (Велика Британія), "Кіносценія" (Франція), "Наше Різдво" (Україна)
	Карнавали	Карнавал в Новому Орлеані (США), Венеціанський карнавал Італія), карнавал в Ріо-де-Жанейро (Бразилія), карнавал в Мацатлані (Мексика)
	Національні фестивалі і свята	Фестиваль Святого Патрика (Велика Британія, Ірландія), "Парад кохання" (Німеччина), весняні та осінні фестивалі (Китай), Дівалі або "Фестиваль Вогнів" (Індія)
Економічний і політичний	Аукціони	Сотбі'с, Крісті'с (твори мистецтва, антикваріат, Велика Британія), NAFA (хутра, Канада), Гелос (твори мистецтва, Росія), FFS (хутра, Фінляндія), Flora Holand (квіти, Нідерланди)
	Покази мод	Тиждень високої моди в Парижі (Франція), Milano Moda Donna (Італія), Тижні моди Mercedes-Benz
	Ярмарки і виставки	"Райзен Гамбург" (туристичний ярмарок, Німеччина), Брюссельський міжнародний книжковий ярмарок (Бельгія)
	Автомобільні й авіаційні салони	Детройтський (США), Франкфуртський (Німеччина), Лондонський (Велика Британія), Женевський (Швейцарія), Токійський (Японія) автосалони, авіасалон в Ле Бурже (Франція), авіасалон на о. Лангкави (Малайзія)
	Політичні й економічні форуми	Всесвітній економічний форум у Давосі (Швейцарія), Генеральна асамблея ООН, зустрічі світових лідерів

Додаток 23

Класифікація релігійного туризму

Види релігійного туризму	Зміст та мета подорожі
1	2
Паломництво	відвідування релігійних святинь із метою молитовного спілкування, поклоніння священним об'єктам, безоплатної праці на благо храму або монастиря й інших форм прояву своєї віри. Сам термін «паломництво» походить від слова «palma» - пальма. Ця назва пов'язана зі звичаєм у християн привозити з Єрусалима пальмову гілку.

1	2
Екскурсійно-пізнавальні тури з релігійної тематики	ознайомлення з релігійними пам'ятками, історією і культурою релігії, відвідування найбільш значущих культових об'єктів з метою ознайомлення з їхніми історико - архітектурними та природними особливостями місцевості, де вони розташовані, а також з метою вивчення деяких аспектів релігійної діяльності.
Спеціалізовані тури	відвідування обмеженої кількості культових об'єктів строго одного релігійного напрямку, на кожному з яких передбачене досить тривале перебування (зазвичай від 3 днів до 2 тижнів), для чого іноді необхідно отримати дозвіл керівників церкви або конкретного релігійного об'єкта.
Місіонерство	діяльність представників релігійних організацій, спрямована на залучення до свого віросповідання представників інших релігій.
Науково-релігієзнавчий туризм	поїздки істориків та інших фахівців, що займаються питаннями релігії, які за основну мету мають глибоке багатостороннє вивчення особливостей конкретного релігійного напрямку або ознайомлення якомога з більшим числом різних релігійних течій.

Додаток 24

Види паломницького туризму

Види паломницького туризму	Центри паломництва	Паломницькі святині
1	2	3
Християнський паломницький туризм		
	Єрусалим (Ізраїль)	– Гетсиманський сад, – базиліка Страстей Господніх, всередині якої - скеля Страстей Господніх, – Шлях Скорботи (14 зупинок, пов'язаних з останніми годинами життя Ісуса), – Храм Гробу Господнього (місце події, що пов'язані з розп'яттям, похованням і воскресінням Ісуса Христа). Храм Гробу Господнього відвідують паломники християни всіх напрямків – католики, православні, монофізити, аріани, несторіане, протестанти, копти.
	Вифлеєм (Ізраїль)	– храм Різдва Христового

1	2	3
	Віфанія (Ізраїль)	– фундамент будинку і надгробна плита могили Лазаря, відродженого Ісусом
	Назарет (Ізраїль)	– місця, де Ісус зростав і пізніше знайшов своїх учнів
Паломницький туризм мусульман (хадж)	Мекка (Саудівська Аравія)	– мечеть Харам бейт Уллах (святилище Кааба)
	Медіна (Саудівська Аравія)	– Мечеть, де похований Пророк Мухаммед – гора Джабал ал Нур (печера, де великому пророкові Мухаммеду було послано перше бачення, – гора Джабал ат Таур
	Єрусалім (Ізраїль)	– мечеть Халіфа Омара («Купол скелі»)
	Стамбулі (Туреччина)	– Блакитна мечеть (колишній Софійський собор);
	Дамаск (Сірія)	– мечеть Омейядів;
	Багдад (Ірак)	– Золота мечеть
	Каїр (Єгипет)	– мечеть Ібн Тулуна і султана Хасана
	Делі (Індія)	– мінарет Кутб Минар і мечеть Кувват уль Іслам.
	Лумбіні (Непал)	– більше 20 монастирів, – народився Сіддхартха Гаутама в 543 р. до н. е, – руїни палацу, де жив Сіддхартха Гаутама до 29 років.
Паломницький туризм в буддизмі	Бодхгая (штат Біхар, Індія)	– храм Махабодхі Мандір, де Будді було послано просвітлення
	Кушинагара (штат Уттар Прадеш, Індія)	–містечко Горахпура, де Будда покинув своє тіло у віці 80 років.
	Сарнатг (штат Уттар Прадеш, Індія)	– місто, де Будда прочитав свою першу проповідь про чотири благородні істини
	Раджгар (штат Біхар, Індія)	– печера, де проходив перший буддійський собор і Будда розповів світові своє вчення про порожнечу
	Вайшали (штат Біхар, Індія),	– тут Будда читав свої проповіді, в т. ч. вчення про природу Будди, і передбачив свій швидкий відхід з земного світу
	штат Махараштра	– 29 печерних храмів Аджанти та Еллори, споруджених в скельних породах ущелини

1	2	3
	Лхаса (Тибет)	– палац Потала, колишня резиденція Далай Лами – гора Кайлаш і озеро Манасаровар. (Гора Кайлаш є священною горою для представників чотирьох релігій – буддизму, індуїзму, джайнізму і древньої тибетської релігії бон)

Додаток 25

Географія паломництва

Основні регіони паломницького туризму	Центри паломництва
1	2
- Православні країни пострадянського простору: Україна, Росія, Білорусія, Молдова;	– Україна: Києво-Печерська, Почаївська та Святогірська лаври, Зарваниця (Тернопільська область), Умань (хасиди), Джаблик (греко-католики); – Росія: Дівеево (Нижегородська обл.), Задонск (Липецька обл.), Карелія (Кижі і Валаам), Великий Новгород, Псков. Талапські острова, Золоте кільце (Александров, Переславль-Залеський, Ярославль, Ростов Великий, Углич, Кострома, Сергіїв Посад, Тутаєв, Володимир і Суздаль), Скатеринбург, Тобольськ і Алтай – Білорусь: Кобрин; – Молдова: с. Сахарне (Свято-Троїцький монастир),
- Зарубіжна Європа з домінуючим католицизмом і протестантизмом (включаючи його численні течії);	Рим (Італія), Ватикан, Кентербері (Велика Британія)
- Північна Америка з домінуючим становищем християнства;	США: Чикаго (православні храми), штат Огайо (аміші - послідовники християнської течії менонітського походження), штат Юта (мормони, які живуть за патріархальними релігійними приписами), Канада: Монреаль (церква Нотр-Дам)
- Латинська Америка з переважанням християнства і традиційними народними віруваннями корінного населення;	Аргентина: Сальта, Кордоба; Венесуела: Коро; Еквадор: Кіто
- Східна і частково Західна Африка з переважанням ісламу і наявністю центрів християнства і традиційних народних вірувань;	Еритрея, Сомалі, Йемен, Еритрея (іслам), Ефіопія (афрохристиянські «Чорні секти»), Еритрея (Коптська Православна Церква); Кенія, Танзанія, Уганда (Східно-Африканська спільнота сикхів)
- Північна Африка з переважанням ісламу;	Карнака, Храм Луксорі, село Дейр-аль-Медіна (Єгипет)

1	2
- Західна Азія з домінуванням ісламу і анклавом християнства і юдаїзму;	Єрусалим, Вифлеєм, Назарет і Віфанія (Ізраїль), Мекка, Медіна (Саудівська Аравія)
- Південна Азія з поширенням індуїзму, буддизму, сикхізму, джайнізму, а також ісламу;	Лумбіні (Непал), Бодхгая (Індія), Кушинагара (Індія), Сарнатт (Індія), Раджгар (Індія), Вайшали (Індія), Канді (Шрі-Ланка)
- Південно-Східна Азія з переважанням буддизму, ісламу і анклавом індуїзму;	Бангкок (Таїланд), Аютхайя (Таїланд), Канчанабури (Таїланд), Ангкор Ват (Камбоджа)
- Східна Азія з пануванням буддизму, конфуціанства й синтоїзму;	буддизм у формі махаяни - у всіх країнах (Китай, МНР, Корея, Японія), конфуціанство (Китай, Корея), даосизм (Китай), синтоїзм (Японія - центр Нара)
- Центральна Азія з переважанням буддизму і окремими анклавом ісламу.	Фергана, Андижан, Ташкент, Бішкек, Ош, Душанбе
- Середня Азія (Тибет), де домінують іслам і ламаїзм, релігія бон;	Лхаса, Шигацзе (Тибет),

Додаток 26

Класифікація ділового туризму

Види ділового туризму	Предметний зміст	Мета	Форми організації і проведення	Склад учасників та представників різних територіальних рівнів
1	2	3	4	5
Міжнародні конференції (конгреси, форуми, з'їзди)	політичні; технічні	дорадчі; законодавчі; інформаційні;	двосторонні, багатосторонні, спеціальні, звичайні;	найвищого рівня; високого рівня; середнього рівня;
Конгресно-виставковий	поєднання інтересів вчених і бізнесменів, зацікавлених в впровадженні до ринку товарів	Отримання найновіших ідей та їх впровадження в практику господарювання	періодичні; щорічні; сезонні;	регіональні; міжрегіональні; національні; міжнародні.
Виставково-ярмаркові	показ певних сфер діяльності, ринок товарів	торговельні; інформаційно-ознайомлювальні;	періодичні; щорічні; сезонні;	регіональні; міжрегіональні; національні; міжнародні.

1	2	3	4	5
Інсенсив-туризм	поїздки у вигляді заохочень за досягнуті успіхи в роботі	спонукальна, заохочувальна	цілорічні	Індивідуальні

Додаток 27

Співвідношення видів ділового туризму у сучасному світі

Види ділового туризму	Співвідношення видів ділового туризму по роках, %	
	2007	2015
Індивідуальні ділові поїздки	70,8	65%
Конгреси, конференції і семінари	15,9	16
Виставки	10,9	11
Інсенсив-туризм	2,4	8

Додаток 28

Спеціалізовані організації України у сфері ділового туризму

Спеціалізовані організації	Форми і цілі здійснення ділових подорожей	Завдання
1	2	3
Міжнародна асоціація ділового туризму й торгівлі , (2005 р.) Асоціація ділового туризму України (2007 р.)	- проведення зустрічей і переговорів з партнерами; - проведення нарад з керівництвом і колегами, представників філій і дочірніх структур; - інспекція роботи представництв і філій; - встановлення і налагодження ділових контактів; - відвідини професійних заходів (виставок, конференцій і т. ін.); - навчання співробітників; - звернення в державні структури різних країн із метою здобуття сертифікатів, ліцензій, дозволів і т. ін.	- привернення уваги українського та іноземного туриста до можливостей ділового туризму в Україні; - розвиток міжнародної концепції ділового туризму в Україні; - розвиток потужної сучасної ділової інфраструктури в Україні; - надання консалтингової, маркетингової і юридичної допомоги; - створення мережі регіональних центрів ділового туризму; - сприяння залученню інвестицій для розвитку туристичного бізнесу в українських регіонах;

1	2	3
		- встановлення ділових контактів зі спорідненими закордонними організаціями; - розробка нових програм і проведення заходів, спрямованих на вдосконалення середовища для ведення бізнесу в Україні, взаємну підтримку суб'єктів ринку ділових поїздок і послуг, розвиток в'їзного ділового туризму тощо.

Додаток 29

Сільський та екологічний туризм

Види туризму	Мета	Особливості та форми розвитку туризму	Засади та принципи розвитку туризму
1	2	3	4
Сільський (rural tourism)	«порятунок» міського туриста від стресового впливу розвинутих проми-слових міст, завдяки сільській екзотики: аграрні й сільські пейзажі, традиційний селянський спосіб життя, екологічно чисті продукти тощо.	вид проведення вільного часу у формі стаціонар-ного відпочинку з можливістю недалеких радіальних виїздів чи походів	— збереження природничого та культурного середовища; — підтримка добробуту місцевої громади; — постачання туристам харчів з місцевих продуктів
Агротуризм (agritourism)	використання сільського (фермерського) господарства з метою рекреації, освіти чи активного залучення до традиційних форм господарювання	форми агротуризму: — винаймання помешкання з обслуговуванням безпосередньо в межах господарства; — розміщення на нічліг з самообслуговуванням на землях, що належать до господарства, наприклад, у кемпінгах та наметах.	сільська родина забезпечує харчування та обслуговування туристів та може отримувати прибутки від таких послуг: — безпосередня реалізація власних сільськогосподарських продуктів; — прокат спортивного та рибачького інвентарю; — продаж ремісничих та інших виробів;

1	2	3	4
			— ознайомлення з місцевими традиціями та культурою; — залучення до участі у сільськогосподарських роботах; — піші, велосипедні, кінні прогулянки; — екстремальні мандрівки на човнах, плотах; — катання на санях та ковзанах; — участь у святах та обрядах
Стійкий (sustainable tourism)	впровадження принципів концепції стійкого розвитку для задоволення всіх потреб і можливостей як сучасного, так і майбутнього покоління.	— чисте природне середовище. — низький рівень урбанізації та індустріалізації, для якого характерні: низька щільність населення; — мала задіяність працюючого населення в несільськогосподарських професіях. — обмежена інтенсивність сільськогосподарської та лісової продукції. — сприятлива аграрна структура (господарства середньої величини). — гармонійний агрокультурний ландшафт. — невеликі доходи людей. — вільні (невикористані) ресурси помешкань.	— охорона навколишнього середовища, мінімізація збитку в процесі туристичної діяльності, екологічний нагляд за станом туристичного освоєння територій; — контрольоване використання технологій туристичного обслуговування, передусім автотранспорту, енергії, питної води тощо; — соціальна справедливість щодо місцевих громад, тобто прибуток та інші блага від туризму мають розподілятися на паритетних засадах, з урахуванням інтересів місцевого населення, а не переходити до іноземних інвесторів і національної еліти;

1	2	3	4
			— естетична гармонія туристичного природокористування, яка полягає у тому, що туристична діяльність та інфраструктура повинні органічно вливатися в історично сформоване середовище і зберігати унікальну своєрідність кожної місцевості.
Екологічний туризм	проведення вільного часу у формі невинного руху, відкриття дикої природи, маршрутного ознайомлення з природними й історичними атракціями території, похідного пізнання традицій і місцевої культури. При цьому сільські оселі можуть використовуватись як база для ночівлі та харчування екотуристів.	заняття різними формами рекреації у природних ландшафтах без заподіяння шкоди навколишньому середовищу: — активний екотуризм (піший, велосипедний, водний, кінний, збиральництво, рибальство, мисливство), — фауністичні та флористичні поїздки (орнітологічні поїздки, фотополювання, тематичні поїздки), — культурологічні й етнографічні поїздки	— перевага природних, а не культурних об'єктів туризму; — стійке природокористування; — менша ресурсоємність й енергоємність; — особиста участь у соціально-економічному розвитку територій; — екологічна освіта туристів. — перевага природних, а не культурних об'єктів туризму; — стійке природокористування; — менша ресурсо- й енергоємність; — особиста участь у соціально-економічному розвитку територій; — екологічна освіта туристів.

Відомі музеї світу

1	Загальна характеристика	Головні відділи та колекції
Музеї Ватикану	2	3
<i>Григоріанський Етруський музей</i>	Музей розташований у палаці Інокентія VIII (18 залів)	Колекції предметів побуту етрусків та давньогрецького посуду з некрополів етрусків
<i>Ватиканська бібліотека</i>	Зал одруження Альдобрандіні Зал папірусів Зал Олександра два зали Павла Климентінський зал Сикстинський салон Сикстинський зал Галерея Урбана VIII Капела Пія V Музей релігійного мистецтва Sala degli Indirizzi di Pio IX Sala degli Indirizzi	Найзначніше у світі зібрання давніх рукописів.
<i>Музей Піо-Крістіано</i>	Музей розташований у новому будинку в Папському палаці	Зібрання ранньохристиянських творів мистецтва з римських катакомб.
<i>Ватиканська пінаотека</i>	Бельведерський палац	Візантійська та європейська живопись XI-XIX ст.
<i>Музей К'ярамонті</i>	Основна частина музею К'ярамонті розташована у Бельведері і коридорах.	Відділ античної скульптури
<i>Історичний музей (Ватикан)</i>	Виставка карет розташована в палаці Латеран	Колекція експонатів, пов'язаних з історією Ватикану
<i>Колекція сучасного церковного мистецтва</i>	в апартаментах Борджія та Salette Borgia	Галерея творів сучасного релігійного мистецтва .
<i>Етнологічний міссіонерський музей</i>	Музей розташований у новому будинку в Папському палаці	Колекція експонатів, що ілюструють релігійні культу різних країн світу.
<i>Апартаменти Борджія</i>	Палац Миколи V (5 залів, спальня папи та скарбниця)	Колекції сучасного релігійного мистецтва, що розташовані у колишніх особистих апартаментах Олександра VI, які розписані Пінтуріккьо
<i>Капела Нікколіна</i>	У башті папи Інокентія III (Апостольський палац)	Особиста капела папи Миколи V, яка розписана Фра Беато Анджелико та присвячена Св. Стефану і Св. Лаврентію

1	2	3
Британський музей Лондон, Велика Британія	Британський музей - зібрання безцінних творів мистецтва та культурних надбань різних народів світу за 4-5 тисячоліть. Основу греко-римського відділу музею склали приватні колекції Таунлі, Елгіна, Гамільтона та Гревіля. Основу єгипетської колекції склали пам'ятки, вивезені з Єгипту після здачі Александрії в 1801 році. Бібліотека музею володіє такими рідкісними експонатами, як найперша друкована книга у світі «Алмазна сутра», перші видання давньогрецьких класиків та інші раритети. В залі рукописів зберігається Велика хартія, купча, підписана Вільямом Шекспіром, лист Олівера Кромвеля з описом битви при Нейсбі, автографи Мартіна Лютера, Жана Кальвіна, Еразма Роттердамського, Ісаака Ньютона, Галілео Галілея, Рене Декарта та інших.	Відділи музею: - Стародавній Єгипет і Нубія, - Стародавній Схід - Східна і Південна Азія, Африка, Месоамерика, Океанія - Стародавня Греція і Стародавній Рим - Велика Британія і Континентальна Європа - Графіка і гравюра
Музей мистецтва «Метрополітен» Нью-Йорк, США	Один з найвідвідуваніших музеїв світу, заснований в 1870 році. У музеї представлені пам'ятки образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва Стародавніх Єгипту, Греції та Риму, країн Західної Європи (Італії, Франції, Фландрії, Голландії, Англії, Німеччини та ін.), Близького і Далекого Сходу. У 1924 відкрито відділ американського мистецтва.	- Картинна галерея - Західноєвропейська скульптура - Відділ Стародавнього Єгипту - Бібліотека - Відділ ужиткового мистецтва (меблі, гобелени, порцеляна, дитячі іграшки) - Відділ історичної зброї - Історичні музичні інструменти - Американське ужиткове мистецтво - Середньовічне мистецтво (філія The Cloisters) - Відділ малюнків і гравюр - Мистецтво ісламських країн - Мистецтво Давнього Єгипту - Мистецтво Африки, Океанії і доколумбової Америки

1	2	3
Національний музей Прадо, Мадрид, Іспанія	Музей Прадо - це один з великих і найбільш значущих музеїв європейського образотворчого мистецтва, заснований на колишній королівській колекції. «Прадо» означає «луки», «галявина для свят». Історія музею бере початок в ті роки, коли Іспанія почала перетворюватись на супердержаву і імперію, що мала володіння у Нідерландах, Неаполі, Америці. Значним колекціонером був імператор Карло V, що народився і жив у Фландрії. При ньому почали купувати картини значних майстрів Нідерландів та Італії.	Галерея мистецтв музею комплектувалась на протязі XII-XIX століть та містить роботи таких майстрів, як Тиціан, Антоніс Мор, Ель Греко, Хуан Пантоха де ла Крус, Алонсо Санчес Коельо, Веласкес, Рубенс, Гойя, а також не таких звісних майстрів, як Хуан Кареньо де Міранда, Бартоломе Естебан Мурільйо, Бартоломе Гонселес і Серрано, Франсіско Камілло, Жан Ранк, Антон Рафаель Менг.
Музей Гугенгайма Більбао (Країна Басків), Іспанія	Музей сучасного мистецтва, який запроєктував канадсько-американський архітектор Френк Гері і збудувала фірма «Fertovial» у 1997 році завдяки фонду Соломона Р. Гугенгайма.	Постійна колекція музею містить роботи іспанських та іноземних майстрів
Дрезденська картинна галерея (Галерея старих майстрів), Дрезден, Німеччина	Всесвітньо відоме зібрання картин від Відродження до бароко і класицизму, частина Державних художніх зібрань Дрездена	Відділи галереї: - Арраси (або гобелени-килими з фігурами чи орнаментами). - Пастелі (роботи кольоровою крейдою). - Мініатюри. - Відділ живопису, так званих, старих майстрів Західної Європи.
Бостонський музей образотворчих мистецтв (Музей витончених мистецтв), Бостон, США	Один з найбільших у США художніх музеїв.	- Відділ Стародавнього Єгипту - Відділ мистецтва Нубії - Відділ Стародавнього Риму - Картинна Галерея - Відділ мистецтва Китаю - Відділ мистецтва Японії - Відділ декоративно-ужиткового мистецтва - Американське крило - Відділ фото - Відділ костюмів - Бібліотека музею - Музейна крамниця

1	2	3
Ермітаж Санкт-Петербург, Росія	Ермітаж (від фр. hermitage – місце всамітнення) – один із найбільших у світі художніх і культурно-історичних музеїв	- Відділ історії західно-європейського мистецтва (з картинною галереєю) - Відділ малюнків - Відділ гравюру - Відділ декоративно-ужиткового мистецтва (Колекції порцеляни (Ермітаж)) - Відділ історії культури та мистецтва античного світу (Античне скло (Ермітаж), Римський скульптурний портрет (Ермітаж) тощо) - Відділ історії культури та мистецтва Сходу (Мистецтво Стародавнього Єгипту (Ермітаж), мистецтво країн Кавказу, мистецтво Китаю (Ермітаж)) - Пам'ятки Візантії (Ермітаж) - Відділ історії російської культури до 1917 року - Відділ нумізматики (Ермітаж) - Колекція західноєвропейської та російської зброї - Науково-просвітницький відділ - Відділ реставрації та консервації - Наукова бібліотека (Ермітаж) - Фондосховища
Державний музей (Рейксмузеум), Амстердам, Нідерланди	Нідерландський національний музей, який розміщений в Амстердамі на Музейній площі (нід. Museumplein). У 2015 році музей здобув звання Європейського музею року	- картинна галерея (Якопо Бассано, Тінторетто, Карло Кривеллі, Гаспаро Діціані, Алессандро Маньяско, Ван Дейк , Рубенс тощо); - відділ скульптур; - декоративно-ужиткове мистецтво (меблі, порцеляна Делфта, порцеляна Китаю і Мейсена, вироби майстрів Середньовіччя, ювелірні вироби); - відділ мистецтва Японії, Індії, Китаю та колишніх колоній; - кабінет гравюру, - бібліотека

1	2	3
Львівська національна галерея мистецтв Львів, Україна	Найбільший художній музей України. Загальний художній фонд становить понад 62 тисячі експонатів. Філії Львівської галереї мистецтв: Палац Потоцьких, Каплиця Боїмів, Олеський замок, Підгорецький замок, Золочівський замок, Музей мистецтва давньої української книги, Музей найдавніших пам'яток Львова, Музей Пінзеля, Музей оборонної архітектури «П'ятничанська вежа», Музей-садиба Маркіяна Шашкевича, Музей модерної скульптури Михайла Дзіндри, Брюховичі, Парк замків та оборонних споруд давньої України, Музей Русалки Дністрової	- Відділ мистецтва Італії - Твори мистецтва Іспанії - Твори мистецтва Нідерландів та Фландрії - Твори мистецтва Голландії - Твори мистецтва Австрії - Твори мистецтва Франції - Твори мистецтва Польщі - Твори мистецтва Угорської імперії та Чехії - Твори мистецтва країн Далекого Сходу - Твори мистецтва Російської імперії - Декоративно-ужиткове мистецтво - Італійське мистецтво у галереї в 21 сторіччі.
Національний музей і галерея Каподимонте, Неаполь, Італія	Один из самых известных неаполитанских музеев. Галерея Каподимонте размещена в северной части Неаполя в бывшей резиденции Карла Бурбона, построенной в 1738 году..	В музее находится заметная коллекция оружия, богатое собрание изделий из бронзы и слоновой кости. Обширная коллекция живописи, которая может сравниться с лучшими собраниями галерей Рима, Флоренции и Венеции, содержит полотна великих живописцев Италии. Жемчужинами коллекции считаются работы Тициана, Рафаэля, Микеланджело, Караваджо, Боттичелли, Мазолино и Джованни Беллини. Также достойна внимания коллекция драгоценного фарфора, представленная в «Фарфоровом кабинете» галереи. Под дворцом находятся катакомбы Сан Дженнаро, (II век), в которых хранятся мощи Святого Януария.

1	2	3
Уффіці («галерея канцелярій», «галерея служб»; від застарілої форми слова uffizio — «бюро», «відділ»), Флоренція, Італія	Палац у Флоренції, побудований в 1560-1581 р.р., що і зараз є одним з найбільших і найзначиміших музеїв європейського образотворчого мистецтва.	Колекція галереї нараховує низку шедеврів таких італійських майстрів, як Джотто, Боттічеллі, Леонардо да Вінчі, Рафаель, Джорджоне, Тіціан, Паоло Учелло, Джованні Батіста Сальві (Sassoferrato), фра Філіппо Ліппі, Чімабуе, П'єро делла Франческа тощо. Тут також зібрана найзначніша і загально-визнана у світі колекція автопортретів, яку почав збирати ще герцог Леопольдо де Медічі у 1664 році, що включає 1600 робіт художників різних країн, а також малюнки і гравюри старих італійських майстрів, окремі зразки античної скульптури. У Галереї Уффіці також представлені картини видатних майстрів нідерландського живопису (роботи Рогіра ван дер Вейдена, Гуго ван дер Гуса, Ганса Мемлінга), німецьких майстрів (Альбрехт Дюрер та Лукас Кранах Старший, Ганс Гольбейн молодший). фламандці Рубенс та Ван Дейк).
Музей д'Орсе, Париж, Франція	Національний музей мистецтв у Парижі, розташований в колишньому вокзалі на лівому березі Сени. Колекція музею д'Орсе походить головним чином з трьох музеїв: 1. Лувру (художники, що народилися після 1820 року або проявили себе в мистецтві в період Другої республіки), 2. Музею Же де Пом (імпресіонізм починаючи з 1847 року), 3. Національного музею сучасного мистецтва.	У музеї представлений переважно французький живопис, скульптура та прикладне мистецтво 1848–1914 років. Основу експозиції музею складають роботи імпресіоністів та пост-імпресіоністів. Музей відомий шедеврами Моне, Дега, Ренуара, Ван Гога, Гогена, Піссаро, Матісса, Тулуза-Лотрека, Делакруа, Коро, Сезана, Сіслея, Руссо, скульпторів Огюста Родена, Арістиди Майоля.

1	2	3
Лувр Париж, Франція	Музей розташований в палаці Лувру, який був побудований як фортеця наприкінці XII ст. при Філіпі II. В 1682 році Людовик XIV вибрав Версальський палац як свою резиденцію, а Лувр перетворився в місце зберігання королівської колекції, зокрема, з 1692 року, колекції античної скульптури. Музей Лувр демонструє 35 000 експонатів, від найдавніших часів до XIX століття на площі понад 60 000 м². Лувр входить в десятку найбільших музеїв Європи і світу. Лувр має не тільки картинну галерею, яку репрезентують широко відомі картини майстрів Італії, Франції, Німеччини, Іспанії, Голландії та Фландрії XVII століття. Це різнобічна колекція витворів мистецтва і за матеріалами, і за техніками, і за стилями.	Експонати музею розбиті на вісім наступних колекцій: - Стародавній Схід - Стародавній Єгипет. - Стародавня Греція, Етрурія, Стародавній Рим. - Мистецтво ісламу (від мусульманської Іспанії до Індії тощо). - Скульптури - Декоративно-ужиткове мистецтво (скло, порцеляна французька і закордонна, східні килими і сюжетні гобелени, вишивки, кераміка) - Образотворче мистецтво - Графічне мистецтво
Музей д'Орсе, Париж, Франція	Національний музей мистецтв у Парижі, розташований в колишньому вокзалі на лівому березі Сени. Колекція музею д'Орсе походить головним чином з трьох музеїв: 1. Лувру (художники, що народилися після 1820 року або проявили себе в мистецтві в період Другої республіки), 2. Музею Же де Пом (імпресіонізм починаючи з 1847 року), 3. Національного музею сучасного мистецтва.	У музеї представлений переважно французький живопис, скульптура та прикладне мистецтво 1848–1914 років. Основу експозиції музею складають роботи імпресіоністів та пост-імпресіоністів. Музей відомий в першу чергу шедеврами Моне, Дега, Ренуара, Ван Гога, Гогена, Піссаро, Матісса, Тулуза-Лотрека, Делакруа, Коро, Сезана, Сіслея, Руссо, скульпторів Огюста Родена, Арістиди Майоля. Також у музеї є відділ декоративно-ужиткового мистецтва

ЗАКОН УКРАЇНИ
Про внесення змін до Закону України «Про туризм»

Верховна Рада України

ПОСТАНОВЛЯЄ:

І. Внести зміни до Закону України "Про туризм" (Відомості Верховної Ради України, 1995 р., № 31, ст. 241; 2001 р., № 32, ст. 172; 2004, № 13, ст. 180), виклавши його в такій редакції:

ЗАКОН УКРАЇНИ
Про туризм

Цей Закон визначає загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної політики України в галузі туризму та спрямований на забезпечення закріплених Конституцією України прав громадян на відпочинок, свободу пересування, охорону здоров'я, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб та інших прав при здійсненні туристичних подорожей. Він встановлює засади раціонального використання туристичних ресурсів та регулює відносини, пов'язані з організацією і здійсненням туризму на території України.

РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття І. Визначення термінів

У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні: туризм - тимчасовий виїзд особи з місця постійного проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці перебування;

турист - особа, яка здійснює подорож по Україні або до іншої країни з не забороненою законом країни перебування метою на термін від 24 годин до одного року без здійснення будь-якої оплачуваної діяльності та із зобов'язанням залишити країну або місце перебування в зазначений термін;

туристичний продукт- попередньо розроблений комплекс туристичних послуг, який поєднує не менше ніж дві такі послуги, що реалізується або пропонується для реалізації за визначеною ціною, до складу якого входять послуги перевезення, послуги розміщення та інші туристичні послуги, не пов'язані з перевезенням і розміщенням (послуги з організації відвідувань об'єктів культури, відпочинку та розваг, реалізації сувенірної продукції тощо);

супутні туристичні послуги та товари - послуги та товари, призначені для задоволення потреб споживачів, надання та виробництво яких несуттєво скоротяться без їх реалізації туристам;

характерні туристичні послуги та товари - послуги та товари, призначені для задоволення потреб споживачів, надання та виробництво яких суттєво скоротяться без їх реалізації туристам;

просування туристичного продукту - комплекс заходів, спрямованих на створення та підготовку до реалізації туристичного продукту чи туристичних послуг (організація рекламно-ознайомлювальних подорожей, участь у спеціалізованих виставках, ярмарках, видання каталогів, буклетів тощо);

місце продажу (реалізації) туристичних послуг - країна, в якій зареєстровано відповідний суб'єкт господарювання, що реалізує туристичний продукт;

місце надання туристичних послуг - країна, на території якої безпосередньо надаються туристичні послуги.

Стаття 2. Законодавство України про туризм

Законодавство України про туризм складається з Конституції України, цього Закону, інших нормативно-правових актів, виданих відповідно до них.

Майнові відносини в галузі туризму, засновані на рівності, автономії волі і майновій самостійності їх учасників, регулюються Цивільним та Господарським кодексами України з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом.

Якщо міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, передбачені інші правила, ніж ті, що встановлені цим Законом, застосовуються правила міжнародного договору.

Стаття 3. Туристичні ресурси України

Туристичними ресурсами України є пропонувані або такі, що можуть пропонуватися, туристичні пропозиції на основі та з використанням об'єктів державної, комунальної чи приватної власності.

Напрями освоєння і розвитку туристичних ресурсів України визначаються органами державної влади, органами місцевого самоврядування відповідно до програм розвитку туризму.

Класифікація та оцінка туристичних ресурсів України, режим їх охорони, порядок використання з обліком гранично припустимих навантажень на об'єкти культурної спадщини та довкілля, порядок збереження цілісності туристичних ресурсів України, заходи для їх відновлення визначаються відповідно до закону.

Унікальні туристичні ресурси можуть знаходитися на особливому режимі охорони, що обмежує доступ до них. Обмеження доступу до туристичних ресурсів визначається їх реальною пропускною спроможністю, рівнем припустимого антропогенного навантаження, сезонними та іншими умовами.

Під час містобудівного планування, проектування, розміщення, будівництва і реконструкції об'єктів містобудування на територіях рекреаційних зон відповідні органи виконавчої влади, власники об'єктів містобудування повинні передбачати максимальну інтеграцію споруджуваних об'єктів до місцевого соціально-економічного, природного та історико-культурного середовища.

Стаття 4. Організаційні форми та види туризму

Організаційними формами туризму є міжнародний і внутрішній туризм.

До міжнародного туризму належать: в'їзний туризм - подорожі в межах України осіб, які постійно не проживають на її території, та виїзний туризм - подорожі громадян України та осіб, які постійно проживають на території України, до іншої країни.

Внутрішнім туризмом є подорожі в межах території України громадян України та осіб, які постійно проживають на її території.

Залежно від категорій осіб, які здійснюють туристичні подорожі (поїздки, відвідування), їх цілей, об'єктів, що використовуються або відвідуються, чи інших ознак існують такі види туризму:

- дитячий;
- молодіжний;
- сімейний;
- для осіб похилого віку;
- для інвалідів;
- культурно-пізнавальний;
- лікувально-оздоровчий;
- спортивний;

релігійний;
екологічний (зелений);
сільський;
підводний;
гірський;
пригодницький;
мисливський;
автомобільний;
самодіяльний тощо.

Особливості здійснення окремих видів туризму встановлюються законом.

Стаття 5. Учасники відносин, що виникають при здійсненні туристичної діяльності

Учасниками відносин, що виникають при здійсненні туристичної діяльності, є юридичні та фізичні особи, які створюють туристичний продукт, надають туристичні послуги (перевезення, тимчасового розміщення, харчування, екскурсійного, курортного, спортивного, розважального та іншого обслуговування) чи здійснюють посередницьку діяльність із надання характерних та супутніх послуг, а також громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства (туристи, екскурсанти, відвідувачі та інші), в інтересах яких здійснюється туристична діяльність.

Суб'єктами, що здійснюють та/або забезпечують туристичну діяльність (далі - суб'єкти туристичної діяльності), є:

туристичні оператори (далі - туроператори) - юридичні особи, створені згідно із законодавством України, для яких виключною діяльністю є організація та забезпечення створення туристичного продукту, реалізація та надання туристичних послуг, а також посередницька діяльність із надання характерних та супутніх послуг і які в установленому порядку отримали ліцензію на туроператорську діяльність;

туристичні агенти (далі - турагенти) - юридичні особи, створені згідно із законодавством України, а також фізичні особи- суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють посередницьку діяльність з реалізації туристичного продукту туроператорів та туристичних послуг інших суб'єктів туристичної діяльності, а також посередницьку діяльність щодо реалізації характерних та супутніх послуг і які в установленому порядку отримали ліцензію на турагентську діяльність;

інші суб'єкти підприємницької діяльності, що надають послуги з тимчасового розміщення (проживання), харчування, екскурсійних, розважальних та інших туристичних послуг;

гиди-перекладачі, екскурсоводи, спортивні інструктори, провідники та інші фахівці туристичного супроводу - фізичні особи, які проводять діяльність, пов'язану з туристичним супроводом і які в установленому порядку отримали дозвіл на право здійснення туристичного супроводу, крім осіб, які працюють на відповідних посадах підприємств, установ, організацій, яким належать чи які обслуговують об'єкти відвідування;

фізичні особи, які не є суб'єктами підприємницької діяльності та надають послуги з тимчасового розміщення (проживання), харчування тощо.

Перелік посад фахівців туристичного супроводу, кваліфікаційні вимоги до них та порядок видачі дозволів на право здійснення туристичного супроводу визначаються центральним органом виконавчої влади в галузі туризму.

РОЗДІЛ II. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ТА ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ

Стаття 6. Основні способи та цілі державного регулювання в галузі туризму. Основні пріоритетні напрями державної політики в галузі туризму

Держава проголошує туризм одним з пріоритетних напрямів розвитку економіки та культури і створює умови для туристичної діяльності.

Реалізація державної політики в галузі туризму здійснюється шляхом:

визначення і реалізації основних напрямів державної політики в галузі туризму, пріоритетних напрямів розвитку туризму;

визначення порядку класифікації та оцінки туристичних ресурсів України, їх використання та охорони;

прямування бюджетних коштів на розробку і реалізацію програм розвитку туризму;

визначення основ безпеки туризму;

нормативного регулювання відносин у галузі туризму (туристичного, готельного, екскурсійного та інших видів обслуговування громадян);

ліцензування в галузі туризму, стандартизації і сертифікації туристичних послуг, визначення кваліфікаційних вимог до посад фахівців туристичного супроводу, видачі дозволів на право здійснення туристичного супроводу;

встановлення системи статистичного обліку і звітності в галузі туризму та курортно-рекреаційного комплексу;

організації і здійснення державного контролю за дотриманням законодавства в галузі туризму;

визначення пріоритетних напрямів і координації наукових досліджень та підготовки кадрів у галузі туризму;

участі в розробці та реалізації міжнародних програм з розвитку туризму.

Державне регулювання в галузі туризму здійснюється іншими способами, визначеними законом.

Основними цілями державного регулювання в галузі туризму є:

забезпечення закріплених Конституцією України прав громадян на відпочинок, свободу пересування, відновлення і зміцнення здоров'я, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб та інших прав;

безпека туризму, захист прав та законних інтересів туристів, інших суб'єктів туристичної діяльності та їх об'єднань, прав та законних інтересів власників або користувачів земельних ділянок, будівель та споруд;

збереження цілісності туристичних ресурсів України, їх раціональне використання, охорона культурної спадщини та довкілля, врахування державних і громадських інтересів при плануванні та забудові територій;

створення сприятливих умов для розвитку індустрії туризму, підтримка пріоритетних напрямів туристичної діяльності.

Основними пріоритетними напрямами державної політики в галузі туризму є:

удосконалення правових засад регулювання відносин у галузі туризму;

забезпечення становлення туризму як високорентабельної галузі економіки України, заохочення національних та іноземних інвестицій у розвиток індустрії туризму, створення нових робочих місць;

розвиток в'їзного та внутрішнього туризму, сільського, екологічного (зеленого) туризму;

розширення міжнародного співробітництва, утвердження України на світовому туристичному ринку;

створення сприятливих для розвитку туризму умов шляхом спрощення та гармонізації податкового, валютного, митного, прикордонного та інших видів регулювання;

забезпечення доступності туризму та екскурсійних відвідувань для дітей, молоді, людей похилого віку, інвалідів та малозабезпечених громадян шляхом запровадження пілг стосовно цих категорій осіб.

Стаття 7. Органи, що здійснюють регулювання в галузі туризму

Регулювання в галузі туризму здійснюється Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, центральним органом виконавчої влади в галузі туризму, Верховною Радою Автономної Республіки Крим та Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, а також іншими органами в межах їх компетенції.

Стаття 8. Повноваження Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування в галузі туризму

1. До виключних повноважень Верховної Ради України в галузі туризму належать:

визначення основних напрямів державної політики в галузі туризму; визначення правових засад регулювання відносин у галузі туризму, їх удосконалення та адаптація із загальновизнаними нормами міжнародного права;

визначення в законі про Державний бюджет України обсягу фінансового забезпечення туристичної галузі.

Верховна Рада України відповідно до Конституції України може брати до свого розгляду й інші питання, що стосуються туризму.

Верховна Рада Автономної Республіки Крим, обласні і районні ради відповідно до їх повноважень:

затверджують регіональні програми розвитку туризму, що фінансуються з бюджету Автономної Республіки Крим, обласних і районних бюджетів;

визначають кошти бюджету Автономної Республіки Крим, обласних і районних бюджетів для фінансового забезпечення регіональних програм розвитку туризму;

контролюють фінансування регіональних програм розвитку туризму за кошти бюджету Автономної Республіки Крим, обласних і районних бюджетів.

2. Верховна Рада Автономної Республіки Крим відповідно до Конституції та законів України здійснює інше нормативне регулювання з питань туризму, історико-культурних заповідників, музеїв, інших закладів культури, вирішує питання щодо організації і розвитку курортно-рекреаційної сфери і туризму тощо.

3. Представницькі органи місцевого самоврядування - сільські, селищні, міські ради відповідно до їх повноважень:

затверджують місцеві програми розвитку туризму; визначають кошти місцевих бюджетів для фінансового забезпечення місцевих програм розвитку туризму;

доручають своїм виконавчим органам фінансування місцевих програм розвитку туризму за рахунок коштів місцевого бюджету;

живляють заходів для стимулювання суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність з надання туристичних послуг.

Стаття 9. Повноваження Кабінету Міністрів України в галузі туризму

Кабінет Міністрів України відповідно до Конституції та законів України:

здійснює державне управління та забезпечує реалізацію державної політики в галузі туризму;

розробляє та затверджує програми розвитку туризму в Україні і фінансує їх виконання відповідно до бюджетного законодавства;

приймає нормативно-правові акти, що регулюють відносини в галузі туристичної діяльності;

забезпечує раціональне використання туристичних ресурсів і вжиття заходів для їх збереження;

сприяє розвитку туристичної індустрії та створенню ефективної туристичної інфраструктури;

живає заходів щодо забезпечення безпеки туристів, захисту їх прав, інтересів і власності;

організовує та забезпечує реалізацію державної інвестиційної політики в галузі туристичної діяльності;

готує та подає на розгляд Верховної Ради України як складову частину проекту закону про Державний бюджет України на відповідний рік пропозиції щодо обсягів бюджетних коштів для фінансової підтримки проектів і програм з розвитку туризму;

інформує Верховну Раду України про виконання програми розвитку туризму в Україні;

визначає порядок організації рятувальних команд і порядок вжиття рятувальних заходів;

створює державну систему наукового забезпечення в галузі туристичної діяльності;

здійснює міжнародне співробітництво в галузі туризму; вирішує інші питання, віднесені Конституцією та законами України до його повноважень.

Стаття 10. Повноваження центральних органів виконавчої влади в галузі туризму

1. Центральний орган виконавчої влади в галузі туризму:

організує та забезпечує реалізацію державної політики в галузі туризму, виконання цього Закону та інших нормативно-правових актів;

бере участь у підготовці проектів нормативно-правових актів у галузі туризму, у межах своєї компетенції розробляє і затверджує нормативно-правові акти, узагальнює практику застосування законодавства в галузі туризму, курортно-рекреаційної сфери, вносить пропозиції щодо його удосконалення;

забезпечує реалізацію програм розвитку туризму в Україні;

організує облік туристичних ресурсів України, забезпечує їх раціональне використання та охорону;

бере участь у розробці стандартів, діяльності з метрології та сертифікації, у проведенні робіт з підтвердження відповідності в законодавчо регульованій сфері;

організує здійснення контролю за якістю наданих туристичних послуг;

реалізує державну інвестиційну політику в галузі туризму та курортно-рекреаційній сфері;

бере участь у розробці програм облаштування транспортних магістралей об'єктами туристичної інфраструктури;

бере участь у підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації кадрів, визначенні пріоритетних напрямів наукових досліджень у галузі туризму та проведенні науково-дослідних робіт у цій галузі;

проводить дослідження туристичного ринку, готує і поширює інформацію про Україну і її туристичні можливості на міжнародному туристичному ринку та всередині держави;

у межах своєї компетенції розробляє, укладає і виконує міжнародні договори в галузі туристичної діяльності, представляє країну у міжнародних туристичних організаціях і на міжнародних заходах щодо туризму;

вживає заходів щодо розширення міжнародного співробітництва, утвердження України на світовому туристичному ринку;

сприяє координації діяльності органів виконавчої влади, суб'єктів підприємницької діяльності, їх об'єднань, що здійснюють діяльність у галузі туризму;

надає суб'єктам туристичної діяльності методичну, консультативну та іншу допомогу;

пропонує для спільного використання юридичними особами та громадянами-підприємцями, які надають туристичні послуги, знаки для товарів і послуг;

поширює соціальну рекламу в галузі туризму;

для забезпечення реалізації своїх повноважень, узгодження та врахування інтересів суб'єктів туристичної діяльності утворює координаційно-дорадчий орган.

2. Інші центральні органи виконавчої влади в межах своїх повноважень:

забезпечують реалізацію державної політики в галузі туризму;

здійснюють підготовку пропозицій щодо реалізації державної політики в галузі туризму;

беруть участь у створенні організаційно-правових та економічних механізмів реалізації державної політики в галузі туризму.

Стаття 11. Повноваження Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, виконавчих органів місцевого самоврядування в галузі туризму

1. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації в межах своїх повноважень:

здійснюють виконавчі та організаційно-розпорядчі функції щодо організації і розвитку курортно-рекреаційної сфери і туризму;

розробляють проекти регіональних програм розвитку туризму і подають їх для затвердження відповідно Верховній Раді Автономної Республіки Крим, обласним і районним радам;

вживають заходів щодо виконання регіональних програм розвитку туризму;

сприяють туристичній діяльності у своєму регіоні і створенню сучасної туристичної інфраструктури;

розробляють і впроваджують заходи для захисту місцевих туристичних ресурсів; видають дозволи на право здійснення туристичного супроводу;

аналізують ринок туристичних послуг у межах адміністративно-територіальних одиниць, представляють центральному органу виконавчої влади в галузі туризму необхідні відомості про розвиток туризму в адміністративно-територіальних одиницях;

здійснюють соціальну рекламу туристичних ресурсів, утворюють відповідні інформаційні центри;

сприяють дитячому та молодіжному туризму;

беруть участь у підготовці, перепідготовці і підвищенні кваліфікації кадрів у галузі туристичної діяльності, що фінансуються за рахунок коштів місцевого бюджету;

надають суб'єктам туристичної діяльності методичну і консультативну допомогу щодо організації їх діяльності;

залучають підприємства, установи і організації, розташовані на підпорядкованій їм території, до розв'язання проблем розвитку туризму в регіонах;

подають центральному органу виконавчої влади в галузі туризму пропозиції стосовно включення заходів з регіональних програм розвитку туризму до відповідних програм;

вносять у встановленому порядку до центрального органу виконавчої влади в галузі туризму пропозиції про анулювання відповідної ліцензії;

здійснюють іншу діяльність у галузі туризму відповідно до законодавства.

2. Виконавчі органи місцевого самоврядування в межах їх повноважень:

розробляють проекти місцевих програм розвитку туризму і подають їх для затвердження відповідним місцевим радам;

вживають заходів щодо виконання місцевих програм розвитку туризму;

залучають на договірних засадах підприємства, установи і організації, розташовані на відповідній території, до розв'язання проблем розвитку місцевого туризму та підтримки туристичних ресурсів;

організують проведення інвентаризації туристичних ресурсів місцевого значення;

сприяють охороні і збереженню туристичних ресурсів;

залучають місцеве населення до туристичної діяльності, створюючи нові робочі місця;

сприяють розвитку на відповідній території різних видів туризму.

Стаття 12. Програми розвитку туризму в Україні

Для забезпечення охорони туристичних ресурсів України, їх збереження та відновлення, раціонального використання, забезпечення безпеки туризму, конституційних прав громадян на відпочинок та інших прав громадян, патріотичного виховання органами державної влади та органами місцевого самоврядування в межах їх повноважень затверджуються державні цільові, регіональні та інші програми розвитку туризму.

Програми розвитку туризму затверджуються з метою реалізації довгострокових пріоритетів країни в галузі туризму і становлять комплекс взаємопов'язаних правових, економічних та організаційних заходів, спрямованих на реалізацію конституційних прав громадян, розвиток туристичної галузі.

Державні цільові, регіональні та інші програми розвитку туризму повинні передбачати заходи щодо забезпечення безпеки в галузі туризму.

Порядок формування, фінансування і реалізації регіональних та місцевих програм розвитку туризму визначається законом.

РОЗДІЛ III. БЕЗПЕКА ТУРИЗМУ

Стаття 13. Безпека в галузі туризму

Безпека в галузі туризму - сукупність факторів, що характеризують соціальний, економічний, правовий та інший стан забезпечення прав і законних інтересів громадян, юридичних осіб та держави в галузі туризму.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи в межах своїх повноважень вживають заходів, спрямованих на:

забезпечення закріплених Конституцією України прав громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля при здійсненні туристичних подорожей, захист громадян України за її межами;

забезпечення особистої безпеки туристів, збереженість їх майна, незавдання шкоди довкіллю;

інформування суб'єктів туристичної діяльності про загрозу безпеці туристів у країні (місці) тимчасового перебування;

надання необхідної допомоги туристам, які опинилися у надзвичайній ситуації;
забезпечення туристам (екскурсантам) можливості безперешкодного одержання медичної, правової та інших видів невідкладної допомоги, доступу до засобів зв'язку;

заборонення використання туризму з метою незаконної міграції, сексуальної, трудової та інших видів експлуатації громадян;

охорону туристичних ресурсів України, встановлення гранично припустимих навантажень на об'єкти культурної спадщини та довкілля;

забезпечення безпеки об'єктів туристичних відвідувань з урахуванням ризику виникнення природних і техногенних катастроф та інших надзвичайних ситуацій тощо.

З метою забезпечення безпеки туристів суб'єкти туристичної діяльності, здійснюючи відповідний вид діяльності, зобов'язані:

інформувати туристів про можливі небезпеки під час подорожі, необхідність виконання загальнообов'язкових вимог та запобіжних чи попереджувальних заходів (медичних щеплень тощо);

створювати безпечні умови в місцях надання туристичних послуг, забезпечувати належне облаштування трас походів, прогулянок, екскурсій тощо;

забезпечувати спеціальні вимоги безпеки під час надання туристичних послуг з підвищеним ризиком (автомобільний, гірський, лижний, велосипедний, водний, мотоциклетний, пішохідний туризм, спелеотуризм тощо);

забезпечувати туристів кваліфікованими фахівцями туристичного супроводу, спеціальним спорядженням та інвентарем;

забезпечувати навчання туристів засобам профілактики і захисту від травм, попередження нещасних випадків та надання першої медичної допомоги;

забезпечувати надання оперативної допомоги особам, які постраждали під час подорожі, транспортування потерпілих;

оперативно інформувати органи місцевої влади та відповідальних осіб про надзвичайні ситуації, в яких опинилися туристи, подавати відомості про зниклих осіб.

Особи, які організовують експлуатацію туристичних ресурсів, зобов'язані забезпечувати виконання вимог щодо охорони довкілля та охорони культурної спадщини, а також вживати заходів щодо забезпечення мінімізації або припинення шкідливого впливу на довкілля і соціально-культурне середовище та компенсувати завдані їм при цьому збитки.

Надання необхідної допомоги туристам, які опинилися у надзвичайній ситуації в межах території України, здійснюється спеціалізованими державними, комунальними та приватними службами, а також рятувальними командами, що утворюються відповідно до законодавства.

Організація рятувальних команд і порядок здійснення рятувальних заходів визначаються Кабінетом Міністрів України.

Держава забезпечує захист законних прав та інтересів іноземних туристів відповідно до законодавства та міжнародних договорів України.

Стаття 14. Захист інтересів українських туристів за межами України

Держава гарантує захист законних прав та інтересів громадян України, які здійснюють туристичні подорожі за кордон.

У разі виникнення надзвичайних ситуацій держава вживає заходів щодо захисту інтересів українських туристів за межами України, у тому числі заходів для їх евакуації з країни тимчасового перебування.

Стаття 15. Фінансове забезпечення відповідальності туроператора та турагента

З метою забезпечення прав та законних інтересів громадян-споживачів туристичних послуг туроператор та турагент зобов'язані здійснити фінансове забезпечення своєї цивільної відповідальності (гарантією банку або іншої кредитної установи) перед туристами.

Туроператор для покриття своєї відповідальності за збитки, що можуть бути заподіяні туристу в разі виникнення обставин його неплатоспроможності чи внаслідок порушення процесу про визнання його банкрутом, які пов'язані з необхідністю покриття витрат туриста з його повернення в місце постійного проживання (перебування), відшкодування вартості ненаданих послуг, передбачених договором, повинен надати підтвердження фінансового забезпечення своєї відповідальності (гарантію банку або іншої кредитної установи) перед туристом, в установленому порядку.

Турагент для покриття своєї відповідальності за збитки, що можуть бути заподіяні туристу в разі виникнення обставин його неплатоспроможності чи внаслідок порушення процесу про визнання його банкрутом, та які пов'язані з необхідністю відшкодування вартості ненаданих послуг, передбачених договором, повинен надати підтвердження фінансового забезпечення своєї відповідальності (гарантію банку або іншої кредитної установи) перед туристом, в установленому порядку.

Мінімальний розмір фінансового забезпечення туроператора має становити суму, еквівалентну не менше ніж 20 000 євро. Розмір фінансового забезпечення туроператора, який надає послуги виключно з внутрішнього та в'їзного туризму, має становити суму, еквівалентну не менше ніж 10 000 євро. Мінімальний розмір фінансового забезпечення турагента має становити суму, еквівалентну не менше ніж 2000 євро.

Будь-які суми, надання яких гарантується фінансовим забезпеченням цивільної відповідальності туроператора, використовуються виключно для задоволення вимог, що висуваються на підставі та за наявності обставин, зазначених у цій статті.

Відшкодування збитків, заподіяних туристу в разі виникнення обставин неплатоспроможності туроператора (турагента) чи внаслідок порушення процесу про визнання його банкрутом, здійснюється відповідною кредитною установою на підставі заяви туриста, договору на туристичне обслуговування (ваучера) та документів, що підтверджують невиконання туроператором (турагентом) договірних зобов'язань.

Стаття 16. Страхування туристів при здійсненні туристичних поїздок

Страхування туристів (медичне та від нещасного випадку) є обов'язковим і забезпечується суб'єктами туристичної діяльності на основі угод із страховиками. Туристи вправі самостійно укладати договори на таке страхування. У цьому випадку вони зобов'язані завчасно підтвердити туроператору чи турагенту наявність належним чином укладеного договору страхування.

Договором страхування повинні передбачатися надання медичної допомоги туристам і відшкодування їх витрат при настанні страхового випадку безпосередньо в країні (місці) тимчасового перебування.

Інформація про умови обов'язкового страхування має бути доведена до відома туриста до укладення договору на туристичне обслуговування.

Обов'язкове (медичне та від нещасного випадку) страхування здійснюється один раз на весь період туристичної подорожі.

За вимогою туриста туроператор чи турагент забезпечують страхування інших ризиків, пов'язаних із здійсненням подорожі.

За бажанням туриста з ним може бути укладено угоду про страхування для покриття витрат, пов'язаних з анулюванням договору на туристичне обслуговування з ініціативи туриста, або угоду про страхування для покриття витрат, пов'язаних з

передчасним поверненням до місця постійного проживання при настанні нещасного випадку або хвороби.

Компенсація шкоди, заподіяної життю чи здоров'ю туриста або його майну, проводиться у встановленому порядку.

РОЗДІЛ IV. ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 17. Ліцензування туристичної діяльності

З метою створення рівних можливостей суб'єктам туристичної діяльності на ринку туристичних послуг та забезпечення захисту прав і законних інтересів громадян, захисту навколишнього природного середовища, підвищення рівня туристичного обслуговування здійснюється ліцензування туроператорської та турагентської діяльності.

Суб'єкт підприємницької діяльності, який отримав ліцензію на туроператорську діяльність, має виключне право на надання послуг з оформлення документів для виїзду за межі України. Туроператор може здійснювати також і турагентську діяльність без отримання ліцензії на турагентську діяльність.

Загальний розмір частки туроператора в статутних фондах інших туроператорів України не може перевищувати 20 відсотків їх статутних фондів.

Суб'єкт господарювання не має права у своїй назві використовувати слова "туроператор" і "турагент" без отримання ним ліцензії на здійснення відповідно туроператорської чи турагентської діяльності.

Не може бути видана ліцензія на туроператорську чи турагентську діяльність суб'єкту підприємницької діяльності із назвою, тотожною назві іншого суб'єкта підприємницької діяльності, якому ліцензія видана раніше і інформація про нього внесена до відповідного реєстру.

Стаття 18. Сертифікація і стандартизація у сфері туристичної діяльності

Державна система стандартизації у сфері туристичної діяльності спрямована на: захист інтересів споживачів і держави з питань безпеки туризму, життя і здоров'я громадян, охорони майна та довкілля;
класифікацію туристичних ресурсів України, забезпечення їх охорони, встановлення гранично припустимих навантажень на об'єкти культурної спадщини та довкілля;

підвищення якості товарів, робіт, послуг відповідно до потреб споживачів;
забезпечення безпеки об'єктів туристичних відвідувань з урахуванням ризику виникнення природних і техногенних катастроф та інших надзвичайних ситуацій;
взаємозамінність та сумісність товарів, робіт, послуг, їх уніфікацію;
створення нормативної бази функціонування систем стандартизації і сертифікації товарів, робіт, послуг.

Сертифікація товарів, робіт, послуг у сфері туристичної діяльності здійснюється з метою:

запобігання реалізації товарів, робіт, послуг, небезпечних для життя, здоров'я людей, майна і довкілля;

сприяння споживачам у свідомому виборі товарів, робіт, послуг;
забезпечення дотримання обов'язкових норм, правил, вимог щодо охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки;

гармонізації стандартів, норм і правил з міжнародними стандартами, рекомендаціями, нормами і правилами, що стосуються вимог до об'єктів відвідування і туристичних послуг, взаємодії туроператорів, використання обмежених туристичних ресурсів, якості і видів туристичних послуг.

Перелік туристичних послуг, що підлягають обов'язковій сертифікації стосовно безпеки для життя та здоров'я людей, захисту їх майна та охорони довкілля, порядок проведення сертифікації послуг у сфері туристичної діяльності визначаються Кабінетом Міністрів України відповідно до закону.

Підтвердження відповідності туристичних послуг здійснюється в установленому порядку.

Стаття 19. Встановлення категорій об'єктів туристичної інфраструктури

З метою підвищення рівня туристичного обслуговування, сприяння споживачам у свідомому виборі туристичних послуг, забезпечення рівних можливостей суб'єктам туристичної діяльності на ринку туристичних послуг, забезпечення захисту прав і законних інтересів, життя, здоров'я та майна громадян, підвищення рівня екологічної безпеки об'єктам туристичної інфраструктури присвоюються категорії якості та рівня обслуговування.

Встановлення об'єктам туристичної інфраструктури (готелям, іншим об'єктам, призначеним для надання послуг з розміщення, закладам харчування, курортним закладам тощо) відповідної категорії здійснюється за заявою його власника.

Види категорій об'єктів туристичної інфраструктури, порядок їх встановлення та зміни визначаються Кабінетом Міністрів України.

Стаття 20. Договір на туристичне обслуговування

За договором на туристичне обслуговування одна сторона (туроператор, турагент) за встановлену договором плату зобов'язується забезпечити надання за замовленням іншої сторони (туриста) комплексу туристичних послуг (туристичний продукт).

До договору на туристичне обслуговування застосовуються загальні положення договору про надання послуг, якщо інше не передбачено законом та не суперечить суті зобов'язання.

Договір на туристичне обслуговування укладається в письмовій (електронній) формі відповідно до закону. Договір на туристичне обслуговування може укладатися шляхом видачі ваучера.

До укладення договору на туристичне обслуговування споживачу туристичного продукту має бути надана інформація про:

1) основні вимоги пропонованих до оформлення виїзних/в'їзних документів (паспорт, дозвіл (віза) на в'їзд/виїзд до країни тимчасового перебування), у тому числі інформацію щодо термінів їх оформлення;

2) медичні застереження стосовно здійснення туристичної поїздки, у тому числі протипоказання через певні захворювання, особливості фізичного стану (фізичні недоліки) і віку туристів для участі в поїздці;

3) туроператора (турагента), його місцезнаходження і поштові реквізити, наявність ліцензії на здійснення туристичної діяльності, сертифікатів відповідності та іншу інформацію відповідно до законодавства про захист прав споживачів;

4) розмір фінансового забезпечення туроператора чи турагента на випадок його неплатоспроможності чи неспроможності (банкрутства) та кредитну установу, яка надала таке забезпечення.

До початку надання туристичних послуг споживачу за його вимогою повинна бути надана інформація:

про загальні умови типового (публічного) договору на надання туристичних послуг (за його наявності);

програма туристичного обслуговування;

характеристика транспортних засобів, що здійснюють перевезення, у тому числі їх вид і категорія, терміни стикувань (сполучення) рейсів, а також інша обов'язкова інформація, передбачена кодексами і правилами перевезень (якщо перевезення входить до складу туристичного обслуговування);

характеристика готелів, інших місць розміщення туристів, у тому числі їх місце розташування, класифікація за законодавством країни (місця) тимчасового перебування, відомості про підтвердження відповідності послуг готелю встановленим вимогам, відомості про правила тимчасового проживання, строки і порядок оплати готельного обслуговування, а також інша обов'язкова інформація, передбачена цим Законом, іншими нормативно-правовими актами (якщо готельне обслуговування входить до складу послуг з туристичного обслуговування);

про звичай місцевого населення, пам'ятки природи, історії, культури та інші об'єкти туристичного показу, що знаходяться під особливою охороною, стан навколишнього природного середовища, санітарну та епідеміологічну обстановку;

про правила в'їзду до країни (місця) тимчасового перебування та перебування там;

про види і способи забезпечення харчування під час туристичної поїздки; про види та тематику екскурсійного обслуговування, порядок зустрічей і проводів, супроводу туристів;

про дату і час початку та закінчення туристичного обслуговування, його тривалість;

відомості про мінімальну кількість туристів у групі, терміни інформування туриста про те, що туристична поїздка не відбудеться через недобір групи;

відомості про страхову організацію, що здійснює страхування ризиків, пов'язаних з наданням туристичного обслуговування, розмір страхових відшкодувань, порядок і умови їх виплати;

про ціну туристичного обслуговування і порядок здійснення оплати;

про місце перебування організації (організацій), уповноваженої туроператором на прийняття претензій туристів, а також про адреси і телефони українських дипломатичних установ у країні тимчасового перебування або місцевих служб, до яких можна звернутися у разі виникнення труднощів під час туристичної поїздки.

Кожна із сторін договору може вимагати внесення змін або розірвання договору у зв'язку з істотними змінами обставин, з яких вони виходили при укладенні договору.

До істотних змін обставин належать:

- 1) погіршення умов подорожі, зміна термінів подорожі;
- 2) непередбачене збільшення транспортних тарифів;
- 3) введення нових або підвищення діючих ставок податків і зборів та інших обов'язкових платежів;
- 4) різка зміна курсу національних валют;
- 5) інші підстави, за домовленістю сторін.

Турист вправі відмовитися від виконання договору до початку подорожі за умови оплати туроператору або турагенту фактично понесених ними витрат за послуги, надані до цього повідомлення.

Туроператор або турагент вправі відмовитися від виконання договору лише за умови повного відшкодування замовникові збитків, підтверджених у встановленому порядку та заподіяних внаслідок розірвання договору, крім випадку, коли це відбулося з вини туриста.

Якість туристичних послуг повинна відповідати умовам договору, порядок і способи захисту порушених прав туристів визначаються законодавством про захист прав споживачів.

Зміна ціни туристичного продукту, погодженої сторонами, можлива лише у випадках, передбачених договором, і тільки при істотній зміні обставин, передбачених частиною сьомою цієї статті, але не пізніше ніж за 10 днів до початку туристичної подорожі у випадку, якщо її тривалість становить більше ніж 10 днів, за 5 днів до початку туристичної поїздки у випадку, якщо її тривалість становить від 2 до 10 днів, за 48 годин до початку туристичної поїздки у випадку, якщо її тривалість становить один день. При цьому збільшення ціни туристичного продукту не може перевищувати 5 відсотків його первісної ціни. У разі перевищення ціни туристичного продукту більше ніж 5 відсотків первісної ціни турист має право відмовитися від виконання договору, а туроператор (турагент) зобов'язаний повернути йому всі раніше сплачені кошти.

Туроператор, (турагент) може в договорі з туристом обмежити свою відповідальність розміром подвійної плати вартості туристичного продукту (туристичних послуг), якщо туроператор (турагент) несе перед туристом одноособову відповідальність за шкоду, що виникла внаслідок дій (бездіяльності) одного з виконавців послуг, обумовлених договором.

Права й обов'язки, відповідальність сторін та інші умови договору між туроператором і турагентом визначаються відповідно до загальних положень про агентський договір, якщо інше не передбачено договором між ними, а також цим Законом.

Відповідальність за шкоду, заподіяну життю, здоров'ю та майну туриста, визначається відповідно до цивільного законодавства, якщо договором на туристичне обслуговування не передбачена підвищена відповідальність туроператора.

Стаття 21. Договір на екскурсійне обслуговування

За договором на екскурсійне обслуговування одна сторона (суб'єкт, що здійснює туристичну діяльність) за встановлену договором плату зобов'язується надати за замовленням іншої сторони (екскурсанта) обслуговування, істотною частиною якого є послуги екскурсовода (гіда-перекладача) загальною тривалістю не більше 24 годин, які не включають у себе послуги з розміщення.

Договір на екскурсійне обслуговування укладається за правилами, визначеними цивільним законодавством, у тому числі шляхом видачі ваучера.

Загальні положення про договір на надання послуг застосовуються до договору на екскурсійне обслуговування, якщо інше не передбачено законом та не суперечить суті зобов'язання.

Особа, яка надає екскурсійні послуги, зобов'язана до укладення договору на екскурсійне обслуговування надати екскурсанту необхідну і достовірну інформацію щодо екскурсійного обслуговування, його видів і особливостей, кваліфікації екскурсовода, про порядок і строки оплати екскурсійних послуг, а також надати екскурсанту на його прохання іншу інформацію з питань екскурсійного обслуговування.

Відповідальність сторін за невиконання, неналежне виконання зобов'язань відповідно до договору на екскурсійне обслуговування, порядок припинення договору на екскурсійне обслуговування визначаються відповідно до цивільного законодавства та законодавства з питань захисту прав споживачів.

Стаття 22. Договір на готельне обслуговування

За договором на готельне обслуговування одна сторона (готель або інший суб'єкт, що надає послуги з розміщення) зобов'язується за дорученням іншої сторони (проживаючого) надати послуги по тимчасовому проживанню (ночівлі) у спеціально

обладнаному жилому приміщенні (номері), виконати або організувати виконання інших визначених договором на готельне обслуговування послуг, пов'язаних з тимчасовим проживанням, а проживаючий зобов'язується сплатити за ці послуги встановлену плату.

До послуг, пов'язаних з тимчасовим розміщенням, належать послуги з обслуговування жилого приміщення (номера), харчування (ресторанного обслуговування), із збереження майна і багажу проживаючого, а також інші послуги, надані залежно від категорії готелю.

До відносин за договором на готельне обслуговування застосовуються норми цивільного законодавства, цей Закон, законодавство з питань захисту прав споживачів та інші нормативно-правові акти, прийняті відповідно до них. Цей Закон застосовується при наданні готельного обслуговування в мотелях, будинках відпочинку, санаторіях, пансіонатах, а також інших місцях, призначених для розміщення громадян.

Готель або інший суб'єкт, що надає послуги з розміщення, зобов'язаний до укладення договору надати необхідну і достовірну інформацію про послуги з готельного обслуговування, їх види і особливості, про порядок і терміни оплати послуг готелю та надати проживаючому на його прохання інші пов'язані із договором і відповідним готельним обслуговуванням відомості, а також іншу інформацію, передбачену законодавством про захист прав споживачів.

Договір на готельне обслуговування укладається як шляхом укладення письмового договору, так і шляхом прийняття готелем заявки на бронювання за допомогою поштового, телефонного чи іншого зв'язку, що дозволяє достовірно встановити особу, від якої надходить заявка. У разі прийняття заявки договір на готельне обслуговування вважається укладеним з моменту отримання підтвердження готелю про прийняття замовлення та вказівки можливого початку надання готельного обслуговування з визначеного часу.

Відповідальність за шкоду, заподіяну життю, здоров'ю чи майну проживаючого, визначається відповідно до цивільного законодавства, якщо договором на готельне обслуговування не передбачена підвищена відповідальність готелю.

Права й обов'язки, відповідальність сторін та інші умови договору між туроператором (турагентом) та готелем чи іншим суб'єктом, що надає послуги з розміщення, визначаються загальними положеннями про агентський договір, якщо інше не передбачено договором між ними та цим Законом.

Стаття 23. Ваучер

Ваучер - форма письмового договору на туристичне або на екскурсійне обслуговування, яка може використовуватися відповідно до цього Закону.

У договорі на туристичне обслуговування, укладеному шляхом видачі ваучера, мають міститися такі дані:

найменування та місцезнаходження суб'єкта туристичної діяльності, номер ліцензії (дозволу) на відповідний вид діяльності, юридична адреса;

прізвище, ім'я (по батькові) туриста (при груповій поїздки прізвища, імена (по батькові) членів групи);

строки надання і види туристичних послуг, їх загальна вартість;

назва, адреса та номер телефону об'єкта розміщення, його тип та категорія, режим харчування;

розмір фінансового забезпечення відповідальності туроператора (турагента) або межі відповідальності суб'єкта туристичної діяльності за договором агентування;

інші дані, обумовлені характером угоди, складом групи тощо; дата видачі ваучера. Ваучер є документом суворого обліку.

Порядок оформлення ваучера та його використання затверджується центральним органом виконавчої влади в галузі туризму.

Стаття 24. Права та обов'язки суб'єктів туристичної діяльності

Суб'єкти туристичної діяльності мають право:

виробляти і реалізовувати туристичні послуги згідно із законодавством;
вносити пропозиції щодо охорони туристичних ресурсів України, їх збереження та відновлення, порядку використання;

вносити пропозиції щодо вдосконалення освітніх програм з професійного навчання в галузі туризму, підвищення рівня професійної підготовки працівників і фахівців у галузі туризму;

на встановлення об'єктам туристичної інфраструктури (готелям, іншим об'єктам, призначеним для надання послуг з розміщення, закладам харчування, курортним закладам тощо), власниками яких вони є, відповідної категорії;

на отримання в установленому порядку інформації, необхідної для здійснення їх діяльності, в органах державної влади та органах місцевого самоврядування;

брати в установленому порядку участь у розробці програм розвитку туризму та курортно-рекреаційної сфери;

визначати та оприлюднювати шляхом опублікування загальні умови типового (публічного) договору на надання туристичних послуг;

визначати мінімальну кількість туристів (екскурсантів) у групі;

на відшкодування збитків, заподіяних внаслідок незаконних рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб чи заподіяних суб'єктами туристичної діяльності.

Суб'єкти туристичної діяльності зобов'язані:

проводити діяльність у галузі туризму, яка підлягає ліцензуванню, лише за наявності ліцензій;

надавати туристичні послуги, що підлягають обов'язковій сертифікації, після проведення такої сертифікації в установленому порядку;

залучати до надання туристичних послуг осіб, які відповідають встановленим законодавством відповідним кваліфікаційним вимогам, а у випадках, визначених цим Законом, також мають відповідні дозволи на право здійснення туристичного супроводу;

надавати туристам необхідну і достовірну інформацію про туристичні послуги, права, обов'язки та правила поведінки туристів (екскурсантів), умови страхування, порядок відшкодування завданих збитків, умови відмови від послуг, правила візового митного режиму, перетинання державного кордону та іншу інформацію, передбачену цим Законом;

надавати туристичні послуги в обсягах та в терміни, обумовлені договором;

виконувати вимоги закону щодо забезпечення безпеки туристів, охорони туристичних ресурсів України та довкілля;

вести облікову та іншу визначену законодавством документацію, надавати в установленому порядку бухгалтерську та статистичну звітність;

відшкодовувати в установленому порядку збитки, завдані туристам (екскурснтам), іншим особам та довкіллю.

Стаття 25. Права та обов'язки туристів і екскурсантів

Туристи і екскурсанти мають право на:

реалізацію закріплених Конституцією України прав громадян на відпочинок, свободу пересування, відновлення і зміцнення здоров'я, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб, захист і повагу людської гідності;

необхідну і достовірну інформацію про правила в'їзду до країни (місця) тимчасового перебування, а також виїзду з країни (місця) тимчасового перебування і перебування там, про звичаї місцевого населення, пам'ятки природи, історії, культури та інші об'єкти туристичного показу, що знаходяться під особливою охороною, стан навколишнього середовища;

інформацію про наявність ліцензії у суб'єкта, що здійснює підприємницьку діяльність у галузі туризму, дозволів, сертифікатів, інших документів, наявність яких передбачена законодавством;

отримання обов'язкової інформації, що передусє укладенню договору; отримання туристичних послуг, передбачених договором; особисту безпеку, захист життя, здоров'я, прав споживача, а також майна;

одержання відповідної медичної допомоги; відшкодування матеріальних і моральних збитків у разі невиконання або неналежного виконання умов договору;

сприяння з боку органів державної влади України в одержанні правових та інших видів допомоги, а громадяни України також і за її межами; реалізацію інших прав.

Туристи і екскурсанти зобов'язані:

не порушувати права та законні інтереси інших осіб, вимоги законів, які діють на території країни перебування;

виконувати митні, прикордонні, санітарні та інші правила;

поважати політичний та соціальний устрій, традиції, звичаї, релігійні вірування країни (місця) перебування;

зберігати довілля, дбайливо ставитися до об'єктів природи та культурної спадщини в країні (місці) тимчасового перебування;

дотримуватися умов і правил, передбачених договором про надання туристичних послуг;

надавати персональну інформацію в обсязі, необхідному для реалізації туристичного продукту;

дотримуватися під час подорожі правил особистої безпеки; відшкодувати збитки, завдані їх неправомірними діями.

Виконувати інші обов'язки, передбачені законодавством України та законодавством країни тимчасового перебування.

РОЗДІЛ V. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ТА НАУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТУРИЗМУ. ОБ'ЄДНАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ТА НЕПРИБУТКОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ

Стаття 26. Професійна підготовка фахівців у галузі туризму

Професійна підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації кадрів у галузі туризму здійснюються державними, комунальними та приватними навчальними закладами в порядку, визначеному законодавством.

Підготовка окремих категорій фахівців туристичного супроводу (гідів-перекладачів, екскурсоводів, спортивних інструкторів, провідників тощо), які не потребують здобуття громадянами професійно-технічної або вищої освіти із здобуттям кваліфікації за певним освітньо-кваліфікаційним рівнем, може здійснюватися у встановленому порядку юридичними чи фізичними особами.

Центральний орган виконавчої влади в галузі туризму бере участь у підготовці навчальних планів і програм навчання фахівців у галузі туризму, їх професійній підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації, затверджує перелік посад

фахівців Туристичного супроводу, кваліфікаційні вимоги до них та порядок видачі дозволів на право здійснення туристичного супроводу.

Стаття 27. Наукові дослідження розвитку туризму

Наукові дослідження розвитку туризму проводяться з метою:

наукового забезпечення державної політики в галузі туризму, прогнозування та визначення перспектив його розвитку;

встановлення методик класифікації та оцінки туристичних ресурсів, режиму їх охорони, збереження та відновлення, порядку використання;

обліку гранично припустимих навантажень на об'єкти культурної спадщини та довкілля;

розробки пропозицій щодо проектів державних цільових, регіональних та місцевих програм розвитку туризму, а також щодо визначення ліцензійних умов та переліку посад фахівців туристичного супроводу, кваліфікаційних вимог щодо них, удосконалення професійної підготовки фахівців у сфері туристичної діяльності тощо.

Визначення пріоритетних напрямів, керівництво та координація наукових досліджень у галузі туризму належать до компетенції наукового центру розвитку туризму.

Положення про науковий центр розвитку туризму затверджується центральним органом виконавчої влади в галузі туризму.

Стаття 28. Об'єднання суб'єктів туристичної діяльності та неприбуткові організації в галузі туризму

Учасники відносин, що виникають при здійсненні туристичної діяльності, - юридичні особи та громадяни, які надають туристичні послуги, залежно від мети можуть утворювати об'єднання підприємств, що є юридичними особами чи без створення юридичних осіб, або вступати в такі об'єднання в порядку, визначеному Господарським кодексом України та іншими законами.

З метою реалізації та захисту своїх прав і законних інтересів у галузі туризму суб'єкти туристичної діяльності можуть створювати неприбуткові організації у сфері туристичної діяльності в порядку, визначеному Цивільним кодексом України або Законом України "Про об'єднання громадян" чи іншими законами.

Громадяни України, іноземці та особи без громадянства з метою реалізації та захисту прав і законних інтересів можуть об'єднуватися в громадські організації туристичної спрямованості.

Неприбуткові організації в галузі туризму можуть спрямовувати свою діяльність на:

формування і поширення інформації про туристичні ресурси України;

підготовку пропозицій щодо розвитку туризму, курортно-рекреаційної сфери, охорони туристичних ресурсів України, їх збереження та відновлення, порядку використання;

популяризацію туризму і сприяння його розвитку;

розробку власних стандартів туристичного, готельного, екскурсійного та іншого обслуговування, схвалення кодексів ustalеної практики та правил професійної етики;

впровадження власних систем контролю якості здійснення туристичної діяльності;

пропонування для спільного використання юридичними особами та фізичними підприємцями, що надають туристичні послуги, знаків для товарів і послуг;

вдосконалення освітніх програм з професійного навчання в галузі туризму, підвищення рівня професійної підготовки працівників і фахівців у галузі туризму;

саморегулювання в галузі туризму;

реалізацію та захист спільних прав і інтересів учасників туристичної діяльності; вирішення інших завдань, що не суперечать законодавству України.

Громадські організації туристичної спрямованості можуть відповідно до закону представляти інтереси громадян - споживачів туристичних послуг

РОЗДІЛ VI КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО ТУРИЗМ

Стаття 29. Органи, уповноважені на здійснення контролю за діяльністю в галузі туризму

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи у випадках і в порядку, визначених законом, здійснюють контроль за додержанням вимог законодавства за питань туристичної діяльності, проводять перевірки якості надаваних (наданих) туристичних послуг, додержання ліцензійних умов, стандартів, норм і правил щодо здійснення туристичної діяльності та відповідно до закону накладають стягнення і вживають інших заходів за порушення законодавства в галузі туризму.

Стаття 30. Відповідальність за порушення законодавства в галузі туризму

Порушення законодавства в галузі туризму тягне за собою відповідальність згідно із законом.

Порушеннями законодавства в галузі туризму є:

здійснення туристичної діяльності без отримання відповідного дозволу (ліцензії) або недодержання ліцензійних умов з надання туристичних послуг;

залучення до надання туристичних послуг осіб, які не відповідають встановленим законодавством відповідним кваліфікаційним вимогам та не мають відповідні дозволи на право здійснення туристичного супроводу у випадках, визначених цим Законом;

надання туристичних послуг, що підлягають обов'язковій сертифікації, без проведення такої сертифікації в установленому порядку;

ненадання, несвоєчасне надання або надання туристові інформації, що не відповідає дійсності;

порушення вимог стандартів, норм і правил у галузі туризму;

незаконне використання категорії об'єкта туристичної інфраструктури;

порушення умов договору між туристом і суб'єктом туристичної діяльності з надання туристичних послуг;

невиконання розпоряджень уповноважених органів та осіб про усунення порушень ліцензійних умов;

порушення правил щодо охорони чи використання об'єктів туристичної інфраструктури, знищення або пошкодження об'єктів відвідування;

створення перешкод уповноваженим на те законом посадовим чи службовим особам у здійсненні контролю за туристичною діяльністю, у проведенні перевірки якості надаваних (наданих) туристичних послуг або додержанні ліцензійних умов, стандартів, норм і правил щодо здійснення туристичної діяльності;

незаконне втручання у здійснення туристичної діяльності; розголошення відомостей, що становлять конфіденційну або іншу охоронювану законом інформацію.

Законами може передбачатися відповідальність і за інші порушення у сфері туристичної діяльності.

Стаття 31. Відповідальність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб у галузі туристичної діяльності

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові і службові особи у галузі туристичної діяльності за порушення законодавства несуть відповідальність згідно із законом.

Рішення, дії або бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб можуть бути оскаржені до суду в порядку, встановленому законом.

Шкода, заподіяна органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами фізичним чи юридичним особам під час виконання ними покладених на них обов'язків, підлягає відшкодуванню в порядку, встановленому законом.

Стаття 32. Цивільно-правова та інші види відповідальності суб'єктів туристичної діяльності

За неналежне виконання своїх зобов'язань туроператор, турагент, інші суб'єкти туристичної діяльності несуть майнову та іншу відповідальність, визначену в договорі відповідно до чинного законодавства.

Розмір майнової відповідальності туроператора, турагента чи іншого суб'єкта туристичної діяльності не може перевищувати фактично завданих замовнику збитків з їх вини.

Спори майнового характеру між суб'єктами туристичної діяльності та споживачами туристичних послуг вирішуються у встановленому порядку з дотриманням вимог цього Закону.

За порушення встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності до суб'єктів господарювання органи державної влади та органи місцевого самоврядування відповідно до своїх повноважень та в порядку, встановленому законом, застосовують заходи організаційно-правового або майнового характеру, спрямовані на припинення суб'єктом господарювання правопорушення та ліквідацію його наслідків.

Стаття 33. Відшкодування шкоди, завданої порушенням законодавства у галузі туристичної діяльності

Суб'єкт туристичної діяльності, який порушив законодавство в галузі туристичної діяльності при наданні туристичної послуги, що завдало шкоду, зобов'язаний відшкодувати туристу збитки у повному обсязі, якщо договором або законом не передбачено відшкодування у меншому або більшому розмірі.

Заподіяна туристу моральна (немайнова) шкода, якою порушені його законні права, відшкодовується суб'єктом туристичної діяльності в порядку, встановленому законом.

Суб'єктам туристичної діяльності, яким заподіяна шкода юридичними чи фізичними особами внаслідок порушення ними законодавства в галузі туризму, збитки відшкодовуються відповідно до закону.

Стаття 34. Порядок розгляду спорів з питань надання туристичних послуг

Спори з питань надання туристичних послуг розглядаються у встановленому законом порядку третейськими судами та судами загальної юрисдикції.

РОЗДІЛ VII. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ

Стаття 35. Міжнародні договори України в галузі туризму. Участь України в міжнародних туристичних організаціях.

Правову основу міжнародного співробітництва в галузі туризму становлять міжнародні договори України, укладені відповідно до Закону України "Про міжнародні договори України".

Держава сприяє розширенню та зміцненню міжнародного співробітництва в галузі туризму на принципах і нормах, розроблених Всесвітньою туристичною організацією (ВТО).

Органом державної влади, що забезпечує представництво і реалізацію інтересів України в галузі туризму у відносинах з іншими країнами та з міжнародними туристичними організаціями, є центральний орган виконавчої влади в галузі туризму, який у встановленому порядку бере участь в укладенні міжнародних договорів з питань туризму.

Україна бере участь у діяльності міжнародних туристичних організацій відповідно до міжнародно-правових зобов'язань України та статутних документів таких організацій.

Стаття 36. Представництва України в галузі туризму за межами України

З метою розширення міжнародного співробітництва, утвердження України на світовому туристичному ринку та ефективного використання її туристичних ресурсів окремі повноваження з представництва інтересів України в галузі туризму за межами України покладаються на її торгові представництва.

За поданням центрального органу виконавчої влади в галузі туризму Кабінет Міністрів України може відкривати за межами України туристичні представництва. Порядок створення, діяльності і ліквідації туристичних представництв визначається Кабінетом Міністрів України відповідно до міжнародних договорів України.

Стаття 37. Особливості здійснення діяльності в Україні іноземними суб'єктами туристичної діяльності

Юридичні особи, створені за законодавством інших держав, іноземці та особи без громадянства здійснюють туристичну діяльність на території України відповідно до міжнародних договорів України в порядку, визначеному законом.

Іноземні юридичні та фізичні особи можуть здійснювати туроператорську та турагентську діяльність шляхом утворення підприємств за законодавством України та отримання в установленому порядку ліцензій на здійснення відповідної діяльності.

Туристичний супровід, що здійснюється на території України, може надаватися фахівцями туристичного супроводу, громадянами України та особами, які постійно проживають на території України, якщо інше не передбачено міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Посередницька діяльність на території України з укладення договорів на туристичне обслуговування з іноземними суб'єктами туристичної діяльності не допускається. Така діяльність може здійснюватися лише через туроператорів, створених за законодавством України.

Угоди, укладені з порушенням вимог цієї статті, є недійсними.

РОЗДІЛ VIII. ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з 1 січня 2004 року.

2. До приведення законодавства у відповідність із цим Законом закони та інші нормативно-правові акти застосовуються в частині, що не суперечить цьому Закону.

3. Фізичні і юридичні особи, які отримали ліцензії на організацію іноземного, внутрішнього, зарубіжного туризму, екскурсійну діяльність до дня офіційного опублікування цього Закону, до 1 квітня 2004 року можуть безкоштовно на термін дії ліцензії старого зразка отримати ліцензію на провадження туроператорської чи турагентської діяльності за умови виконання вимог цього Закону та Закону України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності".

4. Кабінету Міністрів України у місячний строк з дня набрання чинності цим Законом:

підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо приведення законів України у відповідність із цим Законом;

відповідно до своєї компетенції забезпечити прийняття нормативно-правових актів, передбачених цим Законом;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити перегляд і скасування міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону.

5. Пункт 50 статті 9 Закону України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності" (Відомості Верховної Ради України, 2000 р., № 36, ст. 299; 2001 р., № 22, ст. 105) викласти в такій редакції: «туроператорська та турагентська діяльність».

м. Київ, 18 листопада 2003 року № 1282-IV

Навчальне видання

*Нефедова Ніна Євгенівна
Яворська Вікторія Володимирівна
Куделіна Світлана Борисівна*

ГЕОГРАФІЯ ТУРИЗМУ

Навчально-методичний посібник

Підписано до друку 27.03.2018 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Гарнітура TimesNewRoman.
Друк офсетний. Ум. друк. арк. 9,3. Наклад 300 прим.
Зам. № 2703/01.

Надруковано з готового оригінал-макету у друкарні «Апрель»
ФОП Бондаренко М. О.
65045, м. Одеса, вул. В.Арнаутська, 60
тел.: +38 0482 35 79 76

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 4684 від 13.02.2014 р.